

B A R E E L

Dossier politieke participatie van migranten

Extra katern **Migrantenbeleid in 1993**

*Oktober 1994,
jaargang 15 nummer 57
Bareel is een driemaandelijks
tijdschrift over migranten,
uitgegeven door het Vlaams
Centrum Integratie Migrantenvzw
v.u. Emiel Vervliet,
Desehemlei 104,
2640 Mortsel*

De redactie

Emiel Vervliet, Eliane Peytier, Marc Laquière, Francine Moonen, Marc Maes, Christel Grieten, Nadia Guerti, Hava Duman, Hilde De Vos, Franco De Gregorio, Koen Cooreman, Mohamed Chakkar, Frieda Bex.

Werken nog mee aan dit nummer

Jef Verschueren, Valentine Vanlangendonck, Fauzaya Talhaoui, Marc Platel, Ching Lin Pang, Abdel El Mouden, Kris Deschouwer, Jan Blommaert.

Eindredactie en lay-out

Frieda Bex.

Foto's en tekeningen

Paul Van Wouwe, Philip Boël, Frieda Bex, Marec (Markant).

Druk

De Wrikket, Patriottenstraat 29, Berchem.

Redactie en administratie

Bareel, Gaucheretstraat 164, 1210 Brussel.
tel. 02/201.03.00
fax 02/201.03.39

Abonnement

Per jaargang, door overschrijving van 350 Bfr. op 001-0967311-06 van VCIM vzw, 1210 Brussel. Los nummer: 95 Bfr. incl. verzending. ISSN 0773-5618

Editoriaal

De correctionele rechtbank van Brussel heeft zich begin september onbevoegd verklaard in een proces dat door de Liga voor Mensenrechten tegen twee leden van het Vlaams Blok werd ingespannen omdat zij hun medewerking verlenen aan een racistische organisatie. Om te bewijzen dat het Vlaams Blok inderdaad een racistische groepering is, werd gebruik gemaakt van allerlei publicaties van het Vlaams Blok, zoals het fameuze zeventig-puntenprogramma.

Het Openbaar Ministerie, en ook de rechtbank, lieten horen dat deze publicaties inderdaad racistisch zijn en dus strafbare meningsuitingen. Maar de rechters oordeelden dat een verwijzing naar Assisen noodzakelijk was omdat het hier over een persmisdrijf zou gaan, en dat kan volgens de grondwet alleen door een Assisenhof behandeld worden.

Aangezien enkel het parket-generaal zaken aanhangig kan maken bij Assisen, en dit wat persmisdrijven betreft zelden gebeurt, blijven het Vlaams Blok en zijn racistische geschriften buiten schut. Het Blok krijgt als het ware een vrijbrief voor racistische propaganda.

Ten tijde van verkiezingen is zo'n vrijbrief een gevaarlijk iets. Racistische partijen kunnen zonder meer hun gedachtegoed publiek maken. Zo wordt van de migranten een electoraal thema gemaakt, terwijl de migranten zelf niet de mogelijkheid krijgen mee te stemmen.

Maar de persvrijheid is een hoog goed. Zij garandeert concreet de vrijheid van meningsuiting. De beroepsvereniging van journalisten is gekant tegen elk voorstel om de persvrijheid, al is het maar gedeeltelijk, uit de grondwet te halen. Hun bezorgdheid is verstaanbaar. Toch moet de vraag gesteld worden of men de vrijheid van meningsuiting mag misbruiken om de belemmering van de vrijheid van anderen te prediken. Het wordt tijd, zeker na de laatste verkiezingen, dat men het concept 'weerbare democratie' verder invult en gestalte geeft.

De redactie

Inhoud	blz.
Editoriaal en colofon	2
Politiek met of zonder stemrecht	3
Portret: Mohamed Rabbac	6
Politieke participatie van migranten in Europa - een stand van zaken	9
Dossier politieke participatie van migranten	11
Het belang van stemrecht	12
Stemrecht? Waarom niet eigenlijk?	13
Op zoek naar een nieuw 'contrat social' of stemrecht voor een vergeten electoraat	15
Stemrecht voor migranten	18
Panel: We moeten het migrantenthema niet overlaten aan klungelaars	21
Migrantenvrouwen: geen vergeten burgers?	26
Wat doen de integratiecentra?	28
Het migrantenbeleid van Portugal	29
Chinese migratiestromen naar Vlaanderen	31
Documentatie	34
Aangekondigd	36

extra katern Migrantenbeleid in 1993 gekleurde middenbladzijden

Beleid

Politiek met of zonder stemrecht

'Aan politiek doen' of 'politiek participeren' is oneindig veel meer dan eens om de zes jaar het stemhokje induiken.

We laten Jan Blommaert en Jef Verschueren aan het woord over de politieke bewustwording van de migrantengemeenschappen en de rol van de 'zelforganisaties' hierin.

Het debat over stemrecht voor niet-Europese migranten met een lage sociaal-economische status (de échte) is een merkwaardig fenomeen. Er was een tijd dat stemrecht zonder de minste moeite als een realistisch vooruitzicht in de programma's van de grote partijen stond. Dan kwam er een tijd dat het helemaal van de agenda verdween. Dat was de tijd van de opkomst van het Vlaams Blok en de oprichting van zijn officiële tegenhanger, het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantengemeenschap. Stemrecht werd nu ondergeschikt gemaakt aan 'integratie': een cultureel inhaalmanoeuvre dat de 'specifieke' (lees: cultuurgebonden en religieuze) problematiek van de migrantenformaties moest helpen remediëren. Het samenspel van deze depolitiserende nadruk op cultuur en de opkomst van extreem-rechts zorgden ervoor dat stemrecht onbespreekbaar werd. Het was een al te 'gevoelig' dossier, waarvoor 'men nog niet rijp was'. Recent staat stemrecht echter terug op de agenda, zij het schoorvoetend en niet zonder slag of stoot. De partijen die er tot enkele jaren geleden gewoon van uitgingen dat stemrecht geen echte struikelblok was, schreeuwen nu moord en brand. Degenen die voor stemrecht pleitten 'drijven de zaak op de spits' en 'spelen het Vlaams Blok in de kaart'. Hoe we ons dit laatste moeten voorstellen, is niet erg duidelijk. Het is evenmin duidelijk hoe het in stand houden van de politieke kansarmoede van een geminoriseerde bevolkingsgroep dan wel een kordaat antwoord op extreem-rechts zou zijn.

Tunnelvisie

Stemrecht is één zaak, aan politiek doen een heel andere. In heel het debat over de politieke toekomst van migrantenformaties in dit land wordt 'politiek' echter gelijkgesteld met stemrecht; politiek wordt gereduceerd tot wat zich periodiek in het stemhokje afspeelt. Het debat over stemrecht voor migranten gaat dan ook al te vaak uit van de veronderstelling dat het toekennen van stemrecht aan migranten voor deze laatsten ook hun geboorte als politiek bewuste gemeenschap zou inhouden, en omgekeerd, dat het niet toekennen van stemrecht hen binnen de a-politieke sfeer zou kunnen houden.

Deze veronderstelling is fout. Het stemgedrag is slechts een produkt van een proces van politiek bezig-zijn en denken, en vormt er zeker niet de absolute voorwaarde toe. Het is zo dat de migrantenformaties, en vooral (hoewel niet uitsluitend) de jongeren binnen deze gemeenschappen, midden in een proces van politieke bewustwording zitten, en dat dit proces absoluut niet geconditioneerd wordt door het al dan niet stemgerechtigd zijn. Ook bij hen worden nu vragen geformuleerd in verband met hun eigen plaats en functie in de Belgische samenleving. Zij stellen zich vragen rond onderwijs, racisme, werkgelegenheid, democratie, de betekenis van integratie, en hun mogelijkheden tot participatie in een eensamenleving waarvan zij maar al te vaak de indruk hebben dat ze hen verwerpt of in een hokje drukt. In verband met dit laatste leeft vooral de vraag naar het participatiemodel. Is de beste manier om op termijn tot politieke belangenverdediging te komen die van een eigen zuil met eigen par-

tijen? Of moet er veel eerder gedacht worden aan participatie binnen bestaande politieke partijen en organisaties? Deze vragen heeft men steeds als een prerogatief van de autochtone meerderheid beschouwd: het zijn de Belgische intellectuelen en beleidsmakers die discussiëren over het hoe en het waarom van integratie, over de gevaren van de verzuiling bij migranten, over de politieke toekomst van de jongere migranten². Nu stellen we echter vast dat deze vragen ook steeds bij de migranten geleefd hebben, en ook daar uitgebreid besproken zijn en worden. Ook zij doen aan migrantenpolitiek, alleen hebben we dit parallelle circuit nooit gezien of willen zien.

'Zelforganisaties'

Dit proces is van het grootste belang, al was het maar omdat het niet langer tegengehouden kan worden. Er groeit een generatie van goed opgeleide, mondige jongeren die hier geboren en getogen zijn, die goed op de hoogte zijn van de geschiedenis van de migratie, de arbeidsverhoudingen, de huidige politieke verhoudingen, en het migrantenbeleid. Mede door de nieuwe opening voor zelforganisaties (zelden is er zo'n wanstaltige term gekozen) kunnen zij zich organiseren en hun werking min of meer stroomlijnen. Het is een politieke formatie-in-wording, waarmee in de toekomst terdege rekening moet gehouden worden. Het bestaan van dit soort organisaties is ook principieel van het allergrootste belang. Zij vertegenwoordigen nl. een tot nog toe afwezige stem in het migrantendebat: die van de georganiseerde migranten. Het simpele bestaan van deze organisaties ontnemt de anderen - Belgische experts zowel als migranten-'buikspre-

kers' - eindelijk de mogelijkheid de stem van de migranten zelf te blijven koloniseren. Er zijn nu organisaties die grote groepen migranten vertegenwoordigen (in de werkelijke zin van het woord), en daardoor wordt de 'onzichtbare' migrant, over wiens toestand en lot tot nu toe door eenieder zonder het minste risico op desavouering gesproken kon worden, eindelijk zichtbaar.

Het ontstaan van deze organisaties is, in onze optiek, de belangrijkste hedendaagse ontwikkeling binnen het migrantendebat. Om een eenvoudige illustratie te geven: doorheen het debat over stemrecht aan migranten, en meer bepaald in verband met het zogenaamde voorstel-Harnie¹, werd herhaaldelijk geschermd met het argument dat dit voorstel paternalistisch was. Men hoorde dan bevreedende uitspraken zoals 'willen migranten dat zelf wel?', of 'heeft men dit aan "de" migranten zelf gevraagd?'. Deze uitspraken zijn bevreedend omdat het niet de gewoonte is om het even wat aan migranten te vragen, zelfs niet wanneer het uiterst belangrijke dingen inzake hun eigen toestand betreft. Maar indien de zelforganisaties van de grond komen behoren dit soort uitspraken spoedig tot het verleden. Er zullen dan wel degelijk migrantenorganisaties zijn die zich hierover zullen uitspreken, en vertegenwoordigers aan wie men dit soort vragen kan (en moet) stellen. Voor velen kan dit een beklappend vooruitzicht zijn: ze zullen niet langer selectief kunnen uitpakken met de veronderstelde noden, behoeften en werkelijke bekommernissen van de migranten. Voor anderen, en hopelijk niet weinigen, kan het echter een bijzonder hoopvolle ontwikkeling zijn, die onze democratie ten goede komt.

Een gemiste kans?

Dan rijst de vraag: wie bekommert zich hierom? Het antwoord hierop is niet echt opbeurend. De overheid is niet bepaald gul met subsidies aan deze organisaties, en lange-termijngaranties voor financiering worden niet gegeven. Bovendien moeten de organisaties aan een aantal strenge en in essentie discriminerende criteria voldoen. De organisaties mogen bijvoorbeeld geen religieuze banden hebben. Concreet: moskeeverenigingen komen niet in aanmerking voor erkenning en

subsidiering. Dit is alweer een voorbeeld van de structurele achterdocht tegenover de islam, die blijkbaar bij heel wat overheden een schrikbeeld is. De organisaties moeten bovendien kunnen aantonen dat zij 'democratisch' werken. Heeft iemand ooit die vraag gesteld in verband met Vlaamse organisaties zoals de KAV, het NCMV, het SVV, enzovoort? En tenslotte moet hun werking ook 'integratiegericht' zijn. De manipulatieve vaagheid van het integratieconcept, elders uitgebreid beschreven², wordt hier als selectie- en evaluatiecriterium binnengezogen.

Daarnaast blaast de overheid ook warm en koud tegelijk. Zelforganisaties zijn okce (onder de gegeven voorwaarden), maar overkoepelende federaties - nochtans het middel om tot reële en representatieve vertegenwoordiging te komen - botsen op de argwaan van minister Weckx³. Vreest men te goed georganiseerde migrantenorganisaties, die met gezag namens te veel leden zouden spreken, en prefereert men het verdeel-en-heersprincipe? Het heeft er alles van, temeer aangezien er ondertussen ook een soort concurrentieslag is ontstaan tussen de zelforganisaties en de bestaande (Belgische) integratiecentra. Beide eisen een deel van de koek op, en terwijl ze elkaars natuurlijke bondgenoten zouden moeten zijn, staan ze al te vaak als kempfanen tegenover elkaar.

Men moet er zich wel rekenschap van geven dat die verhouding niet van die aard is het al zo broze vertrouwen van de migranten in de Belgische overheid nieuw leven in te blazen. Ook zij maken hun analyses, en ze ervaren dit soort structurele achterdocht terecht als discriminerend en repressief. Het cynische element in dit alles is dat men in het gewone taalgebruik nog steeds spreekt van 'zelforganisaties'. Nochtans kan men zich weinig organisaties voorstellen die zo sterk aan beregeling, controle en beknotting onderhevig zijn. Zo mogen zichzelf organiseren indien ... indien ... indien

Maar laat ons de vraag nog wat uitbreiden. Wie bekommert er zich om het proces van politieke bewustwording dat zich binnen de migrantengemeenschappen voltrekt? Hier is het beeld zo mogelijk nog bedroevender. Gezien de boven beschreven identificatie van politiek met stemrecht, menen de partijen dat er niet met deze groepen gewerkt moet worden zolang als de boot van het stemrecht kan afgehouden worden. Ondertussen is er echter een grote vraag naar politieke informatie, kadervorming, logistiek advies en steun vanwege de nieuwe organisaties. Deze vraag wordt niet beantwoord door de partijen, enkele schuchtere pogingen van AGALEV en PvdA niet te na gesproken. Door het falen van de partijen ontstaat er echter een opening voor organisaties van dubieuze signa-

tuur, niet altijd even democratisch gezind, die wel een uitgestoken hand bieden. De politisering van deze groepen wordt daardoor het jachtterrein van extreem-rechtse, ultra-nationalistische of anti-democratische theocratische bewegingen.

De tunnelvisie die politiek tot stemrecht reduceert dreigt hier een hoge prijs te vergen. Als deze bewegingen aan invloed winnen onder de migrantengemeenschappen van dit land, zal het in hoofdzaak te wijten zijn aan het in gebreke blijven van de autochtone politieke organisaties. Zij schijnen niet te zien wat er zich onder hun ogen voltrekt. De resultaten ervan zullen ze echter wel interpreteren als uitingen van gebrek aan integratiewil, fundamentalisme, of politieke onrijpheid bij de migranten. Om dit te voorkomen, moet men nu de zelforganisaties aanvaarden als embryo's van politieke bewegingen, hen alle mogelijke logistieke en informatieve steun geven, en er een respectvolle dialoog mee uitbouwen. Zoniet dreigt men eens te meer door de feiten voorbijgehouden te worden.

Partners of leerlingen?

In de dialoog met deze organisaties is een grote mate van *sérieux* nodig. De migranten kunnen niet langer als onrijpe leerlingen in de academie van onze democratie gezien worden. De democratie kennen ze immers door en door. Althans, ze hebben er heel eigen en vaak alles behalve positieve ervaringen mee. Toen in 1991 een Hoge Raad voor de Islam werd verkozen door de Belgische moslims, zei zelfs Paula D'Hondt dat deze verkiezingen zeer democratisch verlopen waren. De democratisch verkozen Hoge Raad werd echter niet erkend. In de plaats daarvan stelde de regering zelf een (niet verkozen) Raad van Wijzen aan, met leden die - in tegenstelling de verkozenen van de Hoge Raad - wel bleken te voldoen aan een gewenst profiel. In hun ogen zijn we, omwille van voorvallen zoals deze, niet echt goed geplaatst om hen een lesje te leren over democratie. Kunnen we daar iets tegen inbrengen?

De vertrekhouding moet er een zijn van partnerschap en evenwaardigheid. Er heerst behoorlijk wat argwaan inzake de goede bedoelingen van de Belgen, en gezien de ontwikkelingen in het debat over stemrecht heeft en ook niet

altijd een even hoge dunk van de Vlaamse politieke partijen. Indien men zich met hen in dialoog begeeft op basis van een paternalistische houding en met de integratiedoctrine in de hand, riskeert men snel geconfronteerd te worden met een muur van achterdocht. In hun ogen moeten wij immers eerst een mate van geloofwaardigheid opbouwen, en niet omgekeerd.

Besluit

Deze tekst is geschreven vanuit een bekommernis over wat er zich in de toekomst kan voordoen in het domein van migranten en politiek. Met de opkomst van de zelforganisaties is een nieuwe fase in de ontwikkeling van de migrantengemeenschappen binnen de Belgische samenleving aangebroken. Velen stemt dat hoopvol, en terecht. Het kan echter nog alle kanten uit, afhankelijk niet zozeer van wat zij nu weer gaan doen, maar veeleer van hoe wij op deze evolutie zullen inspelen. Blijven wij ons opstellen als degenen die eenzijdig eisen en voorwaarden blijven formuleren, dan vrezen wij dat we naar een toenemende confrontatie gaan, deze keer met een beter georganiseerde en politiek alerte groep migranten. Wanneer we daarentegen erkennen dat ook zij met recht en reden wat op hun lever hebben liggen, en dat zij het elementaire recht hebben op gezag inzake de bepaling en de formulering van hun eigen toestand, behoeften en bekommernissen, dan betekent dat een belangrijke stap in de richting van een betere verhouding tussen meerderheid en minderheid in dit land (en uiteindelijk ook in de richting van de opheffing van dit onderscheid).

En waar past stemrecht in dit plaatje? Alle argumenten van Etienne Vermeersch⁴ en anderen ten spijt is het debat over stemrecht een achterhoedegevecht aan het worden, al mag de symboolwaarde ervan niet onderschat worden. Als symbool drukt het de bereidwilligheid (of het gebrek eraan) van de autochtone samenleving uit om migranten te erkennen als volwaardige medespelers in het politieke theater. Net als in het eerder gegeven voorbeeld trekken migranten ook hier onvermoede lessen uit inzake de praktijk van de Belgische democratie. Het is niettemin slechts een achterhoedegevecht omdat het nauwelijks invloed heeft op de ge-

nese van een actieve politieke formatie, die hoe dan ook zal deelnemen aan het publieke debat over migranten en andere thema's.

Jan Blommaert
Jef Verschuieren

¹ Maar wie zijn die 'men'? De ambiguïteit van de redenering bestaat erin dat tegelijkertijd de Vlaamse bevolking hiertoe behoort (zij zouden 'en masse' voor het Vlaams Blok gaan stemmen), maar ook de migranten, die eerst moeten 'integreren' om in aanmerking te komen voor naturalisatie en zo volledige politieke rechten te verwerven.

² Men moet maar eens op zoek gaan naar de aanwezigheid van migranten in de meeste toonaangevende politieke documenten en publikaties inzake migrantenbeleid. Een schoolvoorbeeld van wat we bedoelen is de bundel van Frank Demeyere (red.), *Over pluralisme en democratie. Verzuiling en integratie in een multiculturele samenleving*, Brussel, VUBPress.

³ D.i. automatische toekenning van de Belgische nationaliteit, met een opt-out procedure, na vijf jaar legaal verblijf in België. Door de toekenning van de nationaliteit verkrijgen de vreemdelingen alle politieke rechten en plichten. Dit voorstel vormt het platform van de organisatie 'Objectief 479.917 keer neen aan racisme en fascisme'.

⁴ Zie Jan Blommaert en Jef Verschuieren, *Het Belgische Migrantendebat*, Antwerpen, International Pragmatics Association, 1992; Albert Martens, *De integratieproblematiek binnen een multiculturele samenleving: het verzuilingsmodel als hypothese*, in Frank Demeyere, op. cit. blz. 39-50.

⁵ Zie zijn uitspraken naar aanleiding van de opening van het Intercultureel Centrum voor Migrant, *De Morgen* 19/3/1994 blz. 6.

⁶ Zie het interview met Vermeersch in *De Morgen*, 30/4/1994 blz. 17-18 (Bijsluiter).

Portret

Mohamed RABBAE

Mohamed Rabbae ruilde in mei 11. zijn directeursstoel bij het Nederlands Centrum Buitenlanders (NCB) in voor een zitje in de Nederlandse Tweede Kamer. Na twaalf jaar als directeur van het NCB, werd hij lijsttrekker voor GroenLinks, een positie die hij - in een duobaan - bekleedde samen met Ina Brouwer. Na de verkiezingen van 17 mei trok Ina Brouwer zich terug omwille van de tegenvallende verkiezingsuitslag van GroenLinks. Mohamed Rabbae ging naar de Tweede Kamer. In dit 'Portret' hebben we het iets minder over Mohamed Rabbae zelf, maar destee meer over de politieke participatie van migranten in Nederland.

In Nederland werd stemrecht voor migranten op gemeentelijk vlak gerealiseerd door een grondwetwijziging in 1983. In 1986 konden buitenlanders die minstens vijf jaar in Nederland verbleven, voor het eerst gaan stemmen. Klopt het dat dat gemeentelijke stemrecht voor migranten zonder mobilisatie van die migranten tot stand is gekomen?

Rabbae: Ja, dat klopt gedeeltelijk. De grote massa van de migranten wist niet wat er zich eigenlijk afspeelde. Een aantal migranten, individuen of organisaties, wisten het natuurlijk wel; zij hebben gelobbyd.

U bedoelt de zelforganisaties van migranten?

Rabbae: Nou, zelforganisaties ook, maar niet allemaal. Met name de centra voor migranten hebben gelobbyd in de richting van de verschillende partijen.

Dus aan de ene kant een had je lobbywerk, niet gepaard gaande met demonstraties maar gewoon binnen de partijen; en aan de andere kant had je een aantal democratische krachten binnen de Nederlandse partijen. Met name bij de liberalen dreigde er een conflict: een aantal liberalen wilde niet, maar een aantal echt goede liberalen hebben gezegd of er komt stemrecht, of we stappen uit de partij. Daarbij zaten een aantal prominente figuren, zoals Hans Wiegel, die juist door hun gewicht de partij hebben meegenomen. Het liberale congres heeft het stemrecht dan opgenomen en zo is het eigenlijk gebeurd.

Is de politieke interesse van migranten in Nederland even groot of even klein als die van de Nederlanders?

Rabbae: In '86, toen buitenlanders voor het eerst mochten stemmen, zag je dat de Turken zeer actief participeerden. De Marokkanen minder, want koning Hassan had gezegd dat het eigenlijk niet goed was om te stemmen. Sommige mensen waren hierdoor helaas bang, dus maar 19% van de Marokkanen heeft toen gestemd. En dan heb je de Portugezen, Joegoslaven, Grieken, Surinamers, Antillianen, daarvan hebben tussen de 50 en de 60% gestemd. Voor de eerste keer dat migranten mochten stemmen, is dat, als je de Marokkanen buiten beschouwing laat, eigenlijk een redelijk hoog percentage. In 1994 was het een beetje andersom. De Marokkanen hebben naar verhouding actiever geparticipeerd aan de verkiezingen dan de Turken. Niet alleen actief in de zin van stemmen, maar ook in de zin van kandidaat zijn: er zitten nu bijvoorbeeld 3 Marokkanen in het Nederlandse Parlement. Er zit dus een progressiviteit in.

Als politicus heb je een achterban nodig. Kan je iets meer vertellen over jouw achterban? En wat is het belang van een achterban?

Rabbae: Ja, zowiezo, zonder achterban kun je niet verkozen worden. De vraag is, waar moet je naar die achterban zoeken?

Ik heb het voordeel dat ik bekend ben bij de migrantenpopulatie, zeker bij de Marokkaanse en de Turkse populatie. Dus dat heeft wel goed gewerkt. Maar ook als je het niveau van de migranten wilt ontstijgen, is het goed om terug te blijven komen naar de migrantenpopulatie, juist om de relatie met hen te handhaven. Ten eerste om te mobiliseren om te participeren in de politiek; en

ten tweede, laten we eerlijk zijn, ook de migranten vinden het natuurlijk wel interessant of leuk als een beetje een zwarte kop in de zaal zit in een parlement of in het college van B&W of in de gemeenteraad.

Ik heb natuurlijk ook campagne gevoerd. Als lijsttrekker heb ik samen met Ina Brouwer verschillende debatten gedaan. Debatten bij de migranten, maar ook bij ouderen, Nederlanders, of arbeiders, of kunstenaars, etc. We zijn eigenlijk overal geweest.

Je bent Kamerlid voor GroenLinks, een progressieve partij. Nu bestaat het beeld van de Marokkaanse gemeenschap dat die vrij conservatief is. Geeft dat geen problemen?

Rabbae: Ik ben bekend, zeker bij de Marokkanen, omdat ik het Marokkaanse regime fel bestreden heb. Alleen, men weet wel dat ik tegen het Marokkaanse regime ben, maar aan de andere kant weet men ook dat ik tot nu toe mijn best heb gedaan voor de migranten in Nederland. Dus ook de mensen die tegen mij zijn omdat ik anti-Marokkaans regime ben, hebben dat aspect even onder tafel geschoven; als we praten over de toestand in Nederland, dan erkennen zij wel dat ik mijn bescheiden rol daarin heb gespeeld. Dan zijn zij bereid om daar overheen te stappen en toch op mij te stemmen. Dat geldt niet voor iedereen, hoor.

Met de moskee heb ik geen probleem. Tenminste, mijn profiel bij de mensen is dat ik niet bid; dat is mijn handicap. Maar voor de rest vast ik, drink ik geen alcohol, etc.; dus ben ik voor de moskee acceptabel.

Heb je als migrant-politicus niet een extra taak te torsen? Waarschijnlijk

koestert je achterban, de migranten, hoge verwachtingen.

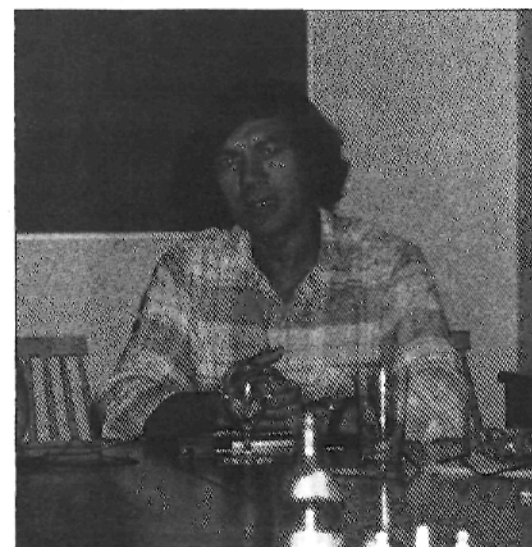
Rabbae: Je hebt een andere soort element in de richting van je achterban, dat is waar. Ik maak het zelfs in de tweede kamer mee. De Marokkaanse gemeenschap, of de migrantengemeenschap, denkt: hij of zij zit daar, dat is de regering, hij praat met de ministers en ik heb een probleem met de minister van justitie. Dus wordt ik nu gebeld van kun je dit regelen, want Je wordt gezien als een soort maatschappelijk werker. Ik zou het ook doen, eerlijk gezegd, als ik hun was. Dus ik probeer mijn best te doen, iets door te spelen naar een andere collega of probeer te bemiddelen voor een wel belangrijk probleem bij een minister of wat dan ook.

En langs de andere kant ben je binnen je eigen partij als migrant, als eenling, soms als een roepende in de woestijn. Klopt dat?

Rabbae: Over het algemeen, ja. In '86 kwam een redelijk een aantal mensen binnen in de gemeenteraadsfracties. Nou, in het begin was men heel verliefd op elkaar. Daarna zag je op een gegeven moment even ellebogenwerk. Bijvoorbeeld, je zit met een collega in een kroeg, en dan zeg je: ik heb een idee, misschien kunnen wij voor de vergadering dit of dat lanceren Nou, de volgende vergadering heeft die Nederlandse collega dat idee al uitgewerkt, op papier, want je moet alles op papier zetten in Nederland. Of je zit in een vergadering en je denkt nou, hier gebeurt alles, in de vergadering nemen wij beslissingen, maar de ander collega's hebben al met elkaar getelefoneerd, ze zien elkaar in de kroeg, werken met elkaar, dus op de vergadering is de zaak al geregeld, je komt alleen maar om het te bekrachtigen. Of de voorzitter van de fractie houdt geen rekening met het feit dat je qua Nederlandse taal eigenlijk niet zo snel bent of sommigen gingen juist een ingewikkelde vakterminologie gebruiken om sommige migranten niet de volledige ruimte te geven. Enfin, al deze elementen deden ertoe dat sommige mensen heel teleurgesteld weggingen, met name als ze in de progressieve partijen zaten. Jammer, want als iedereen wegl loopt, dan kun-

nen wij het schudden. Maar het is niet gemakkelijk. Je moet gewoon geduld hebben, kunnen incasseren, en proberen coalities te sluiten in de fractie, zorgen dat je niet alleen staat. Het aantal gemeenteraadsleden is bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1990 gezakt, deels omdat de sociaal-democraten (PvdA) hebben verloren, en veel migranten zaten bij de sociaal-democraten, maar ook veelal omdat migranten zich niet meer kandidaat hebben gesteld.

Heeft het ook niet te maken met het feit dat de migranten die verkozen waren onvoldoende op hun taak waren voorbereid? De terminologie, de politieke cultuur,

Rabbae: Dat is waar, het is een eigen wereldje, met eigen technieken en praktijken. In '86 hadden wij vanuit het Nederlands Centrum Buitenlanders niets georganiseerd voor de migrantenkandidaten. We hebben dat later wel een beetje gecorrigeerd. In '90 hebben we een aantal cursussen georganiseerd voor migranten: wat is een gemeenteraad, hoe werkt die, hoe werk je eigenlijk binnen de fractie, We zeiden ook dat het zou goed zijn als elk migrant voortaan een soort steun zou kunnen krijgen, niet iemand in de fractie, want die zou het kunnen gaan gebruiken, maar bijvoorbeeld een extracandidaat, die die migrant zou kunnen trainen. Een aantal politieke partijen heeft toen migrantenwerkers aangehouden juist om de migranten gedurende hun politieke carrière te steunen. Als directeur van het Nederlands Centrum Buitenlanders organiseerde ik ook een platform van etnische politici. We

zaten daar met z'n 60, vanuit verschillende politieke kleuren, maar als migranten allemaal solidair. De discussies gingen over gemeenschappelijke problemen, interventies naar elkaars fracties, de deelname van buitenlanders in de verschillende partijen en wat we kunnen doen om kandidaten te steunen in de verschillende politieke partijen, Wij kwamen om het half jaar samen voor wat betreft de gemeentepolitiek; voor wat de landelijke politiek betreft, zagen wij elkaar ongeveer maandelijks.

De uitslag van de nationale verkiezingen was teleurstellend voor GroenLinks. Hoe kwam dat?

Rabbae: Er spelen verschillende factoren. De grootste is deze: er is in Nederland een soort aardverschuiving in het politieke landschap geweest. De christendemocraten zijn voor het eerst niet meer de grootste partij. Maar dat betekent dat er op een gegeven moment een spannende concurrentie was tussen de christendemocraten en de socialisten. Veel mensen zien ons als een alternatief op de socialisten. Als de socialisten niet deugen, dan stemmen ze op ons. Maar nu hebben zelfs mensen die lid zijn van GroenLinks - en dat is helemaal te gek om waar te zijn -, gestemd op de PvdA om de CDA weg te krijgen. En dat is dan ten koste gegaan van ons.

Daarnaast hebben we een aantal dingen gedaan die misschien niet zo wijs waren, geen belangrijke dingen, maar ze spelen in de beeldvorming wel een rol. Zo hebben we een house party georganiseerd en werd er gezegd dat we een bokspartij hadden georganiseerd. We zijn een keertje naar een boksschool geweest in Rotterdam, waar juist migrantenkinderen van de straat gehouden worden met boksen. De televisie was ook daar, en dat is uitgezonden op televisie. Dan was er in januari een hele discussie over mij geweest in Nederland, omdat ik in 1989, toen Khomeini Rushdie heeft veroordeeld, gezegd had dat Khomeini geen enkel recht had om Rushdie te veroordelen, maar dat dat boek wel een aantal veronderstellende dingen voor de moslims bevatte. En Ina Brouwer, mijn collega, was vroeger van CPN (Communistische

Partij Nederland),

Wat heeft u tot nog toe al gerealiseerd in de Tweede Kamer?

Rabbae: Ik zit net sinds 17 mei in het Nederlandse parlement. Dat is natuurlijk een korte periode. Ik doe 5 portefeuilles: justitie, onderwijs, financiën, economische zaken en de controlecommissie voor de rijksuitgaven.

Ja, wat heb ik gedaan tot nu toe? Door mijn motie in de tweede kamer zijn twee ministers gevallen, de minister van Binnenlandse Zaken en de minister van Justitie. Dat ging om problemen rond de politie in Nederland. Dat gaat niet om migranten, maar om het uitoefenen van invloed op een andere zaak dan alleen maar migranten.

Wat betreft onderwijs een klein dingetje op het gebied van migranten. Oorspronkelijk zou de minister van Onderwijs komen met een voorstel waarbij de leerkrachten in de eigen taal - Arabisch, Turks, ... - een cursus Nederlands wordt aangeboden waarin ze moeten slagen om te mogen blijven. Door een discussie met de minister heeft-ie de zaak omgedraaid; nu krijgt iedereen die deze cursus met succes heeft gevolgd een premie van duizend gulden.

GroenLinks heeft ook het initiatief genomen voor de Wet Bevordering Evenredige Arbeidsdeelname Allochtonen. Deze wet is per 1 juli van kracht en het is nu de zaak van de migrantenorganisaties, de centra van migranten en de progressieve politieke partijen om de druk op de werkgevers zodanig te vergroten, dat er iets van kan komen.

U zei eerder dat de welzijnsinstellingen, dus de organisaties voor migranten, een belangrijke rol gespeeld hebben in het verkrijgen van stemrecht. De zelforganisaties deden dat in mindere mate. Wat is de verhouding tussen die twee?

Rabbae: Kijk, ik kan hier een heel boek overschrijven, maar ik zal het niet doen. Ik heb aan beide kanten gezeten. Toen ik studeerde, was ik lid van een zelforganisatie van alle nationaliteiten in Amsterdam. Daarna ging ik juist vóór de migranten werken, eerst in het Regionaal Centrum Buitenlanders in Brabant en daarna in het NCB. Dus ik heb het een beetje aan beide kanten meegemaakt, soms ook juist op het snijvlak van het conflict tussen beide. In het begin had je geen migrantenorga-

nisaties. Je had gewoon Nederlandse actiegroepen in de grootsteden en een aantal kerkelijke initiatieven die niet in politiek-maatschappelijke termen actief waren in de kleine steden. Zij hebben vanaf '68, '67, tot '73-'74 goed werk gedaan met name voor het probleem van de huisvesting en het optreden van de vreemdelingenpolitie.

Met de organisaties van migranten zelf ontstond er een soort van emancipatieproces waarbij de migranten stelden: *we willen het als migranten zelf doen. Het is goed dat jullie, Nederlanders, de zaak hebben aangepakt, maar, laten we de rollen omdraaien, wij staan voor en jullie steunen ons.*

Het is net als met De Klerk en Mandela in Zuid-Afrika. De mensen die hun historische rol hadden begrepen, die gingen naar achter, maar je hebt soms inderdaad ook mensen die dat kindje niet los wilden laten.... Die willen soms rationeel wel achter, maar emotioneel, in de praktijk toch voor, en dan krijg je een botsing met elkaar.

Centra voor buitenlanders, een beetje hetzelfde proces. Eerst stonden ze eigenlijk alleen tegenover de Nederlandse actiegroepen. Toen de migrantenorganisaties erbij kwamen, kreeg je een soort driehoeksverhouding, het veld werd een beetje onoverzichtelijker dan voordien. Veel centra buitenlanders hebben de les begrepen en gingen steun verlenen aan de migrantenorganisaties: kadertraining, hoe onderhandelen met de gemeente, hoe moet je met de werkgever onderhandelen, als je actie wilt voeren tegen de woningbouwstichting dan zullen wij jullie ondersteunen met de bussen, ... Men zorgt als het ware voor de logistiek, organiseerde, maar het schreeuwen was van de migranten zelf.

Op dit moment is het een beetje stil, warrig, niet zo strijdbaar als vroeger. Hoe komt dat? Natuurlijk, vroeger had je alle migranten samen. Eerst gingen de Grieken eruit. De Grieken werden Europeaan, dus de rechtspositie voor de Grieken was geregeld. Daarna gevolgd door de Spanjaarden, daarna door de Portugezen, Op een gegeven moment bleven alleen de Turken en Marokkanen op straat voor acties. Dat zijn de nationaliteiten die de grootste problemen hebben en die ook de grootste mobilisatiekracht hebben, hoewel het zwakker is geworden dan vroeger.

Maar daarnaast zijn het naast migranten ook 'Nederlanders' geworden. Vroeger hadden wij maar één organisatie: van de mannen. De vrouwen waren niet georganiseerd en de kinderen helemaal niet. Nu heb je een organisatie van de kinderen, van de jongeren, van de vrouwen, van de meisjes, van de gescheiden vrouwen, van de getrouwde vrouwen, van de gescheiden mannen enz.... Enfin, wij hebben dat patroon van de Nederlanders overgenomen, en dat betekent dat het veld in verschillende segmenten geknipt wordt, zowel qua groepen, nationaliteiten alsook binnen de nationaliteiten, qua subgroepen. Het is niet beroerd, slecht, maar het is minder eenduidig, meer versnipperd dan vroeger.

Een slotvraagje: welke rol kunnen de migrantenorganisaties in België spelen naar de politieke partijen toe?

Rabbae: Ik ken de situatie in België niet zo goed, maar ik denk dat het goed is als juist de migrantenorganisaties, in ieder geval de solidaire krachten samen met de migrantenorganisaties, proberen de politieke partijen heel vroeg te binden aan een aantal afspraken, zodat gezamenlijk gezocht kan worden naar kandidaten. Ik zou niet weten of je een andere techniek kunt hanteren.

Mohamed Chakkar
Frieda Bex

Buitenland

Politieke participatie van migranten in Europa - een stand van zaken -

Het Verdrag van Maastricht geeft de Europese burger die verblijft in een Lidstaat waarvan hij geen onderdaan is, het recht om op gemeentelijk vlak te kiezen en verkozen te worden. Dit actief en passief kiesrecht wordt echter enkel toegekend aan onderdanen van EU-Lidstaten. Vreemdelingen met een andere nationaliteit krijgen geen stemrecht, ook al wonen ze hier al veel langer.

Naar aanleiding van de ratificatie van dit Verdrag en de vertaling ervan in de nationale wetgeving, werd de discussie over de invoering van het stemrecht voor vreemdelingen nieuw leven ingeblazen. Het ontstaan van drie soorten burgers, nl. de eigen onderdanen die alle rechten bezitten, EU-onderdanen met gemeentelijk kiesrecht en andere vreemdelingen zonder politieke rechten, kan slechts vermeden worden door de participatie van niet EU-migranten aan het beleid te stroomlijnen met de politieke rechten van de andere vreemdelingen in de Europese Unie.

Een klein voorbeeld maakt het belang van deze Europese harmonisatie duidelijk. Twee Marokkaanse broers zijn naar Europa geëmigreerd: de ene naar Bordeaux, de andere naar Breda. Deze laatste kan na vijf jaar verblijf stemmen voor de gemeenteraadsverkiezingen, zijn broer zal in Bordeaux zijn leven slijten zonder ooit gestemd te hebben. De kinderen van de broer in Breda zullen de Marokkaanse nationaliteit hebben en in de gemeente kunnen stemmen. Hun neven in Bordeaux zijn nu ook stemgerechtigd, maar dan omdat ze op hun achttiende jaar Frans zijn geworden. Als ze verhuizen naar Nederland, behouden ze hun stemrecht. Als hun Nederlandse neven echter verhuizen naar Bordeaux, dan hebben ze geen kiesrecht meer.

De discussie over de participatiemogelijkheden kan zich dus niet enkel beperken tot het al dan niet toekennen van gemeentelijk stemrecht. Integendeel, de meest efficiënte manier om migranten ten volle te laten deelnemen aan het politieke leven, lijkt momenteel het vergemakkelijken van de nationaliteitsverwerving. Hoewel het toekennen van het Europese burgerschap aan alle vreemdelingen in alle EU-Lidstaten ook een mogelijkheid is.

Het al dan niet toekennen van de nationaliteit na een bepaalde, relatief korte, wettelijke verblijfsduur wordt grotendeels bepaald door het historisch ge-

groeide staatsconcept. Staten die reeds lang bestaan en die een lang koloniaal verleden kennen, zoals Frankrijk en Groot-Brittannië, kennen vlot de nationaliteit toe aan vreemdelingen die in het land verblijven. Andere landen, zoals Duitsland, hechten meer belang aan de culturele homogeniteit (zelfde taal, zelfde cultuur, zelfde verleden) als bindmiddel tussen alle burgers waardoor men slechts in erg uitzonderlijke gevallen vreemdelingen zal naturaliseren. In deze visie wordt de nationaliteitsverwerving gezien als een consecratie van het integratieproces, als een uiteindelijke beloning. Een derde groep landen, de meerderheid, neemt een tussenpositie in en gaat de naturalisatieprocedures op een pragmatische manier aanpassen aan de veranderende werkelijkheid.

Ook op het domein van het stemrecht voor vreemdelingen bestaan er opmerkelijke verschillen. Een eerste groep landen, bestaande uit Nederland, Ierland en de Scandinavische landen, laten alle vreemdelingen toe tot de gemeentelijke verkiezingen terwijl de tweede groep, waaronder Groot-Brittannië en Portugal, dit recht enkel toekennen aan de onderdanen van die landen waarmee er historische banden bestaan. Met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk, is het stemrecht voor vreemdelingen beperkt tot lokale verkiezingen.

Hieronder volgt een bondig overzicht van de situatie in de verschillende landen, waarbij we vooral aandacht besteden aan de traditionele immigratielanden van de Europese Unie.

In Groot-Brittannië kunnen vreemdelingen in principe maximaal participeren aan het beleid. Door zijn koloniaal verleden kon iedere inwoner van een voormalige kolonie (Britse Gemenebest) de Britse nationaliteit verkrijgen na 1 jaar wettelijk verblijf. Bovendien werd de nationaliteit toegekend op basis van het 'ius soli' waardoor iedere vreemdeling die in Groot-Brittannië geboren werd, automatisch de Britse nationaliteit verwierf.

In 1983 viel dit automatisme weg voor onderdanen van niet-Gemenebest-landen, maar het aantal naturalisaties blijft met 60.000 per jaar hoog. Op een bevolking van 55 miljoen zijn er aldus 3 miljoen die behoren tot een niet-blanke minderheid, waarvan meer dan de helft de Britse nationaliteit heeft (het Verenigd Koninkrijk erkent 'blanke' vreemdelingen niet als een etnische minderheid). Daarnaast heeft iedere onderdaan van Ierland of van het Gemenebest, die nog niet de Britse nationaliteit heeft verworven, politieke rechten op alle niveaus. Dit heeft onder andere tot gevolg dat het Verenigd Koninkrijk 6 parlementsleden heeft die behoren tot een etnische - voornamelijk Aziatische - minderheid.

Verder bestaan er op lokaal vlak ver-

schillende structuren die "de relaties tussen de rassen willen ontwikkelen om zo het racisme en de raciale achterstelling te bestrijden" en de invloed van de minderheden aan het beleid willen versterken.

Ook Frankrijk kent een liberale nationaliteitswetgeving, gebaseerd op het *ius soli*. Tot 1993 verkregen kinderen die in Frankrijk geboren waren uit vreemde ouders op hun 18 jaar automatisch de Franse nationaliteit. In 1991 werden 23.500 jongeren op die manier Frans zonder daar een stap voor te moeten zetten. Kinderen van vreemdelingen die zelf in een ex-kolonie of in de Franse Overzeese Gebieden geboren zijn, kregen die Franse nationaliteit zelfs bij hun geboorte.

De wetwijziging van vorig jaar heeft die procedure lichtjes veranderd, in de zin dat alle vreemde jongeren tussen hun 16 en 21 jaar zelf de nationaliteit moeten aanvragen in het gemeentehuis. Ze moeten dan wel vijf jaar in Frankrijk gewoond hebben en mogen geen veroordeling van een half jaar gevangenis opgelopen hebben. Daarnaast blijft de gewone naturalisatieprocedure bestaan waardoor in 1990 reeds 1,3 miljoen vreemdelingen die buiten Frankrijk waren geboren, de Franse nationaliteit hadden verworven.

Anderzijds kan volgens de Franse republikeinse traditie niemand politieke rechten verwerven als hij de Franse nationaliteit niet bezit. Stemrecht voor vreemdelingen is in die context dan ook onmogelijk. Zo werd de beslissing van Mons-en-Baroeul, een voorstadje van Lille, om in de gemeenteraad een aantal verkozen vreemdelingen als adviseurs op te nemen door de Raad van State vernietigd omwille van de expliciete band die er moet bestaan tussen nationaliteit en stemrecht. Het is ook passinds 1981 dat verenigingen van vreemdelingen niet langer onder de controle van de Minister van Binnenlandse Zaken staan.

De Nederlandse nationaliteitsverwerving verloopt op ongeveer dezelfde wijze als de Belgische procedures: automatische toekenning bij de geboorte van derde-generatiemigranten, optieverklaring tussen 18 en 25 jaar en naturalisaties. Daarnaast bestaan er verschillende etnische minderheden, afkomstig uit de voormalige Neder-

landse kolonies en de Nederlandse Antillen die onmiddellijk, van bij hun aankomst in het land, de Nederlandse nationaliteit krijgen. Zo had Nederland in 1992 15 miljoen inwoners waarvan 750.000 vreemdelingen en 300.000 Nederlanders van Suri-naamse afkomst. Het aantal nieuwe Nederlanders bedroeg op zes jaar tijd een kleine 140.000.

Als één van de weinige EU-Lidstaten voerde Nederland in 1983 het gemeentelijk stemrecht in voor vreemdelingen die tenminste vijf jaar in Nederland verblijven. Bij de eerste gemeenteraadsverkiezingen kwam slechts 38 % van de vreemdelingen stemmen, vooral omdat de Marokkanen, op aanraden van de Marokkaanse autoriteiten, massaal wegbleven. 50 vreemdelingen die op de traditionele lijsten opkwamen, werden verkozen. Volgens de eerste gegevens over de gemeenteraadsverkiezingen van maart '94 zou de opkomst hoger zou liggen. In Amsterdam kwam liefst 62% van de Turken en 48% van de Marokkanen stemmen. Tenslotte bestaat er in Nederland een uitgebreid net van zelforganisaties, gestructureerd per nationaliteit, die op alle beleidsniveaus een adviserende rol kunnen spelen.

Omdat zijn politieke overheden Duitsland nog steeds niet beschouwen als een immigratieland, wordt er een strikt restrictief beleid gevoerd tegenover vreemdelingen. Door het quasi volledig vasthouden aan het 'ius sanguinis' waarbij enkel kinderen van Duitse ouders over de Duitse nationaliteit beschikken, zijn de mogelijkheden voor vreemdelingen om Duitser te worden, beperkt. Een vreemdeling kan enkel een aanvraag indienen als hij vijftien jaar in Duitsland verblijft, als hij zich in die tijd onberispelijk heeft gedragen, als hij in zijn eigen onderhoud kan voorzien en vooral als hij afstand doet van zijn oorspronkelijke staatsburgerschap. En zelfs dan is een succesvolle uitspraak verre van zeker, want de Duitse autoriteiten beslissen naar eigen goeddunken over de aanvraag. Dit heeft tot gevolg dat per jaar slechts 20.000 vreemdelingen genaturaliseerd worden op een totale vreemdelingenpopulatie van 5,5 miljoen. Deze staatsburgerschapswet, die reeds dateert uit 1913, staat op het ogenblik ter discussie. Vooral de sociaal-democra-

ten en de liberalen willen aan vreemdelingen die minimum acht jaar in Duitsland verblijven een wettelijke aanspraak geven op de Duitse nationaliteit zonder dat ze afstand zouden moeten doen van hun oorspronkelijke nationaliteit.

Vreemdelingen kunnen ook niet aan gemeentelijke verkiezingen deelnemen. Toen twee Länder, nl. Hamburg en Schleswig-Holstein, in 1990 het gemeentelijk stemrecht voor vreemdelingen wilden invoeren, tekenden 235 parlementsleden van de CDU/CSU en de regering van Beieren beroep aan bij het Grondwettelijk Hof, dat de beslissing van de deelstaten ongedaan maakte.

Participatie van vreemdelingen aan het beleid is enkel mogelijk op het niveau van de Länder en de gemeenten. Saarland is de enige deelstaat waar er verkozen vertegenwoordigers van de vreemdelingen met adviserende stem zetelen in de gemeenteraad. In de andere Länder bestaan er enkel adviserende migrantencommissies in de helft van de steden met een vreemdelingenpopulatie van minimum 7,5 %.

De participatiemogelijkheden in andere EU-Lidstaten willen we kort aanstippen: enkel in Denemarken en Ierland bestaat er gemeentelijk kiesrecht voor alle vreemdelingen die 3 jaar, respectievelijk 6 maanden in het land verblijven. De Spaanse en de Portugese wetgeving voorzien expliciet in de mogelijkheid om het gemeentelijk stemrecht toe te kennen aan die nationaliteiten (in Portugal enkel aan Portugeessprekenden, dus Brazilië en oudkolonies) waarmee er een verdrag van wederkerigheid is afgesloten. In de overige drie landen, te weten Luxemburg, Griekenland en Italië hebben de vreemdelingen geen stemrecht.

Koen Cooreman

Dossier politieke participatie van migranten

Politieke participatie van migranten. Velen zien deze participatie - in de zin van (mogen) kiezen en verkozen worden - als een eindpunt, een bekroning, van de integratie van migranten in een samenleving waarvan zij al langer tijd deel uitmaken, en niet als een middel om die integratie te bewerkstelligen. Niettemin, hoewel (politieke) participatie natuurlijk veel meer inhoudt dan om de paar jaar je stem uitbrengen (cfr. o.a. Blommaert en Verschuere in dit nummer), is het tegelijkertijd ook de meest minimale vorm van inspraak in het beleid dat voor de gemeenschap waarvan je hoe dan ook deel uitmaakt, uitgestippeld wordt (cfr. Deschouwer). Vandaar dat dit dossier toch geaxeerd is op het kiezen-en verkozen-worden-thema.

Dit dossier brengt, na enkele algemene bijdragen van Kris Deschouwer, over het belang van stemrecht, en Marc Platel, met beschouwingen over het onderscheid tussen EU-onderdanen en derdelanders en over de gevolgen van stemrecht voor niet-Belgen, een pleidooi voor stemrecht van de juristen Abdel El Mouden en Fauzaya Talhaoui.

Een overzicht van de hangende wetsvoorstellen m.b.t. stemrecht en nationaliteit situeert vervolgens deze discussie.

In de langste bijdrage aan dit dossier komen vier migranten aan het woord die kandidaat waren tijdens de recente gemeenteraadsverkiezingen, over hun politieke interesse en ambitie, hun plannen, en natuurlijk over stemrecht.

Het dossier eindigt met een voorstelling van het initiatief dat de Nationale Vrouwenraad (NVR) nam m.b.t. de (politieke) participatie van migrantenvrouwen, en een kort résumé van de acties die de integratiecentra ondernamen naar aanleiding van de verkiezingen.

¹ Van deze vier kandidaten werden er twee, Nahima Lanjri en Saïd El Khadraoui, verkozen.

Het belang van stemrecht

Wij associëren vandaag democratie met vrije verkiezingen. Dat is volkomen terecht. Daar waar burgers niet vrij kunnen kiezen wie hun politieke vertegenwoordigers zullen zijn, of daar waar ze niet echt een keuze tussen alternatieven kunnen maken, is er geen democratie. Het bestaan van vrije verkiezingen is dus de ultieme toetssteen voor het democratische gehalte van een regime.

Bij de verkiezingen hoort ook 'vrijheid'. Het moet immers gaan om vrije verkiezingen. Vrijheid is dan ook een waarde die op inherente wijze met democratie verbonden is.

Maar indien verkiezingen op al even evidente wijze bij democratie horen, dan is dat niet zozeer omwille van de vrijheid, maar wel omwille van de gelijkheid. De uitvinders van de democratie - de oude Grieken - hielden geen verkiezingen. Zij lieten de grote beslissingen nemen door volksvergaderingen. En aan die volksvergaderingen mochten de vrije Atheense mannen deelnemen. De vrouwen, de slaven en de allochtone Grieken werden daarvan uitgesloten. Om die reden kunnen wij vandaag deze oude Griekse praktijk onmogelijk nog als democratie aanduiden.

Bij democratie hoort immers gelijkheid, toegankelijkheid voor iedereen. Wanneer wij het bijvoorbeeld hebben over democratische prijzen, dan hebben die niets met vrijheid te maken, maar alles met toegankelijkheid voor iedereen. Maar als de politieke besluitvorming toegankelijk wordt voor iedereen, is het houden van volksvergaderingen om de beslissingen te nemen niet meer de meest aangewezen methode. De democratie wordt dan massademocratie, en wordt vertegenwoordigende democratie. Alle burgers verkiezen vrij hun politieke vertegenwoordigers, en omdat er keuze is tussen alternatieven, bepalen zij op die wijze mee in welke richting het beleid zal kunnen gaan. En daarom horen verkiezingen dus bij een echte democratie. Als zowel vrijheid als gelijkheid gerespecteerd worden, neemt de schaal van het politieke gebeuren toe, en zijn verkiezingen de geëigende procedure om zo kort mogelijk het principe van de

'macht aan het volk' te benaderen. Het is zeer zeker slechts een benadering, maar het is goed te weten dat de uitvinders van het begrip - de oude Grieken - dus - er nog verder vanaf zaten.

De vanzelfsprekende verbinding van democratie met verkiezingen, en dus ook met het recht om aan die verkiezingen deel te nemen, is echter ook snel een vanzelfsprekende verblindende. We gaan er al te vaak van uit dat verkiezingen niet alleen een noodzakelijke, maar meteen ook een voldoende voorwaarde zijn. En dat is beslist niet het geval. De verkiezingen, een gevolg dus van de massale uitbreiding van de democratie, beperken in grote mate de reële mogelijkheden tot participatie aan de besluitvorming. Verkiezingen grijpen eens om de paar jaar plaats, en zijn uiteindelijk slechts een zeer schrale invulling van het begrip participatie.

Vrije verkiezingen en democratie kunnen niet als synoniemen beschouwd worden. Er zijn minstens twee elementen die ook aanwezig moeten zijn om verkiezingen - ook al zijn ze vrij en gelijk - ook echt democratisch te maken. Dat is in de eerste plaats de mogelijkheid om een keuze te maken, dit wil zeggen de mogelijkheid om te weten, te kennen, te begrijpen welke beleidsalternatieven er zijn, welke partijen en personen voor welke alternatieven staan, wat de consequenties van die beleidsalternatieven zijn. Uiteraard is niemand in staat, ook niet in een democratie, om op basis van volledige en correcte informatie zijn minimale electorale participatie gestalte te geven. Maar die participatie wordt wel rijker en reëler naarmate die informatie er is. Stemrecht zonder onderwijs, zonder informatie, zonder kennis, is een papieren democratie.

In de tweede plaats mag er niet uit het oog verloren worden dat de democratie die via vrije verkiezingen loopt, een louter politieke democratie is. Dat wil zeggen: zij garandeert een minimale participatie aan de politieke besluitvorming. Maar het leven is meer dan alleen politiek, al is het natuurlijk wel zo dat de politiek die sfeer is van waaruit de nadere aspecten van het leven gestuurd en geordend worden. Maar precies ook daardoor is het van belang voor de substantiële invulling van de democratie dat ze niet beperkt blijft tot de louter formeel-politieke participatie. De politiek is het sluitstuk van een geheel van maatschappelijke instellingen en organisaties, en zonder participatie daarin - zonder reële sociale en economische integratie dus - is de democratie van vrije verkiezingen een lege doos.

Stemrecht is dus belangrijk, ontzettend belangrijk zelfs. Zonder stemrecht worden de leden van een gemeenschap van de meest minimale vorm van politieke participatie uitgesloten, terwijl ze toch niet kunnen ontsnappen aan het lidmaatschap, niet kunnen ontsnappen aan de verplichting om te gehoorzamen aan de politieke regels die zonder hen geproduceerd werden. Maar stemrecht betekent op zich heel weinig. Indien stemrecht de enige verworvenheid is van de burgers, verdient de democratie die naam niet. Streven naar politieke participatie begint dus wel bij stemrecht, maar mag er in geen geval bij eindigen. Het politieke lidmaatschap van de gemeenschap mag geen papieren lidmaatschap zijn.

Kris Deschouwer
Centrum voor Politicologie
VUB

Stemrecht? Waarom niet eigenlijk?

Stemrecht voor migranten? Waarom niet eigenlijk? Stemrecht voor Europese niet-Belgen? Waarom niet eigenlijk? Het recht voor elke man of vrouw om actief en dus zo bewust mogelijk deel te nemen aan het maatschappelijk politiek leven rondom zich is een vanzelfsprekende pijler voor een goed draaiende democratie. En dus moet iedereen zijn stem kunnen laten horen, moet de stem van elke volwassen man of vrouw in die maatschappij kunnen gehoord worden.

Het antwoord op de gestelde vraag lijkt dus gemakkelijk. Alleen is de vraagstelling wat simplistisch, te sloganesk om er een éénlettergrepig antwoord op te geven. Het antwoord op de vraag veronderstelt immers dat men het eens is over het uitgangspunt aan de basis van deze verzuiking, vraagt vooral de voorafgaande inschatting en aanvaarding van de te verwachten gevolgen van het toekennen van stemrecht aan niet-Belgen, kortom, de eis stellen is een zaak, de mogelijke invulling ervan is een andere zaak.

Niet-Belgen

Het begint bij de verwarring die nu heerst rond het stemrecht van de Europese Unie-inwoners en hetzelfde stemrecht voor de anderen, de traditionele migranten, die hier al dan niet lange tijd leven en werken. Voor de eersten gaat het om een opgelegde verworvenheid waarover eigenlijk nog geen maatschappelijke discussie gevoerd werd, waarover overigens geen discussie zal gevoerd worden. Zo democratisch is Europa nu eenmaal. Voor de tweede groep gaat het om een louter binnenlandse discussie die terloops gezegd al twintig jaar aansleept zonder ook maar een begin van een politiek of maatschappelijk antwoord. Ten gronde gaat het evenwel om twee keer dezelfde vraag: kunnen niet-Belgen actief deelnemen aan het politieke leven in het land waar ze nu voor lange tijd te gast zijn. De daarop volgende vraag bij een eventueel positief antwoord: onder welke omstandigheden kan stemrecht worden toegekend en hoever moet dat stemrecht dan wel reiken, wordt hier niet gesteld.

Een opsplitsing maken tussen beide groepen is evenwel fundamenteel oneerlijk. De sterkeren krijgen immers een niet-gevraagde beloning, de zwakkeren blijven in de kou staan. De groep die nu dag aan dag laat zien nauwelijks of geen belangstelling te

hebben voor haar tijdelijke leefomgeving, voor wie een proeve van maatschappelijke integratie intellectueel en praktisch nauwelijks of geen moeite kan betekenen, die groep krijgt een toetje waar niet eens naar gevraagd wordt. Getuige daarvan recent universitair onderzoek dat aan duidelijkheid niet veel te wensen overlaat en daarom zo stil mogelijk wordt gehouden. Getuige daarvan de zichtbare afwezigheid van deze groep bij de Europese stembusgang, toen de weg naar het stemhokje nochtans vrij was.

Geen nood, goede democraten zullen ja zeggen tegenover het beginsel zelf. Nogmaals, het uitgangspunt moet zijn dat elke volwassen man of vrouw moet kunnen deelnemen aan de politiek-maatschappelijke omgeving waarin hij of zij voor langere tijd vertoeft.

En de anderen?

Blijft dan wel de vraag waarom alleen de welgestelden? Waarom de anderen, de niet-Belgen voor wie de integratie in een andere samenleving wel veel kopzorgen betekent, waarom die groep niet? Waarom dit onsociale, weinig humanistische en vooral ondemocratische onderscheid? Mensen met een iets andere huidskleur hebben toch minstens evenveel rechten als mensen met duidelijk veel meer rechten en mogelijkheden. Of niet soms? Het ene

ondergaan als een Europese vanzelfsprekendheid die men toch niet kan afwentelen zonder koppeling aan het andere luik van het dossier zou niet mogen kunnen.

Toegegeven, dit lijkt een vrijblijvende academische discussie om toch maar niet ja of nee te moeten zeggen. Daarom dit onomwonden antwoord: stemrecht voor niet-Belgen moet kunnen, maar niet als het gebeurt zoals in de negentiende eeuw, met cijns- of bekwaamheidskiezers die meer te zeggen kregen dan anderen die minder cijnsbetalen of formeel minder bekwaam geacht werden.

De dag daarna

Blijft de vraag naar de dag nadien, de dag na de stembusgang. Er zijn Brusselse gemeenten waar niet-Belgen de uitslag zullen bepalen omdat ze er nu al de feitelijke meerderheid vormen, er zijn gemeenten in Vlaams-Brabant (en in Waals-Brabant) waar de niet-Belgische welgestelde kiezers het plaatselijke maatschappelijke klimaat zonet zullen kunnen bepalen, dan toch in belangrijke mate accentverschuivingen afdwingen. Telkens in de veronderstelling dat er wel stemrecht komt, maar (nog) geen kiesbaarheid. Uitgerekend in de Vlaamse gemeenten waar decennia lang de plaatselijke politiek zich liet leiden door hen die toen de welstellenden waren en dat met alle

niet altijd even sociale gevolgen van-
dien. Er zijn ook Vlaamse gemeenten
langs de Vlaams-Nederlandse grens en
gemeenten in het grensgebied tussen
het Luxemburgse Aarlen en het
Groothertogdom waar niet-Belgen nu
al hun stempel drukken op de plaat-
selijke sociale leefomgeving. Het is
weinig waarschijnlijk dat ze een
rechtstrekking van de door hen veroor-
zaakte sociale wanorde electoraal zul-
len dulden.

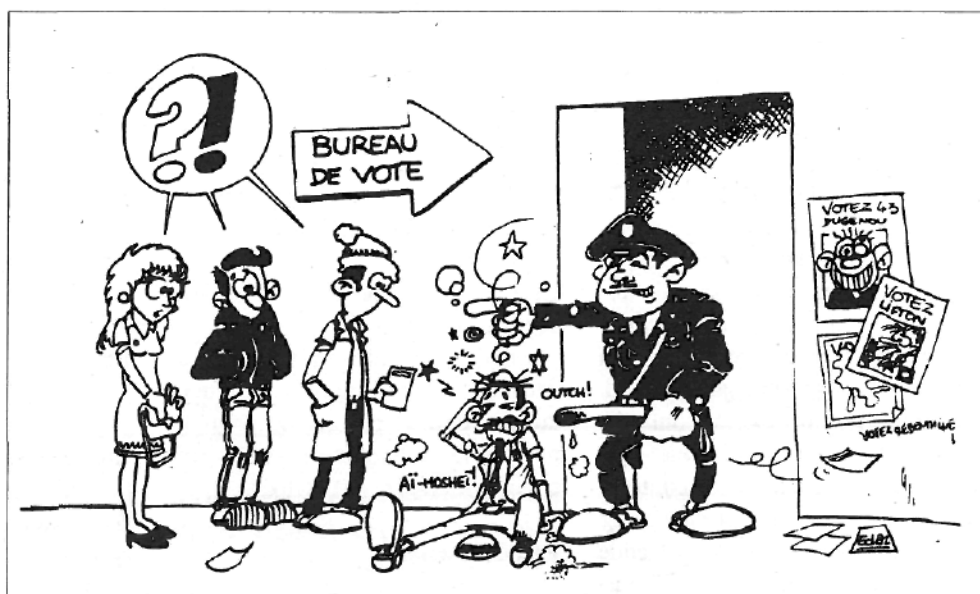
Wat al te gemakkelijk wordt deze be-
kommernis door de hardnekkige ver-
dedigers van het beginsel zelf weg-
gewuifd. Meer nog, de twijfelaars wor-
den met een vermanende vinger tot de

orde geroepen, Europees-vriendelijk
zijn is immers de leuze. Ze hebben
ongelijk om zich dermate vast te pin-
nen, vaak in sloganske verwijten.

Wie vragen stelt is niet a priori tegen,
wie twijfelt is niet a priori xenofob of
verkrampt anti alles en nog wat. Geen
zinnig mens kan immers ontkennen
dat onze samenleving vandaag andere
antwoorden vraagt dan die van twintig
of dertig jaar geleden, antwoorden op
Europese en internationale uitdaging-
en waar we twee decennia geleden
nog niet aan dachten, verschuivingen
al over de wereld waar we wellicht nog
maar het begin van gezien hebben. Het
is door die bril bekeken dat de vraag

stemrecht voor niet-Belgen binnen onze
grenzen beantwoord moet worden, meer
nog, best een grensoverschrijdend ant-
woord krijgt. Het antwoord op die vraag
zoeken en geven is ook meer dan de
vraag of ergens een speelplein moet
worden aangelegd of het op de rails
brengen van de HST. Het antwoord op
die vraag vereist opvoeding van hen die
met dit andere maatschappijbeeld moe-
ten leren leven. En dat is wel iets meer
dan ja of neen antwoorden.

Marc Platel
hoofdredacteur
Het Belang van Limburg
juli 1994

Op zoek naar een nieuw 'contrat social', of stemrecht voor een vergeten electoraat

"Mensen die hier vaak al tientallen jaren wonen, die hun bijdrage leveren aan onze economie, die belasting betalen, die onderworpen zijn aan onze rechtsorde, die mogen wij een zo fundamenteel recht als dat om te kiezen en gekozen te worden niet langer onthouden" (Köbben, Nederlands Staatssecretaris voor Etnische Minderheden in Ministerraad, 1979)

Nadat Europa uit het puin van WO II
verrezen was, had het dringend be-
hoefte aan arbeidskrachten om zijn
industrie nieuw leven in te blazen.
Hiervoor werden arbeiders uit Zuid-
Europa (Italië, Spanje, Portugal, Grie-
kenland), Turkije en Noord-Afrika
(Marokko, Tunesië, Algerije) gere-
crueteerd. Meestal kwamen deze
'gastarbeiders' terecht in weinig
benijdenswaardige jobs (mijnen, groot-
industrie, bouw) en vestigden ze zich in
de grootsteden (Antwerpen, Brussel,
Charleroi).

Zo leerde België het fenomeen van de
migratie kennen. Bij de Europese lan-
den die een beroep deden op gast-
arbeiders leefde de idee dat het slechts
om een tijdelijke tewerkstelling en een
voorlopig verblijf ging. Toch heeft de-
zelfde factor arbeid, samen met de
politiek van gezinshereniging, tot
permanente vestiging in België geleid.
Al koesteren sommige oudere mi-
granten nog steeds de droom ooit naar
het land van herkomst terug te keren,
voor de tweede en de derde generatie,
die het land van hun ouders misschien
nooit hebben gezien of het slechts als
vakantieoord beschouwen, ligt de toe-
komst in België. Van terugkeer is dan
ook geen sprake.

Terwijl een geleidelijke 'assimilatie'
met de autochtonen voor socio-econo-
mische rechten ingang vindt, blijven
de migranten verstoken van de uitoe-
fening van politieke rechten (geen stem-
recht, geen toegang tot het openbaar
ambt), tenzij van het recht om belasting-
en te betalen. Nochtans geldt volgens
een oud democratisch principe "no
taxation without representation".
Onze bijdrage zal vooral de aandacht
vestigen op het stemrecht voor vreem-
delingen.

Juridische bezwaren

Het vraagstuk van de toekenning van
stemrecht aan vreemdelingen blijft
omstreden. Hoewel vreemdelingen als
schietstijf en zondebok in politieke
slogans en partijprogramma's worden
afgeschilderd, mogen ze electoraal niet
meespelen. De Belgische grondwet
bepaalt dat alleen Belgen het kiesrecht
genieten omdat het alleen hen toekomt
te beslissen over de politieke leiding en
de toekomst van het land. Vreemdelin-
gen worden met Belgen gelijkgesteld
in zoverre ze de naturalisatie verkregen
hebben (zie art. 8 G.W.).

De huidige naturalisatieprocedure is,
niettegenstaande verschillende wijzi-
gingen, nog steeds omslachtig en de
kosten zijn hoog. De meeste vreem-
delingen van de oudere generatie willen
zich niet laten naturaliseren om rede-
nen van culturele en godsdienstige aard.
Maar zonder naturalisatie krijgen
vreemdelingen slechts na een grond-
wetswijziging stemrecht.

Maar er zijn er meer ...

Naast dit juridische beletsel werden
andere bezwaren tegen de toekenning
van stemrecht aan vreemdelingen ge-
opperd:

- zo zouden allochtonen geen inte-
resse tonen voor de politiek omdat ze
uit landen komen zonder democrati-
sche traditie;
- vreemdelingen beheersen de taal
van het gastland (België) niet vol-
doende, waardoor een volledige deel-
name aan het maatschappelijke le-
ven niet zal lukken;
- vreemdelingen opnemen in het po-
litieke landschap houdt het risico in
dat ze hun eigen partijen zullen
oprichten waardoor dit deel van het
kiezerskorps verloren zal gaan voor
de autochtone politieke partijen;

- vreemdelingen genieten in het land
van herkomst reeds politieke rech-
ten;
- stemrecht mag slechts toegekend
worden op basis van reciprociteit:
als Belgen in de emigratielanden
niet dezelfde politieke rechten kun-
nen genieten, dan hebben vreemde-
lingen er hier ook geen recht op;
- politieke gezagsdragers nemen vaak
het argument in de mond als zou de
Belgische bevolking sterk gekant zijn
tegen de toekenning van stemrecht
aan vreemdelingen.

Deze bezwaren steunen op valse argu-
menten en vormen een mooi alibi voor
het gebrek aan politieke wil van de kant
van de gezagsdragers.

- Het argument als zouden allochtonen
geen interesse hebben voor de poli-
tiek of geen kennis van zaken hebben
is niet gegrond en geldt zeker niet
voor de tweede generatie. Trouwens,
arbeiders en vrouwen werden vroe-
ger om dezelfde redenen uit de poli-
tieke arena gehouden.
- Taalkennis is belangrijk, maar men
mag het begripsvermogen van vreem-
delingen niet onderschatten. De
tweede generatie spreekt behoorlijk
één van de landstalen.
- De angst voor migrantenpartijen is
ongegrond want, zoals de verkiezin-
gen op lokaal vlak in Nederland
hebben aangetoond, deze partijen
kennen onvoldoende succes om een
zetel te behalen.
- Vreemdelingen hebben meestal
geen stemrecht in het land van her-
komst, omdat dit veelal gekoppeld is
aan verblijfsvoorwaarden. Maar nog
belangrijker is het centrum van de
familiale en financiële belangen:
ligt dat in België of in Marokko of
Turkije?

- Het aantal Belgen in de herkomstlanden is niet zo groot als het aantal migranten in België; de immigratie was nogal een éénrichtingsfenomeen en het principe van de reciprociteit is een mooi excuus om het probleem van het stemrecht op de lange baan te schuiven.
- Tenslotte zou de publieke opinie gesensibiliseerd en geïnformeerd moeten worden wanneer men stemrecht aan vreemdelingen wil toekennen.

Gemeentelijk stemrecht : een middel tot integratie

Voor op gemeentelijk vlak is het stemrecht voor vreemdelingen belangrijk, juist omdat het bevorderlijk is voor de integratie. De gemeentelijke bevoegdheden hebben vooral betrekking op het grond- en woonbeleid, sociale huisvesting, onderwijs, gezondheidszorg, maatschappelijk welzijn, buurtveiligheid, enz.; sectoren die zowel autochtonen als allochtonen raken in hun alledaagse leven.

Via stemrecht op lokaal vlak krijgen vreemdelingen de mogelijkheid om deel te nemen aan het openbare leven en om daadwerkelijk het beleid te beïnvloeden zodat de lokale overheden ook rekening zullen moeten houden met hun behoeften en wensen.

Hoe kan men een gemeente behoorlijk besturen als een deel van haar bevolking (soms tot 40%) geen inspraak heeft in de besluitvorming; hoe kan men van democratie in de ware zin van het woord spreken wanneer de rechten van een deel van de bevolking totaal miskend worden?

Nochtans is een vreemdeling op dezelfde manier belastbaar als een Belg en wordt hij geacht wetten en reglementen, waarover hij niet de kans kreeg te stemmen, nate leven. Hierbij moeten we ook opmerken dat het aantal gemeenteraadsleden en schepensmandaten wordt bepaald door het bevolkingsaantal van de gemeenten, dus Belgen en vreemdelingen samen.

De gemeentelijke adviesraden, die in de jaren zestig zijn opgericht en een compensatie waren voor het verstoken

zijn van het stemrecht, zijn geen succes geworden omdat ze geen echte beslissingsbevoegdheid hadden en omdat de gemeente niet verplicht was het advies van deze raden in te winnen. Ook bij de migranten zelf is men zich ervan bewust dat een echte beslissings- en vertegenwoordigingsmacht slechts kan verkregen worden via het stemrecht.

Vroegere wetsvoorstellen

Op het einde van de jaren zeventig en in het begin van de jaren tachtig, hebben parlementsleden van verschillende politieke partijen wetsvoorstellen ingediend betreffende lokaal stemrecht voor vreemdelingen. Hieruit blijkt dat de meeste politieke partijen positief stonden tegenover de toekenning ervan (zie wetsvoorstel Glinne (PS), Lienard (PSC), Fievez (RW), Mangelschots (SP)). Meer nog, de regering heeft zich begin jaren tachtig in haar regeringsverklaring geëngageerd om het lokaal stemrecht voor vreemdelingen te realiseren.

Het buitenland

Sommige Europese landen hebben het niet enkel bij wetsvoorstellen gelaten, maar effectief lokaal stemrecht aan vreemdelingen toegekend. Meestal is de toekenning gekoppeld aan een bepaalde verblijfsduur in het ontvangstland.

Zweden kent sinds 1975 het recht om te stemmen en om zich verkiesbaar te stellen toe aan vreemdelingen, zowel op gemeentelijk als op regionaal vlak,

mits een verblijfsduur van drie jaar. Daarmee is het koploper, zowel in Scandinavië als in de rest van Europa. In Ierland wordt sinds 1963 aan eenieder, ongeacht de nationaliteit, actief (d.w.z. kiezen, niet verkozen worden) lokaal stemrecht verleend mits een verblijfsduur van 6 maanden in de gemeente. Denemarken en Noorwegen volgen in resp. 181 en 1982. In

Nederland heeft men in het raam van een grondwetsherziening in 1983 stemrecht toegekend aan vreemdelingen die gedurende vijf jaar in het land verblijven. In Zwitserland nemen vreemdelingen in sommige Länder (Jura, Neuchâtel) deel aan de lokale verkiezingen.

Groot-Brittannië kent, door een brede interpretatie te geven aan het begrip burgerschap (citizenship), aan heel wat inwijkelingen uit de Commonwealth het recht toe om aan de verkiezingen deel te nemen (zowel lokaal als nationaal).

Uit de resultaten van de verkiezingen in deze landen kunnen we afleiden dat de vreemdelingen een normaal electoraal gedrag vertonen; hoewel de communisten en sociaal-democraten nogal wat succes boeken bij de migranten. Maar er tekent zich een duidelijke trend af, nl. hoe langer een vreemdeling in een bepaald land verblijft en financieel en materieel beter in de maatschappij geïntegreerd is, hoe meer hij of zij het electoraal gedrag van de verschillende lagen van de au-

tochtone bevolking benadert. Deze verkiezingen hebben ook uitgewezen dat de angst voor de opkomst van eigen etnische partijen volkomen onterecht was, omdat deze partijen in geen van de hierboven opgesomde landen de 5%-drempel hebben bereikt.

Onderscheid door het Verdrag van Maastricht

De ontwikkelingen op Europees vlak inzake Unieburgerschap en de toekenning van politieke rechten op lokaal en Europees vlak aan EU-onderdanen met uitsluiting van de derdelanders (zie art. 8B Verdrag van Maastricht), geven een weinig bemoedigend signaal. Immers, door niet-EU'ers uit te sluiten van elke vorm van politieke participatie binnen de Unie, creëert men een soort tweederangsburgerschap en wordt een nieuwe vorm van discriminatie ingevoerd, deze keer tussen EU-burgers en derdelanders. De EU- en niet-EU-migranten zijn nochtans onder dezelfde voorwaarden en om dezelfde redenen naar België gekomen en worden door dezelfde lokale beslissingen getroffen. In de toekomst echter zullen de EU-onderdanen mee het lokaal beleid bepalen terwijl derdelanders de mond gesnoerd blijft!

Initiatieven van het Europese Parlement

Ondertussen heeft het Europese Parlement wel door middel van resoluties de Commissie en de Raad verzocht de mogelijkheid te overwegen om ook aan migranten uit derde landen kiesrecht te verlenen bij gemeenteraadsverkiezingen (zie Resolutie 9 mei 1985, P.B. nr. C.141 van 10 juni 1985, blz. 462; Res. 15 december 1987, P.B. nr. C.13 van 18 januari 1988, blz. 33; en Res. van 14 januari 1989, P.B. nr. C.96 van 20 maart 1989, blz. 40).

... en van de Raad van Europa

De instellingen van de Raad van Europa hebben eveneens aandacht besteed aan de politieke participatie van vreemdelingen. Zo heeft de Parlementaire Vergadering in verschillende aanbevelingen gepleit voor toekenning, na 5 jaar, van lokaal

stemrecht aan allochtonen (zie Aanbevelingen 712 (1973), 799 (1977), 903 (1980)).

Het Comité van Ministers van de Raad van Europa heeft na de vage aanbeveling nr. R (81) 18 van 6 november 1981 betreffende de participatie op lokaal vlak een duidelijker standpunt ingenomen over de toekenning van actief en passief stemrecht aan vreemdelingen in de Conventie die het goedgekeurd heeft op 5 februari 1992. De Conventie voorziet in een stapsgewijze deelname van vreemdelingen aan het openbare leven.

De lidstaten worden in het eerste stadium verzocht de vrijheid van meningsuiting, van vergadering en vereniging onder dezelfde voorwaarden als aan de eigen onderdanen toe te staan. Vervolgens zou de oprichting van lokale adviesraden de integratie van vreemdelingen in de gemeente moeten verbeteren: via deze raden kunnen allochtonen hun stem laten horen maar dan moet de gemeenteverheid ze effectief raadplegen.

Tenslotte zal het stemrecht de volwaardige deelname van vreemdelingen aan het openbare leven moeten realiseren.

Politieke participatie : een mensenrecht ?

Het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens bevat geen enkele bepaling die het recht op politieke participatie garandeert; wel heeft men later in een Aanvullend Protocol (nr. 1) een artikel 3 opgenomen dat bepaalt dat verkiezingen de vrije meningsuiting van het 'volk' moeten waarborgen. Deze bepaling sluit de participatie van vreemdelingen aan het openbare leven niet uit. Trouwens, waarom zouden vreemdelingen die gedurende lange tijd in België wonen en door hun arbeid een niet onbelangrijke bijdrage aan het economische en sociale leven hebben geleverd geen deel mogen uitmaken van het 'volk'? Al zijn ze geen burgers in de juridische zin, toch kan men moeilijk ontkennen dat ze deel uitmaken van de maatschappij, vooral nu zij zich hier permanent gevestigd hebben.

Hebben de auteurs van art. 21, lid 1 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens volgens welke eenieder het recht heeft deel te nemen aan de regering van zijn 'land' ook niet dezelfde bedoeling gehad? Geeft lange tijd wonen, werken en zich onderwerpen aan de wetten van dat land niet een even grote inspraak in de besluitvorming als de nationaliteit bezitten?

Besluit

Toekenning van stemrecht aan vreemdelingen zal niet alle maatschappelijke problemen oplossen waarmee deze groep geconfronteerd wordt. Toch zal het een niet te verwaarlozen instrument zijn tot integratie. In een democratie, en België pretendeert dat te zijn, kan men niet voorbij gaan aan de behoeften en wensen van een niet onbelangrijk deel van de bevolking louter en alleen omdat het toevallig niet de Belgische nationaliteit heeft. Stemrecht zou losgekoppeld moeten worden van nationaliteit en gelieerd moeten worden aan wat men in het Duits 'Wohnbürgerschaft' noemt: een uitbreiding van het begrip burgerschap op basis van permanent verblijf in het ontvangstland. Men kan moeilijk ontkennen dat de tweede generatie migranten eerder 'burgers' zijn van hun geboorteland, België, dan van het land van herkomst van hun ouders.

Een belangrijk democratisch recht als het stemrecht kan niet afhankelijk gesteld worden van de al dan niet juridische band met een land.

De uitbreiding van politieke rechten op basis van permanent verblijf is ook een manier om de positie van 'extracommunitari' binnen een eengemaakt Europa te verbeteren en een potentiële discriminatie tussen EU'ers en niet-EU'ers te voorkomen.

Niets belet de grondwetgever om in het kader van een grondwetsherziening van art. 8, lid 2, aan de wetgever de bevoegdheid te geven om aan alle vreemdelingen en niet alleen aan EU-onderdanen lokaal stemrecht toe te kennen.

Abdel El Mouden
Fauzaya Talhaoui

Stemrecht voor migranten

De weg die een gerechtvaardigde verzuchting van een deel van de bevolking aflegt tot er een wet is die die verzuchting hard en afdwingbaar maakt, heeft over het algemeen een duidelijk en voorspelbaar traject.

De democratische verzuchting migranten de lokale beleidsvoerders mee te laten kiezen vormt daarop geen uitzondering. Wel merkwaardig is dat deze weg op dit ogenblik niet meer het voorspelbare en rechtlijnige traject volgt, maar zich in allerlei bochten slingerend steeds verder van het oorspronkelijke doel schijnt te verwijderen.

Daarbij worden maar liefst drie verschillende richtingen ingeslagen.

Toen alles nog goed ging

Het was nochtans allemaal erg veelbelovend begonnen. Vóór de gemeenteraadsverkiezingen van 1982 kaarte een krachtige bewustwordingscampagne, Objectief 82, het stemrecht voor migranten aan bij de publieke opinie. Enkele partijen schreven het stemrecht in in hun partijprogramma's, wetsvoorstellen werden ingediend. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1988, zes jaar later, waren deze wetsvoorstellen weliswaar nog geen wet, maar het stemrecht voor migranten werd evenmin gedesavouéerd door de sympathiserende partijen.

Wel bleek er een belangrijk juridisch-technisch addertje onder het gras te zitten. Alle voorstellen die migranten het stemrecht wilden verlenen, stuitten onveranderlijk op een negatief advies van de Raad van State, die stelde dat hiervoor een Grondwetwijziging nodig was. Het artikel 8 van de Grondwet stelt het volgende: "De staat van Belg wordt verkregen, behouden en verlorren volgens de regelen bij de burgerlijke wet gesteld. De Grondwet en de overige wetten op de politieke rechten bepalen welke de vereisten zijn waaraan men moet voldoen, benevens de staat van Belg, om die rechten te kunnen uitoefenen". Dit artikel zou moeten worden gewijzigd. Dat was op zich niet zo'n vreemde eis. Ook Nederland, waar de stemrechteis wel werd verwezenlijkt en dat vaak als voorbeeld wordt aangehaald, diende daarvoor eerst zijn Grondwet te wijzigen.

In België gaf het punt van de Grondwetwijziging aanleiding tot gepassioneerde theoretische discussies

tussen juristen. De pro-stemrechtlobby, met François Rigaux als belangrijkste pleitbezorger, verdedigde daarbij de stelling dat voor stemrecht op gemeentelijk vlak een dergelijke grondwetwijziging in het geheel niet nodig was.

Deze visie was ongetwijfeld voor een deel ingegeven door bedenkingen van strategische aard. Een grondwetsherziening, die tweederde meerderheid vereist, zou een hardere dobber zijn dan de invoering van het stemrecht bij wet met gewone meerderheid. Het 'zonder grondwet kan het ook'-standpunt vond evenwel geen aanhangers bij het gros van de juridische wereld.

Na de overwinning van het Vlaams Blok in de nationale verkiezingen van 1991 werd het steeds stiller rond de stemrechteis. Een toespraak van Mevrouw Demeester op het Festival van de Immigrant mondde uit in een heuse hetze in de Vlaamse Raad. Sindsdien ging het van kwaad naar erger. De stemrechteis in het platform van de laatste Hand in Hand-betoging vormde voor de SP (in 1986 nog indiener van een wetsvoorstel) zelfs het breekpunt om niet officieel mee op te stappen. Het elan van Objectief 82 lijkt verder afdan oot.

Een nieuw feit

Weereens bijzonder merkwaardig was dat dit alles gebeurde op het ogenblik dat zich duidelijk een nieuw feit voordeed: het invoeren van het Europese burgerschap in artikel 8 van het Verdrag van Maastricht.

We citeren:

1. Iedere burger van de Unie die verblijft in een Lid-Staat waarvan hij geen onderdaan is, bezit het actief en passief kiesrecht bij gemeenteraadsverkiezingen in de Lid-Staat waar hij verblijft, onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die Staat. Dit recht wordt uitgeoefend onder voorbehoud van de nadere regelingen die op voorstel van de Commissie en na raadpleging van het Europees Parlement voor 31 december 1994 met eenparigheid van stemmen door de raad wordt vastgesteld; deze nadere regelingen kunnen voorzien in afwijkingen wanneer zulks gerechtvaardigd wordt door bijzondere problemen in een Lid-Staat.

2. Onverminderd artikel 183, lid 3 en de bepalingen ter uitvoering daarvan, heeft iedere burger van de Unie die verblijft in een Lid-staat waarvan hij geen onderdaan is, het actief en passief kiesrecht bij de verkiezingen voor het Europees Parlement in de Lid-Staat waar hij verblijft, onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die Staat. Dit recht wordt uitgeoefend onder voorbehoud van de nadere regelingen die op voorstel van de Commissie en na raadpleging van het Europees Parlement voor 31 december 1993 met eenparigheid van stemmen door de Raad worden vastgesteld; deze nadere regelingen kunnen voorzien in afwijkingen wanneer zulks gerechtvaardigd wordt door bijzondere problemen in een bepaalde Lid-Staat".

Anders gezegd, het Verdrag van Maastricht, door België geratificeerd, wenst actief en passief kiesrecht voor de burgers van de Unie die verblijven in een lidstaat zonder de nationaliteit van die lidstaat te bezitten en dit zowel op het gemeentelijk niveau als op het vlak

0. De demografische situatie

In België zette de demografische tendens die de volkstelling van 1991 aangaf, zich ook in 1992 en 1993 door:

- aangroei van de bevolking van Marokkaanse en Turkse nationaliteit en sterke aangroei (kleine, absolute aantallen) van recent geïmmigreerde nationaliteiten.
- afname van de bevolking van de EEG-nationaliteiten, Nederland en Portugal uitgezonderd¹.

Aantal vreemdelingen in het Vlaamse Gewest naar nationaliteit. Absolute cijfers en indeling in VFIK-gemeenten en anderen.

Bron: NIS-bewerkingen APD-cijfers per 1 januari

	1992	1993
totale bevolking	5.794.857	5.824.628
totaal vreemdelingen	268.901	273.272
Marokko	44.316	45.128
Turkije	44.396	44.518
Vluchtelingen	4.238	4.210
Andere Afrika	3.614	4.074
Andere Azië	2.284	2.696
Zaire	1.931	2.567
Joegoslavië	1.604	2.085
Tunesië	2.110	2.016
Indië	1.869	1.989
Andere Europa	1.839	1.905
Algerije	1.588	1.516
Polen	1.350	1.405
China	1.258	1.330
Andere Amerika	1.044	1.201
Pakistan	726	802
Iran	744	731
Chili	628	641
Libanon	572	600
Indonesië	464	479
USSR	283	429
Brazilië	387	422
Hongarije	264	258
Vaderlandslozen	250	225
Tsjechoslovakije	154	180
Ruanda	151	162
Colombia	119	126
Noord-Vietnam	137	120
Jordanië	87	100
Mauritius	100	100
Burundi	66	84
Ivoorkust	59	69
Haïti	20	21
totaal VFIK	118.652	122.189

Nederland	57.034	59.033
Italië	27.239	24.631
Frankrijk	14.907	14.953
Duitsland	9.912	10.287
Spanje	9.760	9.597
V.-Koninkrijk	12.106	12.265
Griekenland	3.874	3.772
V.S.	3.895	4.013
Portugal	2.724	3.503
Zwitserland	873	852
Luxemburg	689	682
Israël	1.147	1.132
Denemarken	1.009	1.035
Oostenrijk	556	531
Zweden	965	995
Canada	551	569
Noorwegen	431	451
Japan	746	789
Ierland	961	1.039
Taiwan	255	250
Finland	311	365
Australië	214	247
Andere Oceanië	90	87
totaal niet-VFIK	150.249	151.078

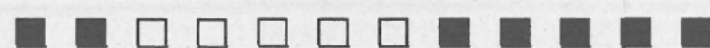
Als we de spreiding van deze nationaliteiten over de Vlaamse gemeenten nader bekijken, stellen we vast dat:

- 10 gemeenten bijna 80% van de Turkse bevolking in Vlaanderen groeperen;

gemeenten	aantal	% van de Turkse bevolking
Gent	8.796	19,76
Antwerpen	7.414	16,65
Genk	5.147	11,56
Beringen	3.695	8,30
Heusden-Zolder	3.565	8,01
Maasmechelen	2.512	5,64
Houthalen-Helchteren	1.399	3,14
Zelee	931	2,09
Sint-Niklaas	841	1,89
Lokeren	762	1,71

- 7 gemeenten meer dan 70% van de Marokkaanse bevolking in het Vlaamse Gewest omvatten en dat de

¹ Zie ook Bareel, jg. 13 nr. 51, blz. 11 e.v.

1. Het federale beleid

1.1. De staatshervorming - 3e fase

Na de verkiezingen van 24 november 1991 en de gekende opmars van het Vlaams Blok in Vlaanderen, werd op 7 maart 1992 een nationale regeringsformatie CVP/PS/SP/PSC op de been gebracht door J.L. Dehaene.

Bij de regeringsvorming werd sterk de nadruk gelegd op een nieuw Contract met de Burger. De nationale regering stelde zich tevens het voleindigen van de Staatshervorming tot doel. Met de steun van AGALEV/ECOLO werd deze laatste doelstelling verwezenlijkt: in 1995 worden er afzonderlijke verkiezingen voorzien voor de raden. Het federale Tweekamerstelsel werd hervormd, de provincie Brabant werd gesplitst, de grondwet aangepast en opgesmukt.

Wat het migrantenbeleid betreft, is de federale regering overtuigd van de mogelijkheid en de noodzaak van de integratie van de hier wettelijk verblijvende buitenlanders in onze samenleving. Zij zal hierbij uitgaan van het integratieconcept zoals omschreven in de rapporten van het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid. In dat kader stelde de regering ook een 'Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding' in het vooruitzicht.

1.2. Een Centrum voor (Etnische) Gelijkheid

Op 12 maart 1992 werd door de Heer L. Dhoore, huidig voorzitter van het VCIM, en c.s. een wetsvoorstel tot oprichting van een Centrum voor Etnische Gelijkheid ingediend.

Het is pas op 15 februari 1993, anderhalve maand voor het verdwijnen van het KCM en haar boegbeelden, Mevrouw P. D'Hondt en de Heer B. Vinikas, dat de wettelijke basis voor het Centrum gelegd werd².

Opdrachten en bevoegdheden

Het Centrum bezit rechtspersoonlijkheid en wordt onder de verantwoordelijkheid van de Eerste Minister geplaatst.

Het Centrum heeft als opdracht de gelijkheid van kansen te bevorderen en elke vorm van onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeur op grond van ras, huidskleur, afstamming, afkomst of nationaliteit te bestrijden.

Verder is het Centrum bevoegd:

- om alle studies en onderzoeken uit te voeren die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van zijn opdracht;
- om adviezen en aanbevelingen i.v.m. zijn opdracht te richten tot de overheid, privé-personen of instellingen;

Antwerpse agglomeratie bijna de helft van het aantal Marokkanen in het Vlaamse Gewest telt;

gemeenten	aantal	% van de Marok. bevolking
Antwerpen	20.764	46,01
Mechelen	4.266	9,45
Gent	1.689	3,74
Genk	1.497	3,32
Lokeren	1.318	2,92
Vilvoorde	1.291	2,86
Sint-Niklaas	1.276	2,83

- Van de meer dan 24.000 Italianen in het Vlaamse Gewest er zich meer dan 16.000 op het grondgebied van de provincie Limburg bevinden. De gemeente Genk (+6.500), Maasmechelen (+3.500) en Houthalen-Hechteren (+1.500) nemen het leeuwedeel hiervan voor hun rekening.

- 9 gemeenten de helft van de vluchtelingenpopulatie opvangen. Meer dan 1/4 wordt door de agglomeratie Antwerpen opgevangen.

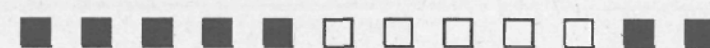
gemeenten	herkomst		totaal
	bekend	onbekend	
Antwerpen	891	244	1.135
Mechelen	272	53	325
Leuven	167	13	180
Gent	170	6	176
Genk	106	34	140
Halle	91	10	101
Vilvoorde	56	22	78
Kortrijk	71	2	73
Houthalen-Hechteren	53	10	63

Besluit

Meer en meer vreemdelingen verwerven de Belgische nationaliteit, waardoor de aangroei van de vreemde bevolking afgezwakt wordt of de daling zich sterker doorzet. De nationaliteitsverwerving gebeurt sinds de nieuwe nationaliteitswet (van kracht sinds 1 januari 1992) als volgt:

- de derde generatie wordt automatisch Belg,
- door verklaring (tweede generatie),
- door naturalisatie, keuze of huwelijk.

In de provincie Limburg werden in de loop van 1992 390 personen automatisch Belg, en 1193 door verklaring.

- om hulp te verlenen aan iedereen die raad vraagt i.v.m. met zijn rechten en verplichtingen;
- om in rechte op te treden in alle rechtsgeschillen inzake de toepassing van de wet op de xenofobie;
- om instellingen, organisaties en rechtshulpverleners te ondersteunen en te begeleiden;
- om alle nodige documentatie aan te leggen en te verstrekken;
- om elke andere opdracht, toevertrouwd door een overheid, te vervullen.

Voor dit laatste punt wordt de Eerste Minister gelast aan de Interministeriële Conferentie voor het Migrantenbeleid voor te stellen het beheer van het Impulsfonds toe te vertrouwen aan het Centrum. Dit beheer was toevertrouwd aan het KCM, dat op 1 maart 1993 zijn opdracht beëindigde.

Op 28 mei 1993 benoemde de Ministerraad de Raad van Bestuur.

De voorzitter, Jean Hallet, en de Ondervoorzitter, Nadia Merchiers, behoren elk tot een verschillende taalrol. Beiden werden benoemd voor een termijn van 6 jaar. De overige leden zijn: Sabine de Bethune, Nahima Lanjri, Carine Jansen, Annemie Van de Casteele, Mary Malevez, André Gantman, Stanislas Grudzielski, Fethi Gümus, Paul Lemmens, Ali Serghini, Jean-Pierre Tresolino, Michel Villan, Abdelhamid El Mouden, Yves Van De Vloet, Rolf Kolvenbach.

Werkingsplan

De ruime en soms erg vage opdrachten werden in een werkingsplan geconcretiseerd. Hoofdplicht wordt het bestrijden van racisme en discriminatie. Daartoe richtte het Centrum een cel op, gelast met het oprichten van contactpunten die alle plaatselijke klachten verenigen. Een groen nummer waar deskundige informatie kan verstrekt worden i.v.m. de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden, werd ingesteld.

Vorming en sensibilisering, gericht op politiepersoneel, rijkswachters, ..., zal georganiseerd worden.

Wat de gelijkheid van kansen betreft, worden activiteiten vooropgesteld in complementariteit met bestaande initiatieven op het terrein, en met bijzondere aandacht voor mechanismen die xenofobie en racisme uitlokken of bevestigen. Het Centrum wil erg nauw betrokken zijn bij de concrete realiteiten die de meest kansarme burgers beleven.

Het Centrum zal, zoals het KCM, het migrantenbeleid op alle institutionele niveaus van het land opvolgen en uitvoering geven aan volgende specifieke opdrachten:

- Coördinatie van de strijd tegen het schoolverzuim te Brussel: deze opdracht, aan het Centrum toevertrouwd door de Interministeriële Conferentie, betreft

het samenbrengen van de vele betrokken ministers en departementen om effectieve, gecoördineerde preventievoorzieningen op te zetten.

- De strijd tegen de internationale mensenhandel: het ondersteunen van een gecoördineerd beleid in deze en de uitwerking van concrete maatregelen.
- De directeur van het Centrum is voorzitter van de Beoordelings- en Bemiddelingscommissie die waakt over de uitvoering van de non-discriminatieverklaring in het onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap.
- Promotie van het Europees Jongerenpaspoort tegen Racisme i.s.m. de 3 jeugdraden. Deze actie werd op 23/11/1993 opgestart in aanwezigheid van D. Mitterand, koningin Paola en eerste minister J.L. Dehaene.
- Tenslotte voert het Centrum het secretariaat van het Impulsfonds en participeert het aan de Interministeriële Conferentie voor het Migrantenbeleid (zie verder).

1.3. Impulsfonds 1993

Op initiatief van de federale regering en n.a.v. de moeilijkheden met migrantenjongeren in Brussel, werd in 1991 dit Impulsfonds opgericht. De middelen van dit fonds zijn bestemd om projecten te financieren in het kader van het migrantenbeleid.

De middelen voor dit fonds worden door de Nationale Loterij ter beschikking gesteld. Voor 1993 ging het om een bedrag van 300 miljoen. Voor 1994 en 1995 zal het respectievelijk 310 en 320 miljoen zijn.

De criteria om de projecten te beoordelen, wijzigden ook in 1993 niet: 75% van het budget werd gereserveerd voor projecten in de vijf grote steden (Brussel, Antwerpen, Gent, Luik en Charleroi). De overige 25% wordt verdeeld over een veertigtal zones, afgebakend op basis van sociaal-economische criteria, het aandeel vreemdelingen buiten de E.G., ...

Voor 1993 legde de Interministeriële Conferentie als prioritaire acties vast:

- investeringsuitgaven voor sport- en jeugdinfrastuctuur ten dienste van de jongeren van de wijk,
- bestrijden schoolverzuim,
- tewerkstelling migrantenjongeren,
- voorkoming jeugddelinquentie.

Voor de Vlaamse gemeenschap werden in 1993 projecten voor een totaalbedrag van 124,6 miljoen frank positief geadviseerd.

Naast de continuering van de personeelskosten van projecten opgestart in 1991-1992, werd de klemtoon in 1993

² Wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor Gelijkheid van kansen en voor Racismebestrijding, B.S. 19 februari 1993.

K.B. van 28 februari 1993 tot vaststelling van het organiek statuut van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor racismebestrijding, B.S. 2 maart 1993

gelegd op investeringskosten. Desondanks maken de personeelskosten nog meer dan 40% uit van het totale bedrag.

Dit wijst op de enorme nood aan ondersteuning - via mensen - van opgestarte werkingen en moet ons ook de vraag naar de 'structurele continuïteit' doen stellen.

Tenslotte: Het VCIM werd in 1993 betoelaagd voor het opstarten van een begeleidingscel Tewerkstelling Migranten in de Vlaamse Gemeenschap.

1.4. Interministeriële Conferentie voor het Migrantenbeleid (IMCB)

Om tot een degelijk, gecoördineerd beleid te komen richtte de federale regering een overlegcomité Regering-Executieven op (Diensten Eerste Minister 21 juni 1992-B.S. 23/6/1992).

Dit overlegcomité besliste op 31 maart 1992, naast andere, ook een Interministeriële Conferentie voor het Migrantenbeleid op te richten.

Het secretariaat wordt waargenomen door de diensten van de Eerste Minister.

Eind 1992 besprak de IMCB volgende thema's:

- nationaliteit
- strijd tegen de internationale vrouwenhandel
- strijd tegen het schoolverzuim
- leerplichtige kinderen van illegalen
- openbaar ambt: toegang
- impulsfonds.

Van al deze thema's werd ook in 1993 de gemaakte vooruitgang/moeilijkheden in de vooruitgang besproken. Erg actueel was de strijd tegen de internationale vrouwenhandel, waarvoor een geëigende Parlementaire Commissie aan het werk ging. Deze commissie, onder voorzitterschap van J. Vande Lanotte, leverde een wezenlijke bijdrage aan het ontwikkelen van voorstellen / wetgevend werk om deze kwaal uit te roeien.

Specifieke opdrachten werden toegewezen aan het nieuwe Centrum voor Gelijke Kansen en voor Racismebestrijding:

- bestrijding van het schoolverzuim te Brussel
- de strijd tegen de internationale mensenhandel
- impulsfonds voor het Migrantenbeleid.

1.5. De verblijfssituatie van vreemdelingen

1993 was het twintigste jaar van de immigratiestop.

De in het federale regeerakkoord aangekondigde 'betere beheersing van de immigratie' concretiseerde zich vooral in maatregelen behorende tot het tweede luik, het aanbinden van de strijd tegen de clandestiene immigratie.

De wijzigingen in verblijfs-, arbeids- en nationaliteitswetgeving met directe impact op de verblijfssituatie van vreemdelingen waren vooral afgestemd op het indijken van de toename van het aantal asielzoekers. De maatregelen die specifiek de integratie van migranten en erkende vluchtelingen op het oog hadden, bleven ver in de minderheid.

De tweemaal-vijf-percenteregeling, die pas sinds 1991 in de Vreemdelingenwet was ingevoerd en neerkwam op een onhandige poging de asielaanvragen uit 'probleemlanden' af te remmen, werd door het Arbitragehof op 4 maart 1993 vernietigd. Met dit Arrest bevestigde het Arbitragehof dat bepalingen die vreemdelingen onderling discrimineren, onderworpen blijven aan de algemene gelijkheidscontrole. De regeling, die een onderscheid maakte tussen vreemdelingen van risicolanden en vreemdelingen van veilige landen, werd vernietigd.

De Wet van 6 mei 1993 tot wijziging van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen realiseerde een aantal elementen uit het regeerakkoord. Deze Wet, die ongeveer een vierde van de artikelen van de Vreemdelingenwet van 1980 wijzigde, bracht vooral grondige wijzigingen aan aan de asielprocedure. Snelheid was daarbij het sleutelwoord. Een snellere asielprocedure moest de nieuwsoortige migranten (de zgn. 'economische vluchtelingen') elke illusie van mogelijke vestiging door het bekomen van het vluchtelingenstatuut zo spoedig mogelijk ontnemen. Steeds meer mensen putten uit de vreselijk lange procedures immers een argument om verblijfsrecht op te eisen en steeds meer actiecomités sprongen in de bres voor mensen die hier meerdere jaren verbleven in afwachting van een beslissing over hun asielaanvraag. Ook op andere punten werd de Vreemdelingenwet van 1980 gewijzigd. De enige voor migranten ondubbelzinnig gunstige wijziging (artikel 19 Vreemdelingenwet) was in augustus 1994 nog steeds niet uitgewerkt in de vorm van een Koninklijk Besluit en bleef daardoor dus zonder enig praktisch gevolg. Hieronder een overzicht van de in de Wet van 1980 aangebrachte wijzigingen:

Artikels 7, 25 en 29: de duur van de administratieve hechtenis voor een verwijderingsmaatregel wordt in alle gevallen op maximum twee maanden gebracht. Deze in het federaal regeerakkoord aangekondigde maatregel kadert in een effectief verwijderingsbeleid.

Artikel 13 wordt aangevuld: wie langer dan de toegestane termijn in het Rijk verblijft en geen regelmatige verblijfs-

vergunning meer heeft kan een bevel het grondgebied te verlaten krijgen, hetzelfde geldt voor de gezinsleden van een dergelijk persoon. Deze maatregel dient begrepen als het bijtijds scheppen van een juridisch kader om mensen met een tijdelijk verblijfsstatuut (bvb. de ontheemden uit ex-Joegoslavië) snel en efficiënt te kunnen verwijderen als de situatie terzake daar aanleiding toe geeft.

Artikel 19 bevat de enige migrantvriendelijke verbetering. De mogelijkheid tot terugkeer - die nog steeds een jaar bedraagt - kan bij in Ministerraad overlegd Koninklijk Besluit worden uitgebreid. Dit artikel is echter theorie gebleven.

Artikel 31 past de bevoegdheid en de samenstelling van de raad van advies voor vreemdelingen aan aan de realiteit van Gemeenschappen en Gewesten. Dit is echter niet hetzelfde als de werking van deze Raad nieuw leven inblazen.

Artikel 40 past de groepen voor vestiging in aanmerking komende EG-onderdanen aan aan de van kracht zijnde Europese richtlijnen. Dit betekent dat naast werknemers ook zelfstandigen, gepensioneerden en zelfs renteniers een recht op verblijf kunnen vestigen. Al deze EG-vreemdelingen kunnen ook een recht op gezinshereniging vestigen. Het artikel voert ook een samenwoningverplichting in voor gezinsherenigers met EG-vreemdelingen of met Belgen. Achtergrond hier was het tegengaan van schijnhuwelijken. Tot nog toe was wie met een Belg huwde immers niet tot samenwoning verplicht.

De nieuwe artikels 50, 51, 51bis, 52, 52bis, 53, 53bis, 54, 57 en 63 betreffen allemaal de asielprocedure. Asielaanvragen die als 'kennelijk ongegrond' worden beschouwd kunnen sneller worden afgesloten. Het aantal ontvankelijkheidscriteria wordt uitgebreid. De beroepsmogelijkheden worden ingrijpend gewijzigd. De termijnen om een beroep in te stellen bij de Raad van State worden ingekort.

Artikel 74/6 voorziet de oprichting van detentiecentra voor illegalen.

De wijzigingen in de asielprocedure gingen gepaard met een uitbreiding van het personeel dat over de aanvragen beslist. Het maandelijks overzicht van de asielaanvragen bleef een vertrouwd onderdeel van het nieuws. De uitbreiding van mogelijkheden en middelen beperkte zich tot de procedure. Er werd niet overgegaan tot een uitbreiding van de opvangmogelijkheden, tenzij men de oprichting van gesloten detentiecentra als opvang beschouwt.

Aansluitend bij de Wet van 6 mei 1993 kwamen er een aantal KB's die de asielprocedure verder op punt stelden.

Einde september 1993 liet een circulaire van federaal Minister van Tewerkstelling en Arbeid Smet de toegang tot de arbeidsmarkt met een voorlopige arbeidsvergunning vanaf 1 oktober 1993 nog alleen open voor die asielzoekers wiens aanvraag ontvankelijk was verklaard. Deze afgrenzing van de arbeidsmarkt voor kandidaat-vluchtelingen vormde een effectieve sluitsteen in de ontradingspolitiek die de rode draad vormde van het migra-

tiebeleid in 1993.

In deze context dient ook de Wet van 1 juni 1993 betreffende de bestraffing van werkgevers omwille van tewerkstelling van illegaal in België verblijvende vreemdelingen te worden geplaatst.² Deze wet, die reeds op 1 juli 1993 in werking trad, verzwaarde de sancties voor wie illegalen tewerkstelt aanzienlijk. Zo kan de geldboete tot 500.000 BEF bedragen voor de tewerkstelling van een illegaal. Ook wordt de bevoegdheid om controles uit te oefenen versterkt. Ook deze verstrenging vormde een uitvoering van het regeerakkoord.

De nieuwe wet ging gepaard met een informatiefolder die de strengere straffen duidelijk in de verf zette. Nieuw is ook dat de Regering jaarlijks een verslag aan de Kamers zal uitbrengen over de toepassing van KB nr.34 dat de tewerkstelling van vreemde arbeidskrachten regelt.

Tevoren reeds was een poging gedaan de georganiseerde vrouwenhandel te bestrijden door de invoering van strengere maatregelen voor de cabaretartiesten. Het dossier Vrouwenhandel werd het hele jaar door besproken in een parlementaire onderzoekscommissie.

Ook de nationaliteitswetgeving werd gewijzigd.³ Belangrijk voor de materie die ons bezighoudt is dat de verkrijging van nationaliteit door keuze (huwelijk met een Belg) verstrengd werd. Ook hier was de angst voor schijnhuwelijken doorslaggevend. Wie geen drie jaar regelmatig verblijf kan voorleggen kan de nationaliteit slechts aanvragen na drie jaar huwelijk. Wie wel drie jaar regelmatig hier verblijft kan de aanvraag doen na zes maanden huwelijk. Positief is dat dezelfde wetgeving eindelijk alle nieuwe Belgen op dezelfde lijn zette door het onderscheid tussen de gewone en de grote naturalisatie af te schaffen en het begrip Belg door geboorte uit de wetgeving te schrappen.

Een positief geluid tenslotte: de Wet houdende wijziging van de artikelen 10, 11, 12 en 14 van en invoering van een artikel 12bis in de Wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen van 6 augustus 1993 die de procedure voor gezinshereniging wijzigde.⁴ Deze wet was het resultaat van een zuiver parlementair initiatief.

Twee innovaties zijn belangrijk. De thematiek van het gedwongen huwelijk wordt ontijdend door het aan dat huwelijk verbonden verblijfsrecht slechts te laten ingaan wanneer beide partners 18 zijn geworden. Verder wordt de administratieve procedure bij gezinshereniging steviger geregeld. Het moeizame gesukkel met de bijlage 15bis

¹B.S., 21 mei 1993

²B.S., 17 juni 1993

³Wet tot wijziging van het Wetboek van de Belgische nationaliteit en van de wetten betreffende de naturalisatie, B.S., 6 augustus 1993

⁴B.S., 26 oktober 1993

wordt vervangen door een procedure met voorlopige inschrijving in het vreemdelingenregister. Na ten hoogste een jaar en drie maanden leidt deze procedure - voor wie voldoet aan de voorwaarden - tot een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister. Deze wijziging lijkt op het eerste zicht een fikse verbetering. De regeling trad in werking op 1 maart 1994. Het Koninklijk Besluit dat alles concrete vorm moest geven, verscheen maar met een paar dagen vertraging.

Wat in 1993 vaak stof deed opwaaien, maar nog geen concrete uitwerking kreeg, was de Schengen-overeenkomst. Veel migranten hoopten door de concrete uitvoering van deze bij wet van 19 maart 1993 goedgekeurde overeenkomst een grotere bewegingsvrijheid te verkrijgen en vlotter te kunnen reizen binnen de binnengrenzen van de Europese Gemeenschap. Tot nog toe werd de toepassing van Schengen echter voortdurend uitgesteld. Of Schengen de bewegingsvrijheid van derdelanders zal verbeteren, blijft voorlopig een vraagteken.

Het Koninklijk Besluit van 31 december 1993 betreffende de organisatie van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken bezegelde tenslotte de volledige overheveling van Dienst Vreemdelingenzaken, het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen en de Vaste Beroepscommissie voor de Vluchtelingen naar het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken. Met ingang van 1 januari 1994 kwam zo een eind aan een toestand van gedeelde bevoegdheid.

1.6. Racisme

De wet op het racisme bleef meestal dode letter, het politiek succes van het Vlaams Blok bleef doorzinderen. Dit vertaalde zich in gesperde taal van veel beleids mensen die vooral de asielzoekers als probleemgroep brandmerkten. In Vlaanderen stond de aanwezigheid van de Sikhs in Sint-Truiden model voor macht en onmacht van een anti-racistisch beleid.

Vele gemeentes bezondigden zich aan een actief ontmoedigingsbeleid ten opzichte van asielzoekers, fantaisistische weigeringen tot inschrijving in gemeente of hulp door OCMW op grond van zelf uitgevonden tolerantiedrempels waren daarbij schering en inslag. Vaak werden deze weigeringen voor de rechtbank uitgevochten. Gemeentes bleken hardleers, zelfs herhaalde veroordelingen brachten geen verandering in deze attitude.

In Wallonië werden enkele veroordelingen uitgesproken op grond van de racismewet. Ook vernietigde het Hof van Cassatie in een Arrest van 19 mei 1994, op verzoek van o.a. de MRAX een arrest dat een klacht had geseponeerd door een bijkomende, niet in de wet ingeschreven voorwaarde te stellen voor de toepassing van de wet. De aanzet

tot geweld moet zich niet uiten in referenties naar concrete daden, een oproep in algemene termen volstaat. Cassatie verwees de zaak naar de kamer van inbeschuldigingstelling van het Hof van Beroep in Bergen.

De poging het oproepen tot discriminatie in racistische pamfletten te laten veroordelen, leidde voor het eerst sinds jaren tot een verwijzing naar het Assisenhof als persmisdrijf. Met de uitspraak, begin 1994, kwam de discussie over het persmisdrijf en de grondwettelijke vrijheid van meningsuiting opnieuw in de aandacht.

De racismewet zelf kreeg een nieuw elan door het voorstel-Erdman tot wijziging van de tien jaar oude wet. Dit voorstel zou pas in 1994 wet worden.

1.7. Kinderbijslagen

Elke twee jaar stelt de Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers (RKW) een overzicht op van het aantal werknemers van vreemde nationaliteit die met hun gezin in België verblijven en kinderbijslagen ontvangen. Die statistiek werd voor het eerst in 1977 opgesteld.

	aantal werknemers	aantal kinderen	gem. aant. kdn. /gezin
1977	104.404	233.926	2,24
1981	112.774	250.580	2,22
1987	107.330	244.307	2,28
1993	119.695	263.144	2,20

Merk op dat het gemiddeld aantal kinderen per gezin in de algemene regeling 1,75 is (1,70 voor Belgen allen).

De situatie op 31 december 1993 geeft voor enkele belangrijke nationaliteiten volgend beeld:

land	aantal kinderen	kinderen per gezin
Italië	66.791	1,76
Marokko	76.626	3,25
Turkije	40.890	2,56
Frankrijk	17.475	1,82
Spanje	12.110	1,67

De RKW vermeldt ook dat de vreemde gezinnen in België meer het verhoogde tarief ontvangen voor werklozen vanaf de zevende maand werkloosheid of voor gepensioneerden. De verhoogde kinderbijslag wordt enkel betaald als de rechthebbende werknemer personen ten laste heeft, d.w.z. dat er in het gezin geen andere beroepsinkomen of vervangingsinkomen is. Dit gegeven zegt ons iets over het beroepsverleden (groot risico op invaliditeit, cfr. de mijnen) en inkomenssituatie van de migrantengezinnen. Uit de cijfers blijkt dan ook dat buitenlanders meer dan gemiddeld recht hebben op een andere basis dan hun arbeid m.n. door invaliditeit of werkloosheid. Gemiddeld ontvangen 75% van de rechthebbenden kinderbijslag op

⁵B.S., 1 januari 1994

2. Vlaanderen

2.1. Coördinatie van het migrantenbeleid

Ter uitvoering van het Vlaamse Regeerakkoord (30/1/1992), maakte Mevr. Demeester-De Meyer, coördinerend minister voor het migrantenbeleid, op 18 mei 1992 een coördinatenota migrantenbeleid bekend.

In deze nota werden, in de lijn van de vroegere beleidsnota Lenssens, de uitgangspunten van het Vlaamse beleid uiteengezet. Tevens werd aan de Interdepartementale Commissie Migranten de opdracht gegeven om zesmaandelijks een vooruitgangsrapport aan de Executieve voor te leggen en moesten alle leden van de Vlaamse Regering nota's indienen over de wijze waarop zij zouden bijdragen tot de realisatie van de beschreven doelstellingen. Die nota's werden dan geconfronteerd met de voorstellen van de I.C.M. en vergeleken met het eindrapport van het K.C.M. Dit resulteerde in de Beleidsbrief Migrantenbeleid van juni 1993.

Pas op 1 december 1993 vatte de Werkgroep Migranten van de Vlaamse Raad de bespreking van de Beleidsbrief aan. Na een bespreking in de Vlaamse Raad op 26 januari 1994, werd de Beleidsbrief op 9 februari met een motie van aanbeveling van de heren M. Didden, J. Sleetx, J. Ulburgs en H. Lauwers goedgekeurd.

Ondertussen werd wel aan de verwezenlijking van een aantal beleidsintenties gewerkt.

2.1.1. De coördinatie op het ambtelijke vlak : de Interdepartementale Commissie Migrantenbeleid (ICM)

Op 12 juli 1989 besliste de Vlaamse Regering tot de oprichting en samenstelling van de Interdepartementale Commissie Migrantenbeleid, als coördinerend orgaan op administratief vlak ter uitvoering van de beleidsnota.

De Commissie wordt voorgezeten door de Administrateur-Generaal van de Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn en elke minister duidt een ambtenaar aan, competent in de materie, die voor de coördinatie binnen de eigen administratie kan instaan.

In 1993 kwijtte de ICM zich voortreffelijk van zijn taak, het periodiek rapporteren over de vooruitgang die geboekt is inzake de integratie van migranten.

Zoals reeds vermeld, vormden deze rapporten belangrijk basismateriaal voor het opstellen van de Beleidsnota Migranten d.d. 18 mei 1993. Ook omdat de ICM, bij het opstellen van deze rapporten, zich niet beperkte tot een louter rapporteren van de stand van zaken per beleidsdomein. Een sectoroverstijgende benadering en aandacht voor algemene beleidsaspecten waren het uitgangspunt.

basis van hun arbeidsprestaties. Bij Italianen is dat 66% (veel invaliden), bij Marokkanen is dat 42% en bij Turken 42% (in beide gevallen is er veel werkloosheid en ook veel invaliditeit).

Er gaat ook relatief meer kinderbijslag naar kinderen die ouder zijn dan 16 jaar, een aanduiding die bevestigt dat migrantenjongeren, vlugger de school verlaten dan het gemiddelde.

De RKW maakt ook een statistiek op van de kinderbijslag die betaald wordt voor kinderen die niet in België opgevoed worden. In 1993 werd 821 miljoen F betaald voor 18.744 kinderen, d.i. minder dan 1%, van de betaalde kinderbijslagen. Het grootste deel (92%) van dat bedrag gaat naar landen van de Europese Unie.

land	bedrag	%	per kind/maand
Frankrijk	403 milj.	49,0	4.639
Nederland	163	19,8	4.361
Italië	109	13,2	7.469
Marokko	53	6,5	804
Spanje	38	4,6	6.593
Griekenlan	16	1,9	6.835
Duitsland	11	1,4	4.759
Turkije	4	0,4	?
26 overige	26	3,2	?

Uit deze tabel blijkt nogmaals dat Marokkaanse of Turkse gezinnen van wie de kinderen in het land van herkomst opgevoed worden, per kind een veel lagere kinderbijslag ontvangen. Deze beperking zit ingebouwd in de bilaterale overeenkomsten.

Het aantal in het buitenland opgevoede kinderen is minder hoog dan men denkt : gemiddeld 2,02 kinderen per rechthebbende werknemer. Voor Marokkaanse gezinnen bedraagt dit 2,75 en voor Turkse 2,31. Dit gemiddelde daalt : in 1985 was het cijfer voor Marokko nog 3,14 en voor Turkije 3,03. De RKW besluit dan ook : *"Dit toont aan dat het gemiddeld aantal kinderen van rechthebbenden van landen van buiten de Europese Unie steeds minder verschilt met dat van rechthebbenden uit de Europese Unie"*.

Bron : Rijksdienst voor Kinderbijslag van Werknemers (RKW)-juli 1994

Inhoud Beleidsbrief Migrantenbeleid, juni 1993

In deel I van de Beleidsbrief worden de contouren van het gewenst beleid geschetst: de Vlaamse Regering mikt op een meersporenbeleid: een integratiebeleid en een cultuurbeleid (het vreemdelingenbeleid in enge zin is immers een federale bevoegdheid).

Het integratiebeleid wordt de kern van het migrantenbeleid genoemd: het is gericht op het wegwerken van achterstand en achterstelling door het voeren van een gelijke-kansenbeleid. Het gaat daarbij om een inclusief integratiebeleid, wat betekent dat specifieke categoriale maatregelen zo nauw mogelijk moeten aansluiten bij het gewone beleid in de verschillende sectoren van het maatschappelijk leven. Het cultuurbeleid vertrekt van het gegeven dat Vlaanderen een interculturele samenleving is. Het wil de migranten de gelegenheid geven hun culturele identiteit te beleven en over te dragen aan de volgende generaties; door het cultuurbeleid wil men migranten ook de gelegenheid geven hun stem te laten horen en voor hun belangen op te komen. Het is dan ook niet eng op te vatten: islamonderwijs, onderwijs in eigen taal en cultuur, intercultureel onderwijs, ondersteuning van huurdersverenigingen en andere organisaties van migranten, informatie- en sensibiliseringcampagnes ter bestrijding van vooroordelen en racisme worden in de Beleidsbrief genoemd als voorbeelden van een ruim en inclusief cultuurbeleid in alle sectoren.

In deel 2 wordt een overzicht gegeven van opties en concrete maatregelen: welke categoriale maatregelen worden er genomen per beleidsdomein. Het vooruitgangsrapport van de I.C.M. levert hier het basismateriaal.

Deel 3 handelt over het gecoördineerd migrantenbeleid. Naast de coördinatie op beleidsniveau wordt hier aandacht besteed aan de integratiecentra en de structurele betrokkenheid van de migranten. Een coördinatiebeleid omvat tevens het toetsen van de beleidsvoornemens aan de basisprincipes en het toetsen van de doelstellingen aan de feitelijke situatie alsook het overleg mogelijk maken met relevante beleidsactoren.

Deel 4 geeft de samenvatting van de beleidsplanning op korte termijn op de verschillende beleidsdomeinen.

Het laatste vooruitgangsrapport dateert van december 1993 en werd tevens geïnspireerd door het VCIM - Vooruitgangsrapport "Werk in uitvoering".

In het eerste deel worden enkele sectoroverschrijdende aandachtspunten voor het beleid toegelicht:

- Bij het voeren van een migrantenbeleid is het enorm belangrijk om de doelgroep juist af te bakenen, en om de samenstellende delen van de doelgroep goed en juist te onderscheiden;
- Een duidelijk inzicht in de behoeften aan interculturele bemiddelaars en een precieze taakinhoud van het intercultureel bemiddelen zelf is nodig om een beleid terzake te kunnen ontwikkelen;
- Tenslotte vraagt de ICM aandacht voor de structurele betrokkenheid van migranten bij het beleid.

In het tweede deel van het rapport wordt de stand van zaken per beleidsdomein beschreven.

2.1.2. Herstructurering van de Integratiecentra

"Om haar migrantenbeleid te ondersteunen, beschikt de Vlaamse Gemeenschap over een netwerk van integratiecentra".

De Vlaamse Gemeenschap geeft in de Beleidsbrief aan dit netwerk te willen. Ook wil ze een structuurplan voor de inplanting van nieuwe centra opstellen, de opdrachten van het VCIM heroriënteren en een Adviescommissie Minderhedenbeleid oprichten.

N.a.v. deze beleidsverklaringen ontstond grote ongerustheid bij de lokale en regionale centra m.b.t. hun toekomstige taken en opdrachten. Men probeerde op basis van eerder gevoerd overleg in de sector, afgerond met de VCIM-Nota 'Plaats en werking van de integratiecentra in het integratiebeleid van de Vlaamse Gemeenschap', een gezamenlijk antwoord op de voorstellen van de minister te formuleren.

Op 24 september 1993, n.a.v. de opening van de nieuwe lokalen van het VCIM, stelde VCIM-voorzitter L. Dhoore dat er 4 duidelijke principes aan de basis moeten liggen van de herstructurering van de sector:

- De nieuwe reglementering zou vastgelegd moeten worden in een decreet met duidelijke opdrachten voor de integratiecentra. Een aangepaste structuur en een betere juridische positie moeten worden voorzien.
- De besprekingen moeten gebeuren op basis van een volwassen partnership tussen de Vlaamse Gemeenschap, lokale en provinciale overheden en het privé-initiatief.
- Privé-organisaties hebben zowel in het verleden als nu een uiterst belangrijke rol gespeeld. Een open debat hierover is dringend nodig.
- De afbakening van bevoegdheden op federaal en Vlaams niveau moet zijn emanatie hebben op het veld.

Zo zou er een duidelijker onderscheid moeten komen tussen het VCIM en het Centrum voor Gelijke Kansen en voor Racismebestrijding.

Tijdens haar toespraak op 24 september 1993 lichtte Mevr. Demeester-De Meyer haar beleidsintenties toe: "Het is mijn steevaste bedoeling om de integratiecentra in de toekomst een centrale rol toe te wijzen bij de uitvoering van het migrantenbeleid en ook van het globale minderhedenbeleid. De integratiecentra moeten in mijn ogen de partners op het veld worden bij de uitvoering, van het gehele minderhedenbeleid.

In dit perspectief - en niet uit besparingsoverwegingen - heb ik de Projectgroep Minderhedenbeleid van de Adm. Gezin & Welzijn opdracht gegeven om - in nauw overleg met het VCIM - te onderzoeken op welke wijze de integratiecentra deze beleidsgerichte taak in de toekomst kunnen opnemen. Hierbij aansluitend moet de Projectgroep eveneens onderzoeken op welke wijze werkingen die niet in dit netwerk van integratiecentra passen maar toch een groot integratiekarakter hebben, in de toekomst kunnen worden bestendigd.

In deze optiek past ook mijn voorstel om de 3 huidige Vlaamse centra van het minderhedenbeleid, nl. het VCIM als koepel van de integratiecentra voor migranten, het OCIV als overlegplatform van de vluchtelingenwerkingen en het VOW als koepel van het woonwagenwerk in Vlaanderen, te fusioneren tot één Vlaams Centrum Integratie Minderhedenbeleid (de afkorting VCIM wordt behouden, de inhoud is echter totaal nieuw).

Wat de opdrachten van dit nieuwe centrum betreft, zie ik alvast volgende belangrijke taken:

- het overbrengen van de algemene en sectoriële beleidsopties inzake minderhedenbeleid naar het provinciale en lokale niveau;
- het overbrengen van ervaringen, voorstellen, opmerkingen, enz. die van onderuit het werkveld komen - o.a. via de Adviescommissie Minderhedenbeleid - naar het beleid;
- als studiecél inzake minderhedenbeleid, ondersteuning bieden aan de Adviescommissie Minderhedenbeleid".

In een later, uitgediept standpunt werd op deze beleidsintenties uitvoeriger ingegaan door het VCIM.

In een brief aan de minister wordt het belang van een lokaal beleid beklemtoond. Maar men vraagt verdere uitdieping van de juiste inhoud en betekenis van de beleidsgeoriënteerde opdrachten van de integratiecentra en van de verhouding basiswerk-beleidsgericht werk. M.b.t. de verruiming van de doelgroep van migranten tot minderheden, vragen het VCIM en de integratiecentra verder onderzoek en dringen ze aan op verder overleg.

Dit overleg werd, net zoals het overleg van de integratiecentra met het VCIM, in 1994 verdergezet. Het mondde (nog) niet uit op een nieuwe (eerste) decretale regelgeving.

De integratiecentra en het VCIM werkten ondertussen wel verder aan een eigen voorstel. De krachtlijnen hiervan zijn:

- De integratiecentra zijn de ondersteunende (categoriale) structuren voor de uitbouw van het migrantenbeleid in de Vlaamse Gemeenschap;
- Ze zijn de motor én de coördinatiestructuur op hun territorium;
- In hun activiteiten dienen ze dus nauw aan te sluiten bij de algemene en sectoriële opties m.b.t. dit beleid van de Vlaamse Gemeenschap. Ondersteuning sluit echter ook bewaking in;
- Om deze uitgangspunten te concretiseren:
 - is een structurele relatie met de bestuurlijke overheden noodzakelijk;
 - is de inbreng van de doelgroep een conditio sine qua non.

Wat betreft de werking van de integratiecentra zelf:

- is voldoende autonomie en ruimte levensbelangrijk;
- dient voldoende impact te worden ontwikkeld op hun territorium.

Daartoe is een wederzijdse aanvaarding en erkenning tussen beleidsinstanties en integratiecentra als partner nodig.

Qua opdrachten ligt de nadruk op:

- het stimuleren van de netwerkvorming tussen lokale overheden en privé-initiatieven;
- het bevorderen van de toegankelijkheid van de algemene voorzieningen;
- het opsporen van de blinde vlekken en het stimuleren van initiatieven;
- sensibilisering.

Om de herstructurering, volgens deze uitgangspunten te realiseren is, volgens de Raad van Beheer van het VCIM, een decretale regelgeving op korte termijn nodig opdat de verdere uitbouw van de sector met de nodige rechtszekerheid kan gebeuren.

Stand van zaken - erkenning IC's

Op 1 december 1993 waren er 38 erkende lokale integratiecentra, zes erkende regionale centra en één Vlaams Centrum in Vlaanderen werkzaam.

Veertien LIC's waren actief in de provincie Antwerpen, twee in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, vier in Vlaams-Brabant, twee in West-Vlaanderen, elf in de provincie Oost-Vlaanderen en een vijftal in de provincie Limburg.

Wat het statuut van de lokale centra betreft : een zestal hebben een openbaar statuut (gemeente-OCMW), de overige een privé-statuuut (vzw). Twee regionale centra hebben een openbaar statuut, de vier overige RIC's een privé-statuuut.

Budget

Om de werking van deze integratiecentra te betoelagen werd door de minister van Gezin en Welzijn op de begroting 202,7 miljoen frank voorzien. 155 miljoen werd voorzien voor de LIC's/RIC's met een privé-statuuut, 47,7 miljoen voor de openbare RIC's/LIC's.

Naast de begroting voor de integratiecentra beschikt de minister tevens over 27 miljoen op haar begroting voor de ondersteuning van de migrantenorganisaties en voor de ondersteuning van de morele en religieuze raadgevers.

2.1.3. De ondersteuning van de migrantenorganisaties

In 1993 kreeg de ondersteuning van de migrantenorganisaties en de oprichting van een ondersteuningscentrum, het Intercultureel Centrum Migrant, concreet vorm. Ook deze 2 doelstellingen zijn in de coördinatie-nota migrantenbeleid d.d. 18 mei 1992 terug te vinden.

Een belangrijke gangmakersrol speelde hierin de Hoge Raad voor Volksontwikkeling. Zich inspirerend op de adviezen van de Vlaamse Hoge Raad voor Migrant en de aanbevelingen van het KCM, werd een Advies Cultureel Beleid (28/2/1992) aan de minister van Cultuur overgemaakt en werd in de Werkgroep Migrant gewerkt aan een ontwerp-decreet inzake ondersteuning van migrantenorganisaties.

BVE (d.d. 27/1/1993) houdende de voorwaarden inzake erkenning en subsidiëring van organisaties van migranten

In afwachting van een definitieve regeling (decreet) van de Minister van Cultuur, werd voor de jaren 1993 en 1994 een overgangsregeling uitgewerkt door de coördinerend minister voor het migrantenbeleid.

Door het BVE d.d. 27/1/1993 kunnen de migrantenorganisaties een startsubsidie van 49.000F of een werkingssubsidie van 100.000F aanvragen.

Budgettair werd hiervoor 15 miljoen frank uitgetrokken. Een 140-tal organisaties dienden in 1993 een dossier in. Aan 64 organisaties werd een experimentele toelage van 100.000F toegekend, 42 andere ontvingen een starttoelage van 49.000F.

Tevens werden een drietal federaties met een facultatieve toelage van 250.000F ondersteund.

Ondertussen werkte de werkgroep migranten van de HRVO verder aan een ontwerp van decreet.

Door middel van hearings werden in het najaar 1993 de opmerkingen en verzuchtingen van de migranten en hun

organisaties gehoord en verwerkt in een nieuw ontwerp. Over dit voorstel van decreet houdende erkenning en subsidiëring van migrantenorganisaties bracht de HRVO op 15 december 1993 een unaniem advies, bij 2 onthoudingen, uit. De HRVO adviseert o.a. om :

- Het voorstel van ontwerp van decreet in te dienen bij de Vlaamse Raad, zodat het in voege kan treden vanaf 1/1/1995, na het verstrijken van de toepassing van het BVE d.d. 27/1/1993.
- Het advies van 18/3/1992 opnieuw ter hand te nemen en de nodige stappen te zetten ter uitvoering van de overige erin vervatte suggesties o.m. wat betreft de aanpassing van de bestaande regelgeving inzake sociaal-cultureel werk.

In dit voorstel van ontwerp van decreet wordt erkenning voorzien van landelijke federaties en landelijke verenigingen, en van lokale verenigingen. Ook experimenten kunnen erkend worden en het Intercultureel Centrum Migrant verkrijgt in het ontwerp ook een decreetale basis.

Qua subsidiëring werd geopteerd voor een laagdrempelige opbouw. De subsidiëring van de lokale vereniging bevat een werkingssubsidie per activiteit, met een plafondbedrag per activiteit.

Het voorbereidend werk i.v.m. de ondersteuning van de migrantenorganisaties werd daarmee afgerond. In 1994 is het woord aan de Minister en de Vlaamse Raad.

Intercultureel Centrum voor Migrant

Gelijktijdig met de goedkeuring van het BVE d.d. 27/1/1993, werd de minister van Cultuur belast met de oprichting en erkenning van een Intercultureel Centrum dat tot doel heeft de migrantenorganisaties te begeleiden en te ondersteunen.

In de cultuurbegroting 1993 werd een bedrag van 8 miljoen voor de werking van dit centrum ingeschreven. Qua inhoudelijke werking en opdrachten stelde de minister van Cultuur voorop :

- **doel**
Het Intercultureel Centrum voor Migrant is een gespecialiseerde organisatie die tot doel heeft op deskundige wijze begeleiding en ondersteuning te geven ter bevordering van het sociaal-cultureel werk, voor en met migranten in zijn kunstzinnige, educatieve en sociale aspecten.
- **doelpubliek**
De werking van het Intercultureel Centrum richt zich tot de plaatselijke organisaties van en voor migranten die mogelijkheden bieden tot culturele kwaliteitsverbetering waardoor zowel de persoonsontplooiing, de democratisering van de cultuur als de maatschappelijke weerbaarheid en integratie in de Vlaamse samenleving worden bevorderd en die activiteiten organiseren die kaderen in een culturele, ontmoetings-, vormings- en sociale actiefunctie.

- methode

De werking van het Centrum heeft betrekking op het ter beschikking stellen van de deskundigen, informatie, documentatie, educatieve programma's, materialen of technieken die een rechtstreeks nut hebben voor het sociaal-cultureel werk voor migranten.

- taken

- begeleiding van lokale migrantenorganisaties ter bevordering van het sociaal-cultureel werk;
- ontwikkelen van een aanbod waarop migrantenorganisaties een beroep kunnen doen bij het opzetten van activiteiten;
- bevorderen van culturele initiatieven waar autochtonen en migranten elkaar ontmoeten;
- vanuit praktische ondersteuning inspelen op mogelijke behoeften van opleiding, hetzij door deze zelf te organiseren, hetzij door doorverwijzing en het formuleren van voorstellen naar het beleid toe in het kader van specifieke ondersteuningsmaatregelen binnen de bestaande regelgevingen van het sociaal-cultureel werk;
- bemiddelend optreden bij de samenstelling van dossiers met betrekking tot subsidieregelingen die in de Vlaamse Gemeenschap worden gehanteerd in verband met sociaal-culturele en culturele activiteiten.

Deze taken en doelstellingen werden in statuten gegoten en de overheids-vzw Intercultureel Centrum voor Migrant werd op 22 april 1993 boven de doopvont gehouden.

Als leden van de Raad van Beheer werden benoemd : Francesco Marocchi, L. Corsini (penningmeester), F. Bali (voorzitter), M. Sebbahi, F. Pehlivan (2e ondervoorzitter), F. Gümus, P. Gaudousakis, S. Monkassa, I. Van Uytsel, J. Albrechts (1e ondervoorzitter), G. Van Labbeke. Half oktober 1993 werden de eerste medewerkers aangeworven :

A. De Simone, directeur, M. Brackeva, stafid, en 2 administratieve krachten.

2.1.4. De Fondsen

Vlaams Fonds voor de Integratie van Achtergestelden
De beslissing van de Vlaamse Regering om de in 1992 en 1993 aflopende projecten zoveel mogelijk binnen de bestaande structuren en reglementeringen op te vangen, werd genuanceerd voor projecten waarvoor geen geëigend subsidiekanaal bestaat. De projecten die daarenboven als waardevol werden geëvalueerd, konden in 1993 beroep doen op een éénmalig depannagefonds van 25 miljoen. Migrantprojecten in Boom, Aalst, Heusden-Zolder en Houthalen-Helchteren konden zo gecontinueerd worden. In de VFIK-gemeenten werden de lopende VFIA-projecten migranten haast allemaal met VFIK middelen gecontinueerd.

VFIK

Op 22/10/1992 keurde de Vlaamse Regering het voorstel van minister L. Detiège goed om het VFIK te laten beschikken over 1,128 miljard frank. Het VFIK krijgt daardoor in 1993 evenveel als in de twee vorige jaren. De bedragen toegekend aan de 15 dezelfde gemeenten veranderden echter, gezien de evolutie van bijv. het aantal langdurig werklozen, ...

Verdeling van de VFIK-gelden 1993 :

Antwerpen	426.428.548
Beringen	39.437.614
Genk	64.833.953
Gent	220.577.209
Hamme	14.500.327
Hasselt	35.356.035
Leuven	53.366.012
Lier	14.821.178
Lokeren	25.431.658
Maasmechelen	39.712.634
Mechelen	63.422.329
St.-Niklaas	42.532.742
Temse	15.768.354
Vilvoorde	17.194.925
Willebroek	5.116.481

De aandelen worden uitgekeerd volgens de regels van het Besluit van de Vlaamse Executieve van 19 december 1990 houdende de uitvoering van het decreet van 31 juli 1990 tot instelling van een Vlaams Fonds voor de Integratie van Kansarmen (Besteding van de middelen).

Einde 1993 waren de projectplannen 1993 voor de gemeenten Beringen, Maasmechelen, Hamme en Lokeren volledig goedgekeurd. Een gedeeltelijke goedkeuring was er voor de gemeenten Gent, Lier en Willebroek.

Besluitend kunnen we stellen dat de meeste gemeenten (met uitzondering van Beringen, Hamme en Lokeren) met één jaar vertraging op het schema werken.

De veelheid van de ingediende en goedgekeurde projecten (300 à 400) noodzaakte tot een duidelijke procedure en tot duidelijke criteria om deze projecten te evalueren.

De administratie werd terzake geïnstrueerd. Aan de Koning Boudewijnstichting werd gevraagd om via een onderzoeksopdracht de werking en de uitvoering van het VFIK te evalueren. Zonder vooruit te lopen op de resultaten van het onderzoek, kan gesteld worden dat de structurele inbedding van de verschillende projecten nu reeds dient voorbereid te worden. Ook is het wenselijk het VFIK maximaal aan te grijpen als hefboom in de uitbouw van een lokaal migrantenbeleid.

2.1.5. Een Project Lokaal Beleid ter ondersteuning en stimulering van het lokale migrantenbeleid

In de beleidsbrief Migrantenbeleid d.d. juni 1993 stelde de Vlaamse Regering initiatieven in het vooruitzicht om de gemeenten te ondersteunen en te stimuleren tot een volgehouden en systematische aandacht voor de integratie van migranten in de lokale leefgemeenschap.

In het najaar 1993 concretiseerde de projectgroep Minderhedenbeleid van de Administratie van Gezin & Welzijn daartoe een *Voorstel tot het voeren van een lokaal minderhedenbeleid*.

Om dit project alle mogelijke slaagkansen te geven, werd ervoor gepleit om dit initiatief grondig voor te bereiden. Terzake werden volgende afspraken gemaakt:

- Eerst zal een onderzoeksteam een analyse maken van het huidige lokale minderhedenbeleid. Beleidsmatige ondersteuning vergt inzicht in de risico's, knelpunten en mogelijkheden voor dit beleid. Om dit inzicht te verwerven wordt voorgesteld minstens 5 gemeenten te analyseren die zich qua minderhedenproblematiek in een verschillende fase en situatie bevinden.
- Uit de analyse dienen wetenschappelijk onderbouwde modellen voor een minderhedenbeleid gedistilleerd te worden. Deze modellen zullen neergeschreven worden in een 'blauwdruk'. Deze blauwdruk zal aan de gemeenten worden aangereikt als handleiding voor het voeren van een lokaal minderhedenbeleid.
- Daarnaast zal het noodzakelijk zijn de gemeenten te sensibiliseren. Deze sensibiliseringscampagne kan gebeuren n.a.v. de gemeenteraadsverkiezingen. Hiertoe zal beroep worden gedaan op het netwerk van Integratiecentra.

Er werd bovendien gesteld dat het initiatief enkel kan slagen indien er een lange-termijnperspectief aan verbonden wordt. Dit betekent dat er vanuit de Vlaamse Gemeenschap een duidelijke financiële ondersteuning moet zijn van het lokale minderhedenbeleid én dat uiteindelijk alle gemeenten verplicht worden tot het voeren van een minderhedenbeleid. Bij het zoeken naar financiële ondersteuning moet in eerste instantie worden vertrokken van de bestaande financieringsbronnen. Deze financieringsbronnen moeten worden beoordeeld op hun efficiëntie voor het voeren van een lokaal minderhedenbeleid en in die zin geoptimaliseerd en meer op elkaar afgestemd worden.

Tenslotte werd voorgesteld in 1995 te starten met een minderhedenbeleid in de belangrijkste concentratiegemeenten. Bedoeling is met deze concentratiegemeenten overeenkomsten af te sluiten. De inhoud van deze overeenkomsten zal mee bepaald worden door de in 1994 verrichte analyses.

Om al deze doelstellingen te realiseren werd eind 1993 aan het VCIM een niet-gereguleerde toelage toegekend om een onderzoeksteam aan te trekken.

Zij zullen in 1994 instaan voor de uitwerking en de voorbereiding van dit project.

2.2. Welzijn

Voor 1993 zijn de langdurige staking van de opvoeders en het afsluiten van een CAO voor de opvoedings- en huisvestingsinstellingen vermeldenswaard. Markant was eveneens de erkenning van de Sociale Verhuurkantoren en het Vlaams Overleg Bewonersbelangen als pluralistische koepel inzake de huisvestingsthematiek. Daarnaast werd er verder gewerkt aan de totstandkoming van de uitvoeringsbesluiten van het Decreet Algemeen Welzijnswerk (24/7/1991).

Op de Hearing georganiseerd door de Overheid op 1 oktober, was ook het VCIM uitgenodigd om zijn standpunt kenbaar te maken en te verduidelijken: vanuit het VCIM werd gepleit voor voldoende effectieve openheid van de welzijnsvoorzieningen voor de migrantenbevolking, o.a. door voldoende vorming en bijscholing van de werkers in de hulpverlening.

De Interdepartementale Commissie Migranten ging op deze suggesties in en startte een werkgroep om het gebruik van de welzijnsvoorzieningen door migranten kwantitatief en kwalitatief te onderzoeken, o.a. via een inventarisatie en evaluatie van het vormingsaanbod inzake het werken met en hulpverlening aan migranten. Ook zal onderzocht worden op welke manier er meer migranten kunnen opgenomen worden in het personeelsbestand en in het bestuur van welzijnsvoorzieningen.

2.3. Huisvesting

De Vlaamse Gemeenschap voert geen categoriaal huisvestingsbeleid voor migranten maar verwijst naar drie krachtlijnen die eerder door het Koninklijk Commissariaat geformuleerd werden (structurele implicaties voor een sociaal beleid inzake huisvesting, februari 1992):

- een sociaal huisvestingsbeleid moet zich richten op gezinnen die over onvoldoende financiële middelen beschikken om een woning te kopen of te huren;
- goede huisvesting is één van de belangrijkste hoekstenen om de integratie van migranten te verwezenlijken;
- de toegankelijkheid van de sociale en private huisvestingsmarkt moet gewaarborgd worden, ongeacht de nationaliteit of etnische oorsprong.

Migranten kunnen op grond daarvan geen specifieke maatregelen in het algemene huisvestingsbeleid opeisen. Zij mogen wel eisen dat er geen discriminatie op grond van de nationaliteit of de etnische oorsprong is (cfr. de wet van 30 juli 1991 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden). De oplossing van hun pro-

bleem ligt derhalve in een globale aanpak van het recht op wonen, in het bijzonder voor kansarmen, maar zonder onderscheid tussen Belgen en migranten.

Binnen dit kader van een algemeen huisvestingsbeleid werden in 1993 een aantal maatregelen genomen die ook voor migranten van belang (kunnen) zijn.

Op 16 september 1993 werd de Vlaamse Wooncodecommissie opgericht. Haar opdracht is tweevoudig: een algemene beleidsvisie voor het Vlaams huisvestingsbeleid formuleren en een officiële codificatie van de wetgeving en reglementering doorvoeren. In juni 1994 beëindigde de commissie het eerste deel van haar opdracht: in de voorgestelde beleidsvisie wordt veel belang gehecht aan de realisatie van het recht op wonen aan de afbakening van doelgroepen en aan de vereenvoudiging van de procedures.

Op het vlak van de financiële tegemoetkomingen, d.w.z. inzake premies voor het bouwen, kopen of saneren van woningen en inzake huursubsidies en installatietoelagen, worden in 1993 enkele belangrijke wijzigingen doorgevoerd. Het is nog te vroeg om uit te maken of door deze wijzigingen de premies nu inderdaad meer naar de lagere inkomensgroepen gaan.

In november 1993 werd een conventie ondertekend tussen het Vlaams Gewest, het Vlaams Overleg Bewonersbelangen en negen Sociale verhuurkantoren of huurdersunies. In de conventie werden de opdrachten van de SVK's en huurdersunies bepaald: woningen uit de privé-huurwoningenmarkt in huur nemen ten voordele van kansarmen en samenwerkingsverbanden opbouwen tussen lokale verantwoordelijken voor het huisvestingsbeleid en de welzijnssector. Het VOB coördineert de actie. De conventie is afgesloten voor een duur van 3,5 jaar.

De erkende organisaties zijn SVK's in Brugge, Kortrijk, Leuven, West-Limburg, Puurs, Menen en Aalst, Het Woonfonds Gent en de Huurdersunie Borgerhout.

2.4. Werkgelegenheid

In het Protocol van de Vlaamse Werkgelegenheidsconferentie (17 maart 1993) werd beslist een doelgroepenbeleid te voeren. Dit beleid moet gevoerd worden ten gunste van vrouwen, minder-validen en migranten. Het Protocol vermeldt verder:

- *Het objectief van een doelgroepenbeleid is het streven naar een evenredige deelname van achtergestelde groepen aan het arbeidsproces en dit door de bevordering van een gelijke kansenbeleid overeenkomstig het SERV-advies van 13 november 1991.*
- *De Vlaamse regering zal in het kader van de voorbeeldfunctie van de overheid een doelgroepenbeleid voeren in de Vlaamse administraties en instellingen van openbaar nut alsook t.a.v. de gesubsidieerde niet-commerciële sectoren via het afsluiten van convenanten.*
- *De VDAB zal in elk subregionaal tewerkstellingscomité een werkgroep 'Risicogroepen' oprichten; deze werkgroepen moeten netwerkvorming stimuleren en een lokaal doelgroepenplan opstellen''.*

Volgende beleidsmaatregelen t.a.v. migranten zijn in het Protocol voorzien:

- het wegwerken van de juridische barrières voor de tewerkstelling van migranten bij de Vlaamse overheid;
- de integratie van de migrantenconsulenten in de bestaande begeleidingsacties van de VDAB;
- de uitbouw van de netwerkvorming met migrantenorganisaties;
- de reservering van 25% van het aantal arbeidsplaatsen in het Weer-Werk/VFIK gescostelsel voor migranten die niet tot de EU behoren;
- het toepassen van het principe van de evenredige participatie van migranten aan de beroepsopleiding van de VDAB;
- het aanpassen van de taalopleidingen van de VDAB;
- het invoeren van een quotum in de tewerkstellingsprogramma's;
- het uitvoeren van pilootprojecten in een aantal regio's, volgens het actiemodel dat door het VCIM wordt voorgesteld;
- de oprichting van een Begeleidingscel voor migranten; deze cel is sinds 1 januari 1994 actief en werd aan het VCIM gehecht.

De noodzaak van een doelgroepenbeleid blijkt overduidelijk uit de werkloosheidsstatistieken. Volgens de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA) waren er op 31 december 1993 in Vlaanderen + Brussel (de vier Vlaamse provincies + Brussel + de arrondissementen Leuven en Halle-Vilvoorde) 24.075 volledig werklozen uit landen die niet tot de Europese Unie behoren.

De hiernavolgende cijfers geven een onderschatting van de werkloosheid bij migranten omdat ze geen rekening houden met de migranten die Belg zijn. Ze geven niettemin interessante aanwijzingen over de arbeidsmarktpositie van migranten. Ze geven daarnaast een overschatting van de werkloosheid bij migranten in Vlaanderen omdat de cijfers voor Brussel volledig meegeteld worden.

Uitkeringsgerechtigde volledig werklozen in 1993 :

	30/06	31/12	
Totaal	261.479	286.374	(+9,5%)
Niet-Belgen uit Europese Unie	15.397	16.489	(+7%)
Niet-Belgen van buiten EU	24.075	24.833	(+3,2%)
Marokkanen	12.086	12.487	(+3,3%)
Turken	7.721	7.894	(+2,3%)

Dat er nog hard gewerkt moet worden aan de evenredige participatie van migranten in beroepsopleiding en tewerkstellingsprogramma's, blijkt overduidelijk uit de volgende cijfers van de VDAB. De cijfers geven de situatie weer van begin 1993 (toestand op 31 december 1992); meer recente gegevens waren op het ogenblik van de redactie nog niet beschikbaar. De cijfers hebben enkel betrekking op Vlaanderen.

	Beroepsopleiding		Weer-Werk		Gesco+DAC	
Belgen	20.308	93,1%	7.125	91,1%	44.992	98,5%
EG	534	2,5%	193	2%	inbegr.	Belgen
Niet-EG	962	4,4%	503	6,4%	669	1,5%

Voor de twee belangrijkste groepen was de situatie als volgt :

- Marokko : 246 in beroepsopleiding, 173 in Weer-Werk en 133 in DAC of Gesco;
- Turkije : 297 in beroepsopleiding, 199 in Weer-Werk en 151 in DAC of Gesco.

In 1993 werden door het Vlaamse Gewest in totaal 8.630 arbeidskaarten uitgereikt : 5.144 arbeidskaarten A en 3.486 arbeidskaarten B.

Evolutie van het aantal arbeidskaarten :

1985	3.627
1986	3.952
1987	4.371
1988	4.881
1989	5.921
1990	7.339
1991	8.141
1992	7.538
1993	8.630

Daarnaast werden ook nog meer dan 5.000 arbeidskaarten voor personen met een tijdelijk statuut afgeleverd : 144 aan stagiaires, 129 aan au-pairs, 197 aan monteerders-specialisten, 729 aan kunstenaars of sportbeoefenaars en 4.666 voorlopige vergunningen aan kandidaat-politieke vluchtelingen.

De arbeidskaartenreglementering is zeer uitgebreid en bevat veel uitzonderingen. Om onjuiste interpretaties van de cijfers te vermijden, herinneren we aan enkele algemene beginselen.

Een arbeidskaart A is van onbeperkte duur en geldig voor alle beroepen. Ze wordt slechts toegekend aan een werknemer van vreemde nationaliteit wanneer er een band bestaat met België. Deze band kan zijn :

- drie of vier jaar ononderbroken verblijf in België met een arbeidskaart B;
- vijf jaar ononderbroken en regelmatig verblijf in België (drie jaar voor erkende vluchtelingen);
- bij gezinshereniging, aan de echtgenoot en kinderen van een werknemer die gerechtigd is op arbeidskaart A door arbeid of verblijf.

De arbeidskaart B is van beperkte duur (één jaar) en slechts geldig voor een bepaalde werkgever of bedrijfstak. De B-kaart wordt slechts toegekend na onderzoek van de arbeidsmarkt en aan onderdanen van een land waarmee België een internationale overeenkomst afgesloten heeft. De arbeidskaart B wordt meestal uitgereikt aan hooggeschoolden (bijv. aan kaderleden van multinationale bedrijven) of aan werknemers die door een buitenlands bedrijf hier gedetacheerd worden. Het gaat zeer dikwijls om vernieuwingen van een bestaande B-kaart zodat er geen nieuwe immigratie is (ook bij de tijdelijken kan het bijvoorbeeld bij artiesten of kandidaat-vluchtelingen om ver verschillende korte procedures van tewerkstelling gaan).

2.5. Onderwijs

2.5.1. Een vernieuwd onderwijsbeleid

Sedert het schooljaar 1991-1992 is een vernieuwd onderwijsbeleid t.a.v. migranten en neveninstromers en inzake intercultureel onderwijs in uitvoering. Dit beleid werd eerst ingevoerd voor het basis onderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs, maar wordt vanaf het schooljaar 1993-1994 uitgebreid tot de tweede graad van het secundair onderwijs. De vier doelstellingen ervan zijn:

- het tegengaan van onderwijsachterstanden bij welbepaalde kansarme migrantenleerlingen;
- het bevorderen van kennis en waardering voor de verschillende culturen in onze samenleving;
- het bieden van de mogelijkheid aan migrantengroepen tot het ontwikkelen van een eigen identiteit, door onderwijs in eigen taal en cultuur mogelijk te maken;
- het onthalen en opvangen van neveninstromers van vreemde nationaliteit om hen de mogelijkheid te bieden tot een vlotte doorstroming in het Vlaamse onderwijs.

Om deze vier doelstellingen te realiseren, voorziet het beleid enerzijds vier actieterreinen en anderzijds een reeks van voorwaardenscheppende maatregelen.

Vier actieterreinen

Het onderwijsbeleid voor migrantenkinderen omvat vier actieterreinen : het onderwijsvoorrrangsbeleid (OVb), het onthaalbeleid voor neveninstromers, het intercultureel onderwijs (ICO) en het onderwijs in eigen taal en cultuur (OETC). Het actieterrein ICO is bedoeld voor zowel de Vlaamse als de migrantenleerlingen en voor alle scholen in Vlaanderen; het onthaalbeleid voor neveninstromers is bedoeld voor 'vreemde' leerlingen die recent in Vlaanderen zijn aangekomen.

Het onderwijsvoorrrangsbeleid richt zich zowel naar de aspecten die verwijzen naar de verwerving van achterstand als naar de achterstelling door het onderwijs zelf. Scholen in het gewoon en in het buitengewoon basis- en secundair onderwijs krijgen bijkomende middelen die zij moeten gebruiken om :

- anderstaligen op een aangepaste manier Nederlands te leren; deze aanpak heet Nederlands als Tweede Taal (NT2). Het Steunpunt NT2 (Leuven) kreeg opdracht om een aangepaste didactiek en didactisch materiaal te ontwikkelen;
- te voorkomen dat leerlingen vroegtijdig uit de boot vallen (preventie) en ervoor zorgen dat deze leerlingen terug kunnen aansluiten bij de groep (remediëring).

Scholen die in aanmerking willen komen voor deze extra middelen in het kader van het OVb, moeten een samenwerkingsakkoord afsluiten met een erkende welzijns- of socio-culturele instelling of vereniging of met een erkend regionaal of lokaal integratiecentrum voor migranten. Dit akkoord is gericht op de vormgeving van het schoolopbouwwerk. De Vlaamse Onderwijsraad werkt

op projectbasis aan werkbare strategieën en modellen voor dit schoolopbouwwerk.

Binnen de Commissie Onderwijs van het VCIM werd een inventarisatie opgesteld van de projecten en activiteiten in het kader van schoolopbouwwerk vanuit de welzijnsorganisaties. Tevens werd een concepttekst schoolopbouwwerk opgesteld.

Het onthaalbeleid voor nieuwkomers biedt de scholen de mogelijkheid nieuw aangekomen vreemde leerlingen op te vangen. De opvang is bedoeld voor leerlingen die pas in België verblijven en nog geen 18 jaar oud zijn; ze hebben nog geen onderwijs in het Nederlands gevolgd. Zij krijgen aangepaste leerstof in een onthaalklas en stromen daarna door naar het gewone onderwijs.

Scholen die bijkomende middelen ontvangen voor migranten zijn verplicht hun onderwijs intercultureel in te vullen, d.w.z. dat ze moeten uitgaan van het feit dat in de Vlaamse Gemeenschap naast Vlamingen ook andere culturen en etnische groepen leven. De confrontatie met deze veelheid aan talen en culturen vormt een wederzijdse verrijking en is bovendien noodzakelijk voor het leren samenleven van autochtonen en migranten.

Het intercultureel onderwijs werd het eerst ingevoerd in de scholen van het onderwijsvoorrrangsbeleid, hoewel het in principe voor alle scholen in Vlaanderen bedoeld is.

Integratie veronderstelt een ondubbelzinnig respect voor de eigenheid van de migrantengemeenschappen. Van daar dat in de scholen onder bepaalde voorwaarden aan gevestigde migrantengroepen de mogelijkheid wordt geboden een aantal lessen onderwijs in eigen taal en cultuur te volgen. Het is aan de migrantengemeenschappen om daar zelf om te verzoeken.

Er is tot nu toe vooral gewerkt aan de verbetering van de bestaande regeling. Zo kwam het tot een betere samenspraak tussen de scholen aan de ene kant en de overheden van de landen van herkomst aan de andere kant. Verder organiseert de Vlaamse Gemeenschap taalcursussen voor de gastleerkrachten die afkomstig zijn uit de landen van herkomst.

Voorwaardenscheppende en omkaderende maatregelen

In het kader van het onderwijsvoorrrangsbeleid werden niet alleen aan de scholen bijkomende middelen ter beschikking gesteld, maar werden ook een aantal voorwaardenscheppende en omkaderende maatregelen voorzien. De voornaamste daarvan zijn :

- aan de PMS-centra werden 28 bijkomende begeleiders ter beschikking gesteld om de scholen te ondersteunen;
- de hulpleerkrachten en de PMS-tolken;
- in de Vlaamse Onderwijsraad werd voor de coördinatie en de ondersteuning van de begeleiding over de

onderwijsnetten heen, een kleine cel opgericht. Er werd ook een Commissie Onderwijs Migranten opgericht waar alle betrokkenen elkaar regelmatig ontmoeten;

- in mei 1990 werd het Steunpunt Nederlands als Tweede Taal opgericht;
- in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd het Bicultureel Onderwijscentrum bestendigd;
- het aspect zorgbreedte wordt uitgewerkt in een actie-onderzoek dat uitgevoerd wordt door de Katholieke Universiteit Leuven; dit onderzoek moet uitmonden in een praktijkmodel voor scholen en leerkrachten en een begeleidingsstrategie voor de schoolbegeleiders.

De Interministeriële Conferentie voor het Migrantenbeleid van 29 april 1992 heeft aan de bevoegde Gemeenschapsministers gevraagd het toezicht op de naleving van de leerplicht te verscherpen.

De Minister van Tewerkstelling en Arbeid heeft in het kader van het gelijke-kansenbeleid voor meisjes een sensibiliseringscampagne opgezet, gericht op bewustmaking van de noodzaak om verder te studeren in toekomstgerichte opleidingen.

2.5.2. Gemeenschappelijke Verklaring inzake een non-discriminatiebeleid in het onderwijs

Een belangrijke realisatie was de afsluiting van een Gemeenschappelijke Verklaring inzake een non-discriminatiebeleid in het onderwijs. De verklaring werd op 15 juli 1993 door de representatieve verenigingen van de inrichtende machten en door de Vlaamse Minister van Onderwijs ondertekend.

Het belangrijkste element in de verklaring is dat er op termijn in gemeenten met veel migranten tussen de scholen een netoverschrijdend overleg zal komen over een materie die tot voor kort bijna onbespreekbaar was, nl. het toelatingsbeleid en het anti-discriminatiebeleid van netten en scholen t.a.v. migrantenleerlingen. Dit net-overschrijdende overleg op gemeentelijk niveau moet leiden tot overeenkomsten die "het toelatingsbeleid op het niveau van de gemeente" mogelijk moet maken. Deze overeenkomsten worden gesloten voor de duur van vijf jaar. Er zullen "procedures voor doorverwijzing uitgewerkt worden, indien het percentage doelgroepleerlingen in een instelling een bepaald percentage overschrijdt". Er zullen ook afspraken gemaakt worden voor het overleg met de ouders en de informatieverstrekking aan de lokale migrantengemeenschap.

In de verklaring is voorzien dat het netoverschrijdende gemeentelijke overleg gefaseerd in werking zal treden. In september 1993 werd gestart met pilootprojecten voor het basisonderwijs in 5 gemeenten (Genk, Houthalen-Helchteren, Sint-Niklaas, Mechelen en Willebroek), in

september 1994 wordt het uitgebreid tot 18 gemeenten voor het basisonderwijs en de vijf eerder genoemde gemeenten voor het secundair onderwijs, en vanaf het schooljaar 1995-1996 zal het overleg in alle scholen van de VFIK-gemeenten (Vlaams Fonds voor Integratie van Kansarmen), van de SIM-gemeenten (Sociale Investeringsmaatschappij voor de Mijengebieden) en van het arrondissement Brussel-hoofdstad van start kunnen gaan.

Er zal een lijst opgesteld worden van "gemeenten met vergelijkbare problemen" waar het overleg ook zou moeten kunnen doorgaan.

Belangrijk is verder dat de huidige extra lesuren in het kader van de onderwijsvoorrang per gemeente worden behouden voor de duur van de overeenkomst. Ook de concentratiescholen worden extra ondersteund. Men hoopt dat deze scholen zo aantrekkelijker worden voor Vlaamse leerlingen.

De onderwijsnetten hebben zich er ook toe verbonden een model van non-discriminatiecode uit te werken; elk net maakt een model op dat rekening houdt met de "krachtlijnen van de non-discriminatieverklaring en het eigen pedagogisch project". De inrichtende machten en alle geledingen van de gesubsidieerde onderwijsinstellingen worden uitgenodigd om in overleg deze code te ondertekenen.

2.6. Volwassenenonderwijs

2.6.1. Rondetafel Conferentie Nederlands als Tweede Taal (NT2) voor volwassen migranten en anderstaligen in Vlaanderen

De beslissing tot het houden van deze conferentie werd genomen door de Vlaamse regering op 20 januari 1993. De conferentie greep plaats op 17 juni 1993, onder het voorzitterschap van het VCIM, en de besluiten werden op 9 juli 1993 aan de Vlaamse regering voorgelegd.

De conferentie heeft aanbevelingen gedaan m.b.t. de kerntaken van de verschillende aanbieders: voor NT2 op het basisoniveau moeten de Centra voor Basiseducatie en het onderwijs voor sociale promotie, respectievelijk voor de doelgroep van laaggeschoolden en geschoolden, instaan. Die aanbieders spelen ook verder een rol voor het NT2-aanbod dat volgt op het basisoniveau, maar hier spelen de behoeften en leerperspectieven van de deelnemers een essentiële rol. Taalvaardigheid in functie van werk en/of beroepsopleiding wordt georganiseerd door de VDAB, de middenstandopleidingen of het Onderwijs voor Sociale Promotie.

Taallessen in integratiecentra kunnen alleen zolang als het aanbod van de professionele aanbieders onvoldoende blijft, en alleen in overleg met deze aanbieders.

M.b.t. de planning en coördinatie werd vastgelegd dat de aanbodverstrekkers binnen hun kerntaken zelf bevoegd zijn voor planning en programmatie van het NT2-aanbod. Overleg moet daarom gebeuren binnen de coördinatieorganen die voor het gehele volwassenenonderwijs moeten uitgetekend worden (maar nu nog niet bestaan). De integratiecentra voor migranten en de aanbieders zelf worden uitgenodigd om op vrijwillige basis netwerken tot stand te brengen. Van de integratiecentra wordt verwacht dat zij op lokaal en regionaal niveau binnen die netwerken een rol spelen inzake de afstemming van het aanbod op de behoeften en inzake de bewaking van de belangen van de doelgroep.

De Rondetafelconferentie deed ook een aantal aanbevelingen m.b.t. de inhoudelijke afstemming van het NT2-aanbod op korte termijn en het bevorderen van de kwaliteit van het aanbod. Voor dit laatste wordt een gecoördineerd meerjarenplan gevraagd dat o.a. zou voorzien in een centrale aanpak voor begin- en eindtoetsen, een certificatenstelsel, de opleiding van de lesgevers, materiaalontwikkeling en ontwikkeling van curricula en leerplannen.

Wat betreft het kwantitatieve aanbod werd vastgelegd:

- een verdrievoudiging van het globale aanbod binnen een periode van vijf jaar;
- intensieve onthaalprogramma's voor nieuwkomers, waarbij voor het NT2-gedeelte een beroep gedaan wordt op gespecialiseerde aanbodverstrekkers.

In dit verband werden in 1993 reeds een aantal beslissingen genomen. Het erkenningsvolume van de basiseducatie werd voor het schooljaar 1992-1993 verhoogd van 420.000 tot 542.000 en voor 1993-1994 werden nogmaals 110.000 bijkomende uren voorzien. Normaal zou dit bijkomende volume voor een groot deel naar het NT2-onderwijs moeten gaan.

In het Onderwijs voor Sociale Promotie werden voor het schooljaar 1992-1993 negen en voor 1993-1994 tien nieuwe programmapunten goedgekeurd.

2.6.2. Opleiding Intercultureel Werker

In 1993 werd ook een gedeeltelijke oplossing gevonden voor de driejarige opleiding tot intercultureel werker (hoger secundair onderwijs voor sociale promotie). Voor deze studenten werd een traject uitgestippeld dat de mogelijkheid biedt om via de Vlaamse Examencommissie het diploma van hoger secundair beroepsonderwijs te behalen.

Deze studenten kunnen in het Tweedekansonderwijs een voorbereidende opleidingsmodule volgen.

2.6.3. Alternierende Opleiding Kleuteronderwijs

In september 1993 is ook het project 'alternierende opleiding kleuteronderwijs' van start gegaan. In dit project worden 40 migranten van de tweede generatie, die reeds twee schooljaren als hulpleerkracht in het kleuteronderwijs

gewerkt hebben, via een vijfjarige opleiding voorbereid op het behalen van een gewoon diploma. De studenten werken halftijds en volgen daarnaast de lessen; de examens zullen worden afgelegd voor een jury in het opleidingsinstituut.

3. Brussel

Op 6 februari 1993 werd de Overlegcommissie van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad met de Brusselaars van buitenlandse oorsprong officieel geïnstalleerd. De Commissie zal adviezen uitbrengen over wetteksten m.b.t. alle materies opgesomd in een exhaustieve lijst en over alle teksten haar ter advies overgemaakt door de onderscheiden parlementaire vergaderingen.

De bijzondere toelage i.v.m. de integratieprojecten werd in 1993 gecontinueerd, net zoals de inspanningen m.b.t. de socio-professionele inschakeling.

Wat het beleid van de Vlaamse Gemeenschapscommissie betreft, is de mededeling van het College op 22/10/1993, een erg belangrijk document. Daarin wordt gesteld: *'de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) zal haar eerste schuchtere stappen tot het voeren van een eigen migrantenbeleid verder zetten. Tot voor kort bestond dit beleid erin om verenigingen die taallessen aan migranten geven, te subsidiëren. In de begroting 1993 werd een bedrag ingeschreven voor de subsidiëring van zelforganisaties en ook voor projecten die de integratie en de participatie in de Vlaamse Gemeenschap te Brussel bevorderen. Wij zullen deze ingeslagen weg verder bewandelen.'*

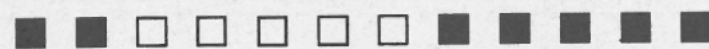
Inzake de zelforganisaties van migranten, dit zijn organisaties of verenigingen van migranten met een emanciperende werking, zullen wij enerzijds de bestaande Nederlandstalige organisaties verder ondersteunen in hun ontwikkeling en anderzijds is het ons voornemen om de oprichting van nieuwe verenigingen te stimuleren. Het potentieel aan Brusselaars van buitenlandse oorsprong, die de Nederlandse taal machtig zijn en die zich ook tot Nederlandstalig Brussel of de Vlaamse Gemeenschap in Brussel willen richten, stijgt immers gestaag. Het is echter wel onze bedoeling deze zelforganisaties na enige jaren over te hevelen van deze voor hen specifieke regelgeving naar de reguliere subsidiëeringskanalen van de VGC. Inzake de ondersteuning van zelforganisaties van migranten zullen wij verder aanvullend optreden ten opzichte van de regelgeving van de Vlaamse Gemeenschap. Onze bekommernis gaat hierbij dan ook bijzonder naar het Nederlandstalig karakter van deze organisaties.

Ook een projectmatige ondersteuning van initiatieven die een wisselwerking tussen onze Vlaamse Gemeenschap in Brussel en de migrantengemeenschap bevorderen, blijft van groot belang. Projecten die als leidraad de verhoging van de wederzijdse participatie aan elkaars cultuurgemeenschap, het positief omgaan met het Brusselse stadsgegeven en de aandacht voor het Nederlandstalig karakter voor ogen houden, kunnen op onze waardering rekenen. Wij zullen er tenslotte over waken dat in het kader van de door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gesubsidieerde integratie- en samenlevingsprojecten een

kwantitatieve en kwalitatieve aanwezigheid van Vlaamse initiatieven gewaarborgd wordt.

Wanneer wij in deze vergadering twee jaar geleden een begin maakten met de kansarmoedebestrijding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waren wij wellicht hoopvol, doch niet naïef met betrekking tot de evolutie van deze grootstadproblematiek. Nu, twee jaar later, is het cliché van de duale samenleving bijna versleten, maar de eerlijkheid gebiedt ons te zeggen dat de situatie nog verre van opgelost is. Natuurlijk vertegenwoordigt het kansarmoedebestrijdingsprogramma, dat de VGC middels de jaarlijkse voorafname uit het Vlaams Fonds voor Integratie van Kansarmen (VFIK) kan uitvoeren, slecht een fractie binnen de totale Brusselse context. Wij beseffen dat het een aangehouden inspanning van jaren zal vergen om de kansarmoede in deze grootstad enigszins terug te dringen. Wij nemen daarvoor over - alle verhoudingen in acht genomen - een uitgebalanceerd beleidsinstrument te beschikken. Zoals u weet maakt de betreffende verordening duidelijke keuzes inzake problematieken en doelgroepen, territorium en realisatiekanalen. Het is dan ook onze wil de uitvoering van het kansarmoedebestrijdingsprogramma verder te zetten.

Toch wensen wij bijkomende initiatieven te nemen om de problematiek van de kansarmoede verder terug te dringen. Onze prioriteit ligt hierbij op kansarmoedebestrijding bij jongeren. Wij denken hier met name aan onthaalgelegenheid van lange duur voor jongeren met problemen. Ook permanente opleidingsinitiatieven van kansarme jongeren behoren tot de aandachtspunten. Tenslotte dienen initiatieven ontwikkeld te worden in verband met straathoekwerk en het zogenaamde vindplaatsgericht werken om bepaalde probleembuurtten in Brussel te ontlasten. Wij zijn vast van plan onze strijd tegen het Brussel van de twee snelheden verder te zetten''.

Inhoud	blz.
0. De demografische situatie	1
1. Het federale niveau	2
1.1. De staatshervorming - 3e fase	2
1.2. Een Centrum voor (etnische) Gelijkheid	2
1.3. Impulsfonds 1993	3
1.4. Interministeriële Conferentie voor het Migrantenbeleid (IMCB)	4
1.5. De verblijfssituatie van vreemdelingen	4
1.6. Racisme	6
1.7. Kinderbijslagen	6
2. Vlaanderen	7
2.1. Coördinatie van het migrantenbeleid	7
2.1.1. De coördinatie op het ambtelijke vlak : ICM	7
2.1.2. Herstucturering van de Integratiecentra	8
2.1.3. De ondersteuning van de migrantenorganisaties	10
2.1.4. De fondsen	11
2.1.5. Een Project Lokaal Beleid	12
2.2. Welzijn	12
2.3. Huisvesting	12
2.4. Werkgelegenheid	13
2.5. Onderwijs	15
2.5.1. Een vernieuwd onderwijsbeleid	15
2.5.2. Gemeenschappelijke Verklaring inzake een non-discriminatiebeleid in het onderwijs	16
2.6. Volwasseneneducatie	16
2.6.1. Rondetafel Conferentie Nederlands als Tweede Taal (NT2)	16
2.6.2. Opleiding Intercultureel Werker	17
2.6.3. Alternierende Opleiding Kleuteronderwijs	17
3. Brussel	18

Samenstelling katern :

Lode Van Loock, Emiel Vervliet.

Met bijdragen van :

Marc Laquière, Valentine Van Langendonck.

Einderedactie :

Frieda Bex.

van de verkiezingen voor het Europees Parlement. De vooropgestelde deadlines om dit voor mekaar te krijgen in het Gemeenschapsrecht waren respectievelijk einde 1994 en einde 1993.

In zijn advies van 6 mei 1992 herhaalde de Raad van State eens te meer zijn stelling dat, zelfs al gaat het hier om een Verdrag en niet om een wetsvoorstel, een dergelijke maatregel een voorafgaande wijziging van de Grondwet behoeft.

Deelname van de Europese burgers aan de Europese verkiezingen werd inmiddels een feit zonder dat de Grondwet werd gewijzigd. Wel was er nogal wat kritiek op de gebrekkige en laattijdige wijze waarop deze mogelijkheid tot actief en passief kiesrecht voor het Europees Parlement in praktijk werd gebracht. Ook het bijna totale gebrek aan informatie werd aangeklaagd. De eigenlijke deelname aan de verkiezingen door de nieuwbakken kiezers was dan ook een lachertje.

Voor de gemeenteraadsverkiezingen heeft men nog even respijt.

De huidige verkiezingen gaan immers door vóór de inwerkingtreding van de richtlijn. Daarna kan België, als goede leerling in het Europese klasje, nog altijd zijn Grondwet en kiesreglementering wijzigen.

Artikel 8 van de Grondwet werd overigens reeds op 17 oktober 1991 door Kamer en Senaat voor herziening vatbaar verklaard.

Nog maar eens de rechte weg

Een Grondwetsherziening met aansluitend het verlenen van het stemrecht aan alle migranten die hier langer dan vijf jaar regelmatig verblijven is uiteraard de rechtste weg naar het doel stemrecht voor alle migranten.

Niet alle voorstellen die ter tafel liggen gaan echter zo ver. Even een overzicht: Momenteel dienden de Groenen, PS en PSC een voorstel in voor herziening van de Grondwet. De Groenen deden dit zowel in de Kamer als in de Senaat, PS en PSC alleen in de Senaat. Deze voorstellen tekenen reeds duidelijke krijtlijnen voor het te voeren debat. De

Groenen hebben het kortste en tevens het meest verregaande voorstel. Ze willen gewoon de woorden 'benevens de staat van Belg' uit artikel 8 van de Grondwet schrappen. Hun Memorie van Toelichting laat niet de minste twijfel aan hun uiteindelijke opzet. De PS weidt langdurig uit over het Europese burgerschap in wording en herneemt in zijn Memorie van Toelichting de destijds door Rigaux gelanceerde discussie. Ze geven een ruime omschrijving aan de politieke rechten en stellen dat ook de toegang tot de overheidsdienst en het leger tot deze rechten behoren. De voor de Europese burgers gemaakte afwijking zou dan alleen het actief en het passief kiesrecht betreffen wat door de wetgever na herziening van de Grondwet dan bij wet kan worden geregeld. Aansluitend stellen ze een nieuwe redactie voor van het tweede lid van de Grondwet: "Alleen de Belgen oefenen de politieke rechten uit onder de voorwaarden bepaald door de grondwet en de wetten die erop betrekking hebben. Overeenkomstig de internationale verbintenissen van België is de staat van Belg bedoeld in de vorige leden niet vereist voor de uitoefening van het kiesrecht. Een wet bepaalt de toepassingsvoorwaarden van dit artikel". Kortom, alles wordt strikt beperkt tot een uitbreiding in het kader van het Europees burgerschap. Het PSC-standpunt situeert zich ergens tussen deze beide uitersten. De Memorie van Toelichting mikt enkel en alleen op een aanpassing in Europese zin, uitbreiding tot alle migranten wordt wel wenselijk geacht in een latere fase. Het tweede lid van artikel 8 wordt dan "alleen de Grondwet en de overige wetten op de politieke rechten bepalen welke de vereisten zijn waaraan men moet voldoen om die rechten te kunnen uitoefenen". Weliswaar anders geformuleerd komt dit tekstueel neer op hetzelfde als de Groenen voorstellen.

Drie wetsvoorstellen

Naast de voorstellen ter herziening van de Grondwet werden er ook reeds drie wetsvoorstellen over stemrecht zelf

neergelegd. Ook dit debat zal eerst in de Senaat plaatsvinden. Alle indieners zijn immers senatoren, ze behoren resp. tot de groene fractie, FDF-PRL en tot de PSC. Het voorstel van Agalev is weer eens het kortst en het verregaandst. Na de Grondwetswijziging moet volgens Agalev het kiesrecht worden uitgebreid tot alle migranten die hiervijfjaar verblijven en dit zowel voor de gemeente- als voor de provincieraden. Er wordt dus dubbel vooruitgelopen op Maastricht door EG-ers en derdelanders toe te laten tot het stemrecht en dit meteen ook voor de provincieraadsverkiezingen, die vanaf 1994 op hetzelfde tijdstip als de gemeenteraadsverkiezingen worden gehouden. De twee andere voorstellen gaan duidelijk minder ver. Het FDF-PRL-voorstel is een gloedvol pleidooi voor de regeling van het stemrecht voor elke burger van de Europese Unie die hier meer dan vijf jaar verblijft en dat liefst nog vóór deze verkiezingen.

Pikant detail: interpellaties over deze uitbreiding maakten er eens te meer een eng Belgisch probleem van, gevoerd werd dat het gemeentelijk stemrecht in de Brusselse rand de positie van de Vlamingen zou ondergraven. Enquêtes tonen dan weer het tegendeel aan.

Naast dit strikt door eigen electoraal belang ingegeven voorstel is er het voorstel-PSC dat in eerste instantie de Europese Unie beoogt maar in zijn Memorie van Toelichting een duidelijke bekommernis voor stemrecht voor alle hier verblijvende vreemdelingen vertolkt. Interessant is ook dat deze Memorie van Toelichting de nationaliteit als oplossing duidelijk verwerpt. De PSC is regeringspartij en heeft met Minister Wathelot zelfs de Minister van Justitie

Bovenstaande reeks voorstellen maakt hopelijk duidelijk dat stilte niet gelijk staat met totale passiviteit. Na deze verkiezingen liggen alleszins voldoende voorstellen ter tafel om het debat aan te vatten. In het kader van stemrecht gaat het trouwens om de enig logische en rechte weg.

Ze moeten maar Belg worden

Een van de omwegen is het regeringsstandpunt dat uitbreiding van de mogelijkheden de Belgische nationaliteit te bekomen als oplossing vooropstelt. Anders gezegd: migranten krijgen enkel stemrecht als ze Belg worden. Nog anders gezegd: de hele dialoog met de burger, een van de beleidslijnen na 1991, beperkt zich tot een dialoog met de Belgische burger.

Deze stelling dreigt de steeds breder wordende kloof en de structurele ongelijkheid tussen EG-ers en derdelanders alleen maar te vergroten. Ze is vooral weinig overtuigend omdat deze legislatuur nog niet veel initiatief aan de dag legde op dat vlak. Wel werd het onderscheid tussen de gewone en de grote naturalisatie opgeheven en werden alle nieuwe Belgen dus gelijkgesteld.

Twee parlementaire initiatieven sluiten bij deze nationaliteitspiste aan. Het betreft een voorstel van de VU-er Anciaux, medeondertekend door de CVP-er Tant en eentje van de SP-er Swennen. In beide voorstellen is een snellere naturalisatieprocedure het hoofddoel. Het blijft nog zeer de vraag of deze voorstellen de fundamentele ergernis rond de naturalisatieprocedure zullen kunnen opheffen. Die ergernis situeert zich immers op het vlak van wat meestal als 'politieke wil' wordt omschreven. Verklaarde premier Dehaene niet zelf dat de trage naturalisaties een zaak zijn van de ambtenarij die welwillend moet staan tegenover een aanvraag?

Een nieuw element in het voorstel-Anciaux is dat de ambtenaar bij wie de nationaliteitskeuze gebeurt, zelfstandig beslist of er voldoende taalkennis aanwezig is bij de Belg in spe. In geval van twijfel wordt beroep gedaan op de vaste wervingssecretaris. Is het te pessimistisch hier een nieuw obstakel eerder dan een versnelling te vermoeden? Het voorstel-Swennen zou het onderzoek moeten versnellen en vereenvoudigen. Maar de voorgestelde jaarlijkse circulaire van de Minister van Justitie opent hier de deur voor het arbitraire.

Opvallend is ondertussen dat thans bestaande leemtes in de wetgeving door alle partijen ongemoeid worden gelaten. Zo is er momenteel een leemte in de nationaliteitsverwerving voor de leeftijdsgroep vanaf twaalf tot achttien. Geen enkele partij waagt zich hier aan een voorstel. Achttien zijn en vijf jaar regelmatig verblijf blijft de nieuwe norm.

The sky is the limit

Tenslotte is er een maximalistisch voorstel, het voorstel-Harnie. Eigenlijk is het een nationaliteitsvoorstel maar dan in het kwadraat. Het is stukken ingrijpender en inventiever dan de andere voorstellen, die zich op een standpunt van haalbaarheid plaatsen. Een stukje utopie in het Parlement. Het voorstel-Harnie wordt vaak onrecht aangedaan door een te simplistische voorstelling. Van alle besproken voorstellen is het ongetwijfeld het meest gedocumenteerde en het meest ambitieuze, met een Memorie van Toelichting van maar liefst tien bladzijden. In de stemrecht discussie is het een oneigenlijk voorstel, omdat ook hier stemrecht een gevolg van de nationaliteit blijft. Het zwakste punt van het voorstel is het volledige isolement ten opzichte van de officiële politiek waarin de indiener momenteel verkeert. Voor een voorstel dat de huidige nationaliteitswetgeving meer dan ingrijpend wijzigt, is op zijn minst steun van enkele partijen nodig. Deze steun is er momenteel helemaal niet. Ook zal dit voorstel hier en daar moeten worden gewijzigd: zo is artikel 2 uit het voorstel-Harnie (geen onderscheid tussen Belgen door geboorte en andere Belgen) overbodig want reeds gerealiseerd. Vooral het automatisme, waarbij de migrant zelf totaal niets hoeft te doen om de nationaliteit te verwerven is veel tegenstanders een doorn in het oog. Is het zo'n ommezwaai hier toch een eenvoudige aanvraag van te maken?

Niet opnieuw ingediend tijdens deze legislatuur, wel opgenomen in het platform van Hand in Hand, vormt de zogenaamde gelijkstellingswet van

Agalev een minder verregaande utopie dan het voorstel-Harnie. De gelijkstellingswet geeft migranten het gemeentelijk stemrecht niet door de toekenning van de nationaliteit na vijf jaar verblijf, ze krijgen dezelfde rechten als Belgen zonder de nationaliteit te bezitten. Een eerste versie van deze wet werd ingediend tijdens de vorige legislatuur en stuitte toen op fundamentele bezwaren van de Raad van State.

Deze was van oordeel dat het voorstel niet nader moest worden onderzocht. Een praktisch bezwaar is dat een onderzoek naar de bestaande discriminaties onbestaande blijft, de gelijkstellingswet remedieert zonder de kwaal precies te kennen. Ervaringen met de anti-racismewet maken overigens duidelijk dat de afdwingbaarheid van mooie principes niet altijd even gemakkelijk verloopt. Voorlopig werd de gelijkstellingswet niet opnieuw ingediend, Agalev diende wel een voorstel in voor het stemrecht. Moet hiernut misschien worden besloten dat de partij zelf deze piste opgeeft?

Nog lang geen besluit

De discussie rond het stemrecht en de discussie rond de nationaliteit zijn twee verschillende discussies. Daarbij dient de discussie over de nationaliteit alleszins in het kader van de vrijwilligheid te worden gevoerd.

Als de nationaliteit onontbeerlijk blijft voor het stemrecht, dient de procedure om deze nationaliteit te verwerven ongetwijfeld te worden op punt gesteld. Het gaat hier echter meer om een mentaliteitsverandering dan om een juridische wijziging. De vraag blijft of het politiek zo'n krachttoer wordt, in de hopelijk kalmere sfeer na de gemeenteraadsverkiezingen van 1994, de stemrecht discussie te heropenen. Objectief 2000.

Valentine Vanlangendonck

¹ Op 17 februari 1994 verscheen een nieuwe, gecoördineerde Grondwet in het Belgisch Staatsblad. Publikaties van voor die datum hebben het stevast over artikel 4.

We moeten het migrantenthema niet overlaten aan klungelaars

Er staan heel wat kandidaten van vreemde herkomst op de lijsten voor de gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober. Een modeverschijnsel of een blijvende trend? Een teken van het belang dat de partijen hechten aan de betrokkenheid van de migrantenbevolking, of een excuus voor een gebrek aan beleid?

Een signaal van de politieke interesse van de migrantengemeenschappen in Vlaanderen? Nahima Lanjri (Antwerpen, Antwerpen 94), Ali Salmi (Mechelen, Agalev), Müserref Camoglu (Brussel, VU), en Said El Khadraoui (Leuven, SP) praatten begin september over hun politieke interesse en ambitie en over de politieke participatie van migranten met Mohamed Chakkar.

Jullie staan allemaal op de lijst voor de gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober. Hebben jullie het initiatief daartoe zelf genomen of werden jullie door de partijen gevraagd?

N.L.: Ik ben bijna een jaar geleden gevraagd. Toen twijfelde ik nog, maar ik wilde wel meewerken aan het programma. In mei hebben ze het me nog eens gevraagd. Nu ik beslist heb, gooi ik er mij ook volledig in, ik zal alles op alles zetten om erbij te zijn.

S.E.K.: Ik ben al een aantal jaren actief binnen de jongeren van de partij, de Jongsocialisten. In december heeft men mij dan gevraagd om op de lijst te staan. In eerste instantie vond ik het een beetje vroeg omdat ik nog studeer, ik ben wel heel jong en ik heb waarschijnlijk weinig ervaring met beleid, enzovoort. Maar ik denk toch wel dat ik op bepaalde problemen kan wijzen en een

beetje de stem van de jongeren en van de migranten kan laten horen.

M.C.: Mij hebben ze niet rechtstreeks gevraagd. Ik ben zelf interesse beginnen krijgen omdat ik er als kabinetsmedewerkster al middenin zat.

A.S.: Ik ben al jaren actief rond heel wat zaken in Mechelen en daardoor heb je wel rechtstreeks en onrechtstreeks te maken met het beleid. Je bent afhankelijk van het beleid. En eigenlijk moet je proberen te zorgen dat je zelf greep hebt op datgene waar je afhankelijk van bent.

Mij hebben ze gevraagd op te komen, zelfs een aantal verkiezingen terug. En toen een tijdje geleden de vraag nogmaals gesteld werd, was ik zelf ook een beetje vragende partij.

Jullie zijn allemaal bewust kandidaat voor de gemeenteraad, om bezig te zijn met een beleid, een samenleving, op het niveau van de mensen. Wat denken jullie op dat gemeentelijke niveau concreet te kunnen doen, bijvoorbeeld voor de migranten?

N.L.: Eén, herwaardering van bepaalde wijken; twee, ervoor zorgen dat er meer opvangmogelijkheden komen voor jongeren. Ook de doorstroming naar het onderwijs is heel belangrijk, omdat dat de beste garantie is om later een job te krijgen.

Wat ook belangrijk is, is de non-discriminatieverklaring. We zien toch nog dat een aantal scholen dat eerder verstaan als een spreidingsbeleid en het toelatingsbeleid eigenlijk een beetje vergeten. Een gemeente kan de diverse

netten bijeenbrengen, kan overleg organiseren om daar echt ook op toe te zien...

Wat kan er nog gebeuren? Het verenigingsleven ondersteunen, dat gebeurt nu wel vanuit het Vlaamse niveau, maar de gemeente staat er dichterbij en zou dus verenigingen van migranten, maar ook van kansarme Vlamingen, kunnen stimuleren, kunnen aanmoedigen om op te starten omdat dat heel emanciperend werkt.

Wat ik nog belangrijk vind, is inspraak, participatie. Voor Vlamingen, want dat gebeurt ook nog te weinig, maar ook voor migranten. Bij gebrek aan stemrecht moet er eerlijk en open gewerkt worden met de migrantenraden, moet er overleg komen met de migrantenorganisaties, en, belangrijk, een opening gecreëerd worden in de

We hebben geprobeerd kandidaten van de belangrijkste partijen, uit alle regio's, en van verschillende herkomst rond de tafel samen te brengen. Dit is ons niet helemaal gelukt. Praktische beslomeringen van de verschillende kandidaten speelden hierin een rol, maar blijkbaar hebben ook nogal wat kandidaten van vreemde herkomst schrik om te praten.

districtsraden.

Maar waar ik eerst aan zou beginnen, is sensibilisering binnen de partij, de lijst - bij Antwerpen '94 spreken we liever over een lijst dan over een partij omdat het gaat om drie partijen, drie groepen die samenwerken. Ik zal partners moeten zoeken binnen mijn eigen kring, en die proberen te overtuigen. Ik zal een beetje moeten wikken en wegen, mijn mening een beetje moeten confronteren met andere meningen, maar in geen geval van mijn idealen afwijken.

Müsiref Camoglu

Ik ben niet hier geboren. Ik heb het geluk - of het ongeluk - gehad van te mogen opgroeien deels in Turkije en deels in België. Ik ben beleidsmedewerkster op het kabinet van Vic Anciaux, migranten-beleid. En ik kom op met de VU in de stad Brussel, 12e plaats.

M.C.: Concreet interesseert mij wat er in mijn straat en wat er met de migranten, enfin, ik noem dat Brusselaars van buitenlandse oorsprong want die mensen zijn hier al twintig jaar, gebeurt.

Ik las in een woordenboek een definitie van politiek, *de kunst om een land te regeren*. Maar er ontbreekt voor mij iets aan die definitie. Er ontbreekt met een voorliefde voor het volk. Want als ik bekommerd ben om mijn straat of om de mensen die in Brussel wonen,

dan is dat met een voorliefde voor iedereen die er woont. Ik doe niet aan politiek om carrière te maken of zo, dat kan niet ...

S.E.K.: Ik denk dat het moeilijk is om nu al zeer concreet te zijn, omdat je als verkozenen maar één van de velen bent. Uiteindelijk moet je samenwerken met vele anderen. Ik ga dus proberen andere verkozenen te overtuigen van mijn ideeën. Nahima had veel goede ideeën, en ik ben het er eigenlijk voor het grootste deel mee eens. Je moet werken aan een aangename leefomgeving, met autoarme straten, beplanting enzovoort, zodanig dat het voor iedereen aangenamer wordt om daar te leven. En dat, denk ik, is één van de voorwaarden voor een goede integratie, naast een grootscheepse informatiecampagne. Veel mensen hebben immers nog steeds een beetje schrik voor het vreemde, voor het andere, omdat zij gewoon die culturen niet kennen. Ook voor het onderwijs is daar een belangrijke taak weggelegd.

A.S.: Bij de pollverkiezingen binnen Agalev heb ik heel duidelijk gesteld dat ik in eerste instantie een Mechelaar ben, en pas in tweede instantie iemand van een andere origine. Ik stap niet in de gemeenteraad met de bedoeling alleen maar voor de migranten wat voorstellen te realiseren. Natuurlijk, automatisch, je kan je achtergrond niet verdoezelen, ben je alerter voor wat migranten aanbelangt. Ook als vrouw ben je wat gevoeliger voor zaken die opgaan voor vrouwen. En voor jongeren idem dito.

Het Vlaams Blok rekent op 10 zetels in de Mechelse gemeenteraad, 10 van de 41. Ik doe al veel aan sensibilisering via mijn dagdagelijkse bezigheden: in contacten met de directies van de scholen in het Mechelse, in voordrachten, Maar je ontmoet iedere keer maar een beperkte groep van mensen. Nu, de anderen bereik je misschien wel via de politiek. In de gemeenteraad worden heel wat dingen beslist waar de burger mee te maken heeft. Als je d'r zelf inzit, heb je ook een stem en dan kun je ook zelf voorstellen doen, of dingen aanklagen, of interpellieren bij een aantal schepenen of bij de burgemeester.

Elke politicus, of politica, heeft een achterban. Hoe zit het met jullie achterban? Wie zijn dat?

N.L.: Ik vind het woord 'achterban' nogal een groot woord. Antwerpen telt een half miljoen inwoners, wie kent daar eigenlijk wie? Als je aan Jan met de pet zou vragen wie er in het stadhuis zit, die kan er ook maar twee of drie noemen, hè.

Mijn achterban ... ik heb door mijn werk, maar ook door mijn engagement in een Marokkaanse vereniging, contacten met een aantal mensen, zowel van de migrantenraad, van een aantal integratiecentra, en van de migrantenorganisaties. En daarnaast heb je natuurlijk gewoon je familie, je kennissenkring, zowel Vlamingen als migranten.

Ik wil niet echt spreken van een achterban, maar van een bepaalde doelgroep waarvoor ik opkom. Ik bedoel, net zo goed als bij de samenstelling van de lijst wordt gekeken naar het aantal vrouwen en jongeren op de lijst, moeten migranten vertegenwoordigd zijn. Migrant, vreemdelingen, maken meer dan 10% uit van de bevolking in Antwerpen; al degenen die genaturaliseerd zijn worden er dan nog niet bijgeteld. Ik kom op voor die doelgroep, ik ben niet hun afgevaardigde of wat dan ook, maar ik spreek uit ervaring, ik ben de beste ervarings-deskundige die je in het beleid kunt hebben. En door mijn ervaring als migrant sta ik ook veel meer open voor andere problemen, zoals de emancipatie van de vrouw, en de emancipatie van andere doelgroepen, gehandicapten, kansarmen, bejaarden,

S.E.K.: Ik kan moeilijk spreken van een echte achterban. Er zijn wel veel mensen die mij kennen, omdat ik ook in mijn vroegere school enorm actief was, voorzitter van de leerlingenraad. En nu, aan de universiteit, dat zijn niet allemaal Leuvenaars, dus daar kan ik ook moeilijk spreken van een achterban.

Hebben jullie enig idee wie op jullie zal stemmen?

M.C. (V.U. Brussel-stad): Vlamingen (gelach) ... en genaturaliseerde

allochtonen.

N.L.: Vlamingen, maar ook migranten. Hoewel sommige migranten dan toch weer reserves hebben, zo van *het is niet omdat ik een migrant ben, dat ik op een migrant moet stemmen*. Dat is eigenlijk hetzelfde als bij vrouwen, hè, dat ook een heleboel vrouwen niet op vrouwen stemmen.

A.S.: Je hebt geen zekerheid. Het is pas op negen oktober dat ze 's morgens of 's middags hun bolleke rood gaan maken

Je hoort vaak dat migranten niet geïnteresseerd zijn in politiek. Klopt dat? En zijn zij minder, evenveel of juist meer in politiek geïnteresseerd dan Vlamingen?

A.S.: Ze zijn even geïnteresseerd als de Vlamingen.

En hun belang als electorale groep wordt alsmaar groter. Daarom ook dat elke partij zo hengelde naar migrantenkandidaten voor haar lijst. Ze weten dat het aantal stemmen dat ze kunnen verdienen via die groep alsmaar groter zal worden. Nu zal het nog niet echt een heel belangrijk verschil uitmaken.

N.L.: Marokkanen van de eerste generatie staan er eigenlijk een beetje sceptisch tegenover en willen liever niets met politiek te maken hebben. Dat hoor ik toch nog in mijn eigen familie. Maar als je dan een beetje met hen gebabbeld hebt, zeggen ze: *Ja, het is toch goed, want het Vlaams Blok, dat kan toch niet zo verder en ik heb mijne kleine op school laten inschrijven en hij werd niet aanvaard en dergelijke meer*. Dus daarin willen ze je wel ondersteunen. Maar je moet ze eerst uitleggen dat het hier in de politiek wel lichtjes anders aan toe gaat dan in Marokko.

A.S.: Ze voelen zich ook vaak machteloos. Wat gaat het uitmaken dat jij nu op de lijst staat? *Die Belgen geven je toch geen kans*. Hoor ik ook dikwijls. Het is niet omdat je op de lijst staat dat er wat gaat veranderen.

N.L.: En er is de kwestie van het stemrecht. Er zijn natuurlijk ook mensen die zeggen: *wat heeft het voor zin dat jij op de lijst staat als we je niet kunnen ondersteunen?*

EU-onderdanen krijgen in België stemrecht op lokaal vlak in het kader van Europa. Voor de niet-Europeaanen blijft de Belgische nationaliteit wel de voorwaarde voor het verkrijgen van stemrecht. Vind je dat logisch?

S.E.K.: Nee, ik vind het heel onlogisch. Mensen die bijvoorbeeld in het uiterste oosten van Griekenland wonen, een paar kilometer van de grens van Turkije, mogen stemmen en hun burens net over de Turkse grens niet?! Iedereen die hier een aantal jaren verblijft en die dus met dezelfde problemen te maken heeft als de anderen die hier wonen, moet zijn stem kunnen laten horen en dus ook kunnen stemmen en verkozen worden.

N.L.: Dat is de basis van de democratie. Als je hier woont, als je hier leeft, als je hier werkt, als je hier belastingen betaalt, als je meetelt voor het aantal zetels in de gemeenteraad, moet je kunnen meebeslissen.

Wij gaan meer en meer op in Europa, het begrip nationaliteit wordt steeds minder relevant ... wat zouden wij dan teruggrijpen naar nationaliteit, zeker in een tijd waarin het nationalisme sterk opkomt?! Ik vind dat zelfs gevaarlijk.

A.S.: Stemrecht moet voor ons een eerste eis zijn. Om de redenen die al werden aangehaald. Het is een fundamenteel onrecht dat dat niet toegekend wordt. En daarom voel ik mij, en dat is dan een beetje partijpolitiek, goed binnen de structuren van Agalev, waar ze het niet hebben over nationaliteit, maar over burgerschap.

Hoe voeren jullie campagne?

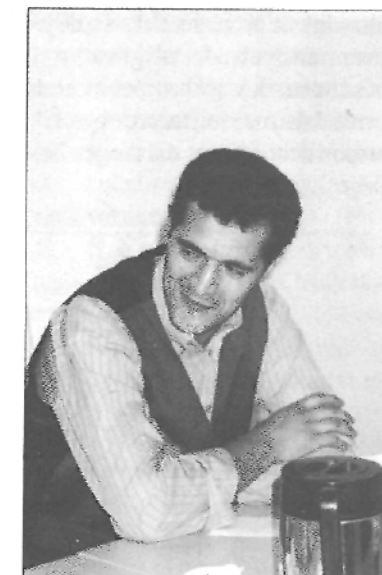
M.C.: Mond-aan-mondreclame werkt vlug in de Turkse gemeenschap en in de wijk 1000 Brussel, waar ik al heel lang woon. Als men mij op een foto ziet, zal men mij wel herkennen. Mijn moeder had er ook een winkel, ze kennen mij daar dus wel. En ik heb bij 'Babel' gewerkt, BRTN.

Maar ik heb zo het gevoel dat ik huisbezoeken moet gaan doen met een Arabischetolk bij de Marokkanen in mijn eigen taal bij de Turken, om te zeggen waarover het gaat. Dat dat zeer

belangrijk is, en dat ik dan een waarborg heb dat ze op mij zullen stemmen.

S.E.K.: In Leuven voeren wij met een vijftal jongeren samen campagne naar de jongeren toe. Daarnaast ga ik natuurlijk nog persoonlijk een beetje reclame maken, maar dat is eerder beperkt, mond-aan-mondreclame.

A.S.: Binnen Agalev bestaat het principe geen persoonlijke campagne te voeren. Ik pak dus niet uit met affiches, foto's of folders. Maar ik ben mijn eigen wandelende PR, overal waar ik kom, weten ze in Mechelen: Ali komt op voor Agalev, vijfde plaats.

Ali Sabmi

Ik ben van Mechelen. Ik ben Belg sinds '90. Ik werk in een integratiecentrum in Mechelen, in het ICOM, waar ik vooral actief ben rond onderwijs. Daarnaast ben ik ook nog mentor in een school in Mechelen en ook nog voorzitter van Mechelen Tegen Racisme.

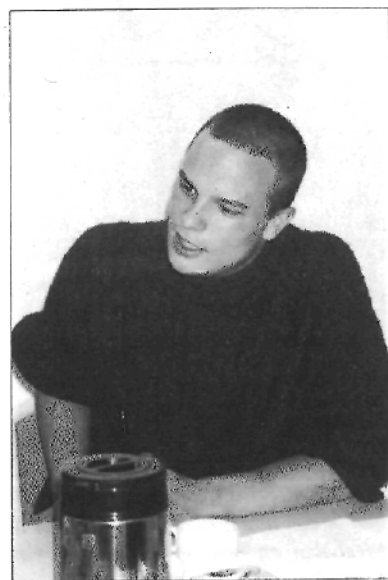
N.L.: Ik ga zeker de sector, als ik het zo mag noemen, en de migrantenorganisaties aanschrijven. Ik werk ook, en dat is volgens mij heel belangrijk, via via: ik verwittig mijn kennissen- en mijn familiekring en geef hen allemaal een pakje kaartjes die zij kunnen doorgeven. Dat brengt veel meer op dan een affiche of een folder.

Ik werk ook samen met een Vlaamse collega die rond migranten en drughulpverlening en zo bezig is, we voeren samen wat campagne. We doen

dat voor een stuk ook in de volksbuurten, als er wat feestjes zijn of buurtfeesten, proberen we er aanwezig te zijn om de mensen te ontmoeten en eventueel aan te spreken ...

Even over jullie taak als politicus, politica. Gaan jullie, als migrant, bijkomende taken doorgeschoven krijgen? Hebben migranten - of Vlamingen - speciale verwachtingen ten aanzien van jullie?

S.E.K.: Ik denk dat je je zowiezo niet met alles kunt bezighouden. Iedereen moet zich in een paar onderwerpen specialiseren. Wat mij betreft, is dat natuurlijk de problematiek van de jongeren en van de migranten en kansarmen. Ik vind het niet meer dan normaal dat men mij meer de geschikte persoon acht om met die dingen bezig te zijn.

Said El Khadraoui

Ik ben 19 jaar nu, en studeer moderne geschiedenis aan de universiteit in Leuven. Mijn moeder is van Belgische, mijn vader van Marokkaanse afkomst. Dus ik heb van de twee culturen wat kunnen meepikken. Ik sta in Leuven op de SP-lijst op de 16e plaats.

N.L.: Ik denk dat het in de politiek ook mogelijk is om als migrant met iets anders bezig te zijn dan met het migrantenthema. Denken we maar aan alle afgestudeerden: de een is burgerlijk ingenieur, de ander is kapster, die wor-

den ook niet alleen door migranten beklant.

Maar inderdaad, het is altijd wel zo dat je als migrant-politicus bij een eerste confrontatie heel wat vragen krijgt. Dat kun je toch niet vermijden en daar moet je ook op antwoorden, vind ik.

Ik heb de keuze gemaakt om van het migrantenbeleid en het kansarmoedebeleid een prioriteit te maken, maar dat wil niet zeggen dat ik me alleen daarmee bezighoud. Zowel het migrantenbeleid als het kansarmoedebeleid zit niet in één vakje, dat moet je overal realiseren. Toen ik mee het programma van de lijst opstelde, hadden we het bij voorbeeld over sociale huisvesting. Dan bekeken we hoe we daar kunnen zorgen dat migranten en kansarmen ook niet uitgesloten worden, of dat ze niet allemaal samengezet worden. In verband met tewerkstelling kijken we bijvoorbeeld naar onze eigen stadsdiensten, hoe het daar zit.

Jullie willen dus niet vastgepind worden op je migrant-zijn. Je bent politicus, politica, en je bent er voor de mensen die jou verkozen hebben?

S.E.K.: Ik denk dat het zelfs gevaarlijk is als je je alleen met het migrantenthema bezighoudt. Ik bedoel, dat speelt een beetje in de kaart van extremisten: *kijk, je ziet het, er is erene verkozen en hij is er alleen voor zijn eigen cultuurgroten.*

A.S.: Ik deel die mening wel, alleen, in alle bescheidenheid, wat het migrantenthema betreft, ben ik een expert en ik wil dat niet overlaten aan ... klungelaars?! (*geroezemoes*) Ik durf soms straffe taal gebruiken, hè.

Maar je wordt als migrant automatisch met het migrantenthema geconfronteerd. Er moeten toch dingen beslist worden over migranten; onderwijs of huisvesting of tewerkstelling, of wat dan ook, en als je daar met je ervaring iets in kunt doen, dan moet je dat zeker niet nalaten. Dat betekent niet dat je je alleen maar daarop moet fixeren.

N.L.: Er zijn ook mensen die het soms afschrijven, zo van *oh, het is over migranten, we zullen het maar aan haar geven*. Die mensen moet je eens onder handen nemen en zeggen dat het

niet opgaat wat ze doen, dat het ook hen aanbelangt, ook in hun sector zullen ze moeten zorgen dat die mensen aan bod komen. Ze moeten hun verantwoordelijkheid ten opzichte van die groep in hun domein opnemen. Bijvoorbeeld, een schepen die zich bezighoudt met onderwijs, moet verdorie ook met migranten en kansarmen bezig zijn! Ze mogen dat niet afschrijven op één bepaalde schepen of één bepaalde verantwoordelijke.

Maar even in verband met verwachtingen: we moeten er rekening mee houden dat er heel wat verwachtingen zullen zijn vanuit de migrantengemeenschap.

Worden jullie door jullie partij begeleid of voorbereid op jullie taak?

M.C.: Ik kan eigenlijk wel politieke lessen gebruiken. Ik vind dat een noodzaak. Hoe in het openbaar spreken, of hoe ga ik mijn eigen partij verdedigen, ... ik vind dat ik soms toch advies kan gebruiken.

S.E.K.: Ik denk dat dat voor iedereen geldt. Iedereen moet op dat vlak een beetje zijn plan trekken. Een echt specifieke vorming is er inderdaad niet.

N.L.: Nee, dat klopt. Ik werk voor mijn campagne samen met een collega, een Vlaming, en merk dat we eigenlijk wel met dezelfde problemen en vraagtekens geconfronteerd worden.

Voor mezelf, ik heb aan de minister (*Demeester, n.v.d.r.*) gevraagd of ze mijn 'meter', een soort mentor, wil zijn. Als ik vragen heb, dan kan ik bij haar terecht.

A.S.: Ik ben geen lid van Agalev. Ik sta op de lijst als onafhankelijke. Dat maakt wel een verschil uit. Nu, binnen de partij is de afspraak gemaakt dat er voor de verkozenen een opleiding zou komen. Maar dus niet vóór de verkiezingen.

We hadden het al over het belang van partners in eigen rangen om invloed te kunnen uitoefenen op de partijstandpunten.

Welke middelen ga je nog gebruiken om de standpunten en het beleid van de partij te beïnvloeden?

A.S.: Het is niet zo dat alle middelen

goed zijn.

Je moet je goed voorbereiden, niet onvoorbereid naar zo'n vergadering gaan, goed kunnen argumenteren, ook de gevoeligheden goed kennen. Dat betekent ook dat je die mensen goed moet kennen. En misschien, ochgod, wat lobbyen, met een aantal mensen afspraken maken. Het is nog een zoeken, een aftasten, maar we moeten ook niet schuw zijn voor dergelijke zaken. Zolang als je wel zorgt dat je je achteraf niet moet schamen of gefrustreerd voelen.

N.L.: Kennis is belangrijk, maar ook praktijk en ervaring zijn belangrijk. Onlangs, opeens stuurgroepvergadering van Antwerpen 94, heb ik mensen uitgenodigd van de migrantengemeenschap, iemand van een migrantenvereniging, iemand van de migrantenraad, gewoon om vanuit hun ervaring te komen vertellen. Er is heel veel kennis op het veld, ervaring. Eigenlijk vragen politici daarom, maar blijft er een drempel om de stap naar hen te zetten. Nochtans, die mensen willen niet liever dan gehoord te worden, maar dan moet er wel iets mee gebeuren.

Als afsluiter: in Nederland hebben migranten het stemrecht gekregen, ze hebben niet echt voor gemobiliseerd. Er is wel jarenlang voor gelobbyd door de minderhedenorganisaties.

Denken jullie dat het in België ook zo zal gaan, of moeten we vechten om onze rechten te verwerven?

A.S.: Ik ben pas Belg geworden in 1990. Ik heb het lang bewust niet gedaan omdat ik jaren, van '82 tot '88, in een nationale werkgroep zat die ijverde voor stemrecht. Het grote tegenargument luidde toen al *word Belg en je mag automatisch mee bepalen wat er in België gebeurt*. Ik ben uiteindelijk toch Belg geworden omdat je, om iets te kunnen verhelpen aan bepaalde wan-toestanden, het spel moet kunnen meespelen.

Intussen blijft stemrecht voor mij wel één van de belangrijkste strijdpunten. Als migranten kunnen gaan stemmen, hebben we een stok achter de deur voor

de politiek: ze moeten dan met ons rekening gaan houden. Dus moeten we stemrecht massaal propageren. Als je het stelselmatig verzwijgt, of zegt dat de tijd ervoor niet rijp is nu het Vlaams Blok aan het winnen is ...

Wat wordt dikwijls gebruikt als dooddoener. Wat het Vlaams Blok doet of niet doet, daar moeten wij ons niet op verlaten. Vinden we het een recht dat alle inwoners van België moeten kunnen beschikken over een aantal essentiële rechten, dan vind ik dat we ook de nodige stappen ervoor moeten zetten. En dat betekent dat je moet gaan lobbyen en mobiliseren binnen de grote structuren. Je moet daar proberen - vies woord - te infiltreren.

Daarom is het ook belangrijk dat een aantal mensen in bepaalde partijen of in bepaalde vakbonden instappen, niet alleen maar op de laagste niveaus, maar

Nahima Lanjri

Ik ben Belg, van Marokkaanse afkomst. Ik ben hier geboren, hier naar school geweest, en ik werk op dit ogenblik op het kabinet van Wivina Demeester, meerbepaald voor het migrantenbeleid en kansarmoedebeleid. Ik kom op op de lijst Antwerpen 94 en sta op de 8e plaats.

ook bepaalde kaderfuncties gaan bekleden.

N.L.: De vraag om stemrecht moet van de migranten zelf komen. Ik denk dat dat gezonder is. En die vraag komt ook op. We zitten nu echt met een andere

generatie. Dat wij nu in de politiek zitten, is niet zo'n toeval. Tien jaar geleden waren er bijna geen mensen van de tweede generatie die gestudeerd hadden. Nu zijn wij er, en ik ben er zeker van dat er binnen zes jaar nog veel meer kandidaten zullen zijn.

Maar ik vind het zo stom als men zegt *je moet er maar voor vechten, wij hebben er ook voor moeten vechten*. Ik hoop eigenlijk dat we uit de geschiedenis iets geleerd hebben en dat we dus ervan uitgaan dat het een democratisch recht is.

Intussen zijn de migrantenorganisaties ook belangrijk. We moeten proberen te bereiken dat de migrantenorganisaties erkend en ondersteund worden en we moeten ervoor zorgen dat ze in verschillende raden, niet alleen in de migrantenraden, maar ook in sportraden, cultuurraden en dergelijke inspraak verwerven.

A.S.: Nog een voorbeeld. Vrouwen mogen stemmen vanaf '48. Mijn stekpaardje is altijd: de rem voor de vrouw was dat ze vrouw was. Die rem werd weggehaald. Vrouwen zijn altijd vrouw gebleven en toch mogen ze stemmen. De rem voor de migranten is hun nationaliteit. Maar zegt men *we gaan iets doen aan die rem, aan de nationaliteitsvereiste*? Nee, zij moeten zich aanpassen aan die rem. Dat is volledig verkeerd.

S.E.K.: Ik denk dat de beste publiciteit voor het migrantenstemrecht is dat als wij verkozen zijn, wij het goede voorbeeld geven en er iets goeds van maken. En na verloop van tijd zal men dat dan stilaan niet meer dan normaal vinden. Zoals alles kent ook dit een evolutie.

**Mohamed Chakkar
Frieda Bex**

Voorgesteld

Migrantenvrouwen: geen vergeten burgers?

Onder dit motto organiseerde de Commissie Migranten van de Nederlandstalige Nationale Vrouwenraad op 28 mei 1994 een hearing. Vijf Vlaamse politicae werden daar geïnterpelleerd over de standpunten van hun partij m.b.t. migrantenvrouwen, naar aanleiding van de Europese verkiezingen in juni 1994.

Kort voor de gemeenteraadsverkiezingen, op 29 september, volgde een tweede initiatief, 'Migrantenvrouwen in onze gemeenten. Welk beleid in Vlaanderen?', met politicae die lokaal kandidaat waren. Waarschijnlijk zal einde 1995 nog een derde hearing volgen naar aanleiding van de parlementsverkiezingen.

Wat is die Commissie Migranten van de NVR? Wat doet die Commissie, en waarom?

De Nederlandstalige Nationale Vrouwenraad (NVR) is een platformorganisatie waarbij een 25-tal vrouwenverenigingen van verscheidene politieke en ideologische strekking aangesloten zijn. Zo zijn o.a. KAV, SVV, de Volksunie vrouwen en enkele joodse vrouwenorganisaties lid van de NVR. De doelstelling van de NVR is de waardige deelname van vrouwen en mannen op alle niveaus van het maatschappelijke leven te realiseren.

Binnen zijn werking wil de Nationale Vrouwenraad wil ook de migrantenvrouwen niet vergeten. Daartoe werd enkele jaren geleden de Commissie Migranten in het leven geroepen. Deze Commissie is pluralistisch samengesteld, en telt leden van zowel lidorganisaties van de NVR als leden-'deskundigen' uit de migrantensector. Zo maken bijvoorbeeld zowel het VCIM als het Centrum voor Gelijke Kansen en voor Racismebestrijding deel uit van de Commissie. Het betrekken van migrantenvrouwen en hun organisaties bij haar werkzaamheden is momenteel één van de grootste prioriteiten van de Commissie.

De Commissie stelt zich tot doel de aandacht te vestigen op thema's die verband houden met de maatschappelijke positie van de migrantenvrouw in Vlaanderen en Brussel en acties op te zetten om die positie te verstevigen. Zo heeft ze tijdens de twee

voorbijde werkjaren in de Vlaamse provinciesvoorlichtingsdagen opgezet over de rechtspositie van de migrantenvrouw in België. Tijdens deze sessies, waarvoor veel belangstelling was, werd de brochure 'Ken je rechten, kies voor de toekomst' van het voormalige Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenebeleid verspreid. Daarnaast adviseerde de Commissie de NVR al in verband met anti-discriminatie en ondersteunde ze bepaalde initiatieven van regionale integratiecentra die wensten voort te bouwen op de thematiek van de juridische positie.

Einde 1993 besloot de Commissie Migranten in 1994, een verkiezingsjaar bij uitstek, een enquête te houden onder de politieke partijen in Vlaanderen om te onderzoeken hoe en in welke mate de partijen zich in hun programma's en beleidsverklaringen met de migrantenthematiek in het algemeen, en met de migrantenvrouwen thematiek in het bijzonder, inlaten. De Commissie wilde op basis van die gegevens enkele hearings organiseren met politicae van de vijf belangrijkste politieke partijen en zo de politieke partijen en het publiek verder sensibiliseren m.b.t. deze thematiek.

Een politieke enquête

In het voorjaar van 1994 vroeg de Commissie Migranten van de NVR aan de Vlaamse politieke partijen een

vragenlijst te beantwoorden waarin gepeild werd naar de plaats die de partijen zowel structureel (binnen de partij) als inhoudelijk (binnen het partijprogramma of het beleid) aan migrantenvrouwen geven of willen geven. Eigenlijk werd dus de bereidheid van de partijen om de achterstelling van migrantenvrouwen in de samenleving aan te pakken, en de manier waarop zij dit wensen te realiseren, onderzocht.

Cil Cuypers, lid van de Commissie, vat de bevindingen uit de enquête samen.

Uit de resultaten blijkt duidelijk dat er in de partijen een duidelijke afwezigheid van migrantenvrouwen - op de spreekwoordelijke witte raven na -, en een zeer sterke ondervetegenwoordiging van migranten in het algemeen is. Het valt op dat de partijen hierover weinig (cijfer-)gegevens ter beschikking hebben. Dit betekent dat er op dit vlak weinig opvolging is, en dus weinig beleid.

De door de partijen gehanteerde integratieconcepten zijn grotendeels gebaseerd op het door het Parlement goedgekeurde integratieconcept dat werd ontwikkeld door het Koninklijk Commissariaat. Er worden wel eigen accenten gelegd. Zo legt de SP er de nadruk op dat indien wij gelijke rechten geven aan migranten, zij zich ook

moeten houden, aan dezelfde plichten als de autochtonen. De partij staat vooral op sociale en economische integratie van migranten. Politieke integratie zal hieruit volgen, via een versoepeling van de naturalisatieprocedure.

Voor de CVP is het belangrijk dat migranten de grote oriënterende basiswaarden van onze westerse samenleving naleven. De VU legt een absolute klemtoon op het aanleren van de streektaal als voorwaarde voor integratie. Agalev wil naast sociale en economische integratie onmiddellijk een volledige politieke integratie van migranten, en de VLD leggen in hun integratiemodel zwaar de nadruk op inburgering, en een aanpassing aan onze waarden en levenswijze.

Alle partijen behalve de VLD zijn bovendien voorstander van categorische maatregelen om de gelijke kansen van migranten op verschillende domeinen (onderwijs, tewerkstelling, ...) te bevorderen. Maar deze maatregelen moeten wel kaderen in het algemene beleid.

In de programma's en teksten van alle partijen is een ernstig gebrek aan aandacht voor migrantenvrouwen vast te stellen. De partijen zijn zich wel bewust van de specifieke positie van migrantenvrouwen, maar besteden er verder weinig woorden aan. Alleen de CVP verwijst in de enquête naar haar inspanningen om migrantenvrouwenwerkingen een plaats te geven in het decreet op de integratiecentra.

Alle partijen nemen zich wel voor in de toekomst meer aandacht te willen besteden aan migrantenthema's en migrantenvrouwen. Hoe zij dit aan boord zullen leggen, kunnen ze niet aangeven.

Om deze aandacht te stimuleren, is er niet alleen een grote rol weggelegd voor de migrantensector en de zelforganisaties van migranten. Maar ook de Commissie Migranten van de NVR vindt dat ze moet blijven hameren op deze grote politieke vergissing van gebrek aan aandacht.

De hearings die zij organiseerde naar aanleiding van de Europese en lokale verkiezingen, kaderen uiteraard hierin.

De burger 'migrantenvrouw'

Op 28 mei vond, zoals gezegd, een eerste ontmoeting met politicae plaats rond thema's die in een Europees perspectief geplaatst moeten of kunnen worden. Aan de hearing namen Betty Lismont (VLD), Leen D'Hondt (Agalev), Sabine de Béthune (CVP), Magda De Meyer (SP) en Frieda Brepoels (VU) deel. In het debat zelf waren burgerschap, nationaliteit en juridische positie belangrijke begrippen.

En verder?

Naar alle waarschijnlijkheid zal in het najaar van 1995, aan de vooravond van de wetgevende verkiezingen, een derde luik aan deze hearings gekoppeld worden.

Intussen maakt de Commissie werk van de verspreiding van de resultaten van de enquête en van het verslag van beide hearings. Deze zullen verschijnen in Vrouwenraad, het blad van van de NVR, in de loop van het voorjaar '95.

Frieda Bex

Het lokale beleidsniveau kwam aan bod in de tweede hearing op 29 september, met de politicae Annemie Van De Casteele (VU), Fatima Bali (Agalev), Leona Detiège (SP), Nahima Lanjri (Antwerpen 94) en Aviva Dierckx (VLD). Belangrijkste thema's waren hier rol en taak van de gemeentelijke politiediensten, het gemeentelijke personeelsbeleid, politieke rechten voor vreemdelingen op lokaal niveau, en het huisvestings- en onderwijsbeleid.

Wie graag meer informatie over de Commissie Migranten van de NVR of over de publikatie van de hearingverslagen en de enquête krijgt, kan contact opnemen met de NVR, Maggi Poppe, 02/502.44.92 of fax 02/511.82.43.

Wat doen de integratiecentra ?

De integratiecentra en de gemeenteraadsverkiezingen

Uit een navraag bij de lokale en regionale integratiecentra in Vlaanderen blijkt dat het thema van de politieke participatie van migranten in het algemeen en van de deelname van migranten aan de gemeenteraadsverkiezingen in het bijzonder wel leeft, maar dan eerder onder de oppervlakte.

Er werden inderdaad weinig initiatieven rond dit thema aangekondigd. Daarvoor worden verschillende redenen aangehaald.

In de eerste plaats denkt men dat er bij de migranten zelf niet zoveel belangstelling voor is. De migranten van de eerste generatie spreken wel over politiek, maar dan vooral over de politiek in het land van herkomst. Bij de tweede en derde generatie zijn er wel wat jongeren met belangstelling voor de Vlaamse of Belgische politiek, maar nog te weinig om rond het thema op een brede belangstelling te kunnen rekenen.

In de tweede plaats schrikt men terug voor de polarisatie die het gevolg zou kunnen zijn van publieke acties of debatavonden. Die angst wordt volgens sommigen in de hand gewerkt door de rambo-achtige aanpak van Objectief 497.917 van een thema waarvoor de doelgroep toch weinig belangstelling heeft (of misschien wel heeft, maar niet durft te tonen ?).

Bij vorige gemeenteraadsverkiezingen hebben enkele integratiecentra hun medewerking verleend aan de organisatie van alternatieve verkiezingen. Voor deze editie van de gemeenteraadsverkiezingen werden tot nog toe vooral informatieve activiteiten aangekondigd. In Oost-Vlaanderen wil men vooral de aandacht vestigen op het feit dat de migranten wel meetellen voor de bepaling van het aantal zetels in provincie- en gemeenteraden, maar zelf niet mogen stemmen. Daarnaast worden ook debatten met politieke partijen voorzien in Dendermonde en Gent.

In Limburg werd een documentatiepakket samengesteld waarin aandacht gaat naar inzicht in de gemeen-

telijke politieke structuren, de plaats van de partijen in het politieke spectrum en technieken om gemeentelijke politici te beïnvloeden.

In Antwerpen werd een echte campagne gevoerd. Er werden gesprekken gevoerd met de partijvoorzitters en/of andere politieke mandatarissen en er werd een brochure gepubliceerd met een Tienpuntenprogramma voor een stedelijk migrantenbeleid. De tien punten zijn: inspraak en participatie, zelforganisaties, 'erkenning' van de islam, jeugdbeleid, onderwijs, tewerkstelling, huisvesting, wegwerken van discriminaties in de publieke sfeer, vluchtelingen en asielzoekers, samenwerking en planning. In september debatteerden de verschillende partijen

over hun stedelijk migrantenbeleid; dat wordt verder gezet via interpellaties op wijkdebatten.

Men heeft zich ook tot de migranten zelf gericht met informatie- en vormingssessies over het belang van lokale verkiezingen en het stemmen per computer. Er werden twee brochures (Nederlands-Turks en Nederlands-Arabisch) gemaakt met basisinformatie over het stemrecht, de gemeente, de verkiezingen, de samenstelling van een college en de werking ervan, de werking van een gemeenteraad en de rol van de burgemeester.

Emiel Vervliet

Overgenomen uit Markant jg. 2, nr. 48, 9 dec. '93

Buitenland

Het migrantenbeleid van Portugal

In elk nummer van Forum, het tijdschrift van het Migrantenforum van de Europese Gemeenschap, krijgt een expert of een beleidsverantwoordelijke het woord om het migrantenbeleid van een bepaald land of een bepaalde regio toe te lichten.

Wij vertaalden voor u de bijdrage van José Leítao, nationaal verantwoordelijke voor de immigratie van de Portugese Socialistische Partij.

Portugal, dat gedurende eeuwen een emigratieland was, is de laatste decennia op zijn beurt een immigratieland geworden. Hetzelfde fenomeen deed zich ook voor in andere landen van Zuid-Europa.

De immigratie naar Portugal heeft niettemin enkele specifieke karakteristieken: zij komt hoofdzakelijk vanuit Portugeessprekende landen, zoals Kaapverdië, Brazilië, Angola en Guinee-Bissau, en heeft zeer nauwe historische en culturele banden met de meerderheid van de Portugese bevolking.

De noodzakelijke voorwaarden opdat een harmonieuze integratie in de Portugese maatschappij zou kunnen slagen, zijn aanwezig. De Portugezen en de migranten kunnen met elkaar praten, en daardoor samenleven en elkaar waarderen.

Een harmonieus integratiebeleid is het enige dat hiertoe nog ontbreekt. Tot in 1991 was er van enig migrantenbeleid in Portugal trouwens helemaal geen sprake. Onder migrantenbeleid verstaan wij een geïntegreerde strategie van sociale actie, enerzijds bestaande uit maatregelen die, uitgaande van het bestaan van de immigratie, als doel hebben de migratiestromen te beheersen, en anderzijds uit een diversiteit aan acties om de integratie van de migranten in de Portugese maatschappij te realiseren. In Portugal verblijven ongeveer 250.000 vreemdelingen, regelmatig verblijvende migranten en illegalen samen, zowel afkomstig uit EU- als uit derde landen.

In 1991 verschenen, als gevolg van een Gemeenschappelijke Verklaring van de Socialistische Partij (P.S.), de

Kaapverdische Vereniging, de Vereniging voor Sociale Solidariteit van Guinee-Bissau, en de Angolese Vereniging voor Cultuur en Ontspanning, de eerste tekenen van een migrantenbeleid. De opname van Fernando Ka (Vereniging Guinee-Bissau) en Maria Celeste Correia (Vereniging Kaapverdië) op de lijst van de kandidaten en afgevaardigden van de P.S. was een uitdrukking van de bereidheid deze Gemeenschappelijke Verklaring te concretiseren. Op de lijst van de C.D.U. werd Manuel Correia (Kaapverdië) opgenomen. Voor de eerste maal werd aan Portugezen van Afrikaanse origine de gelegenheid geboden als medewerker van parlementairen tussen te komen in parlementaire debatten die van groot belang voor de migranten waren.

'Een geïntegreerde migrantenpolitiek dringt zich op, gebaseerd op integratie door gelijkheid, op de regularisatie van illegalen, en op stemrecht op gemeentelijk niveau; tegelijkertijd moeten de slaagkansen in het onderwijs het recht op huisvesting verzekerd blijven', staat te lezen in een manifest van de P.S. voor de verkiezing van afgevaardigden.

De noodzaak van uitzonderingsmaatregelen voor het regulariseren van illegalen werd hier natuurlijk als de eerste prioriteit geformuleerd.

Na de verkiezingen werden op initiatief van de P.S. in het nieuwe Parlement de volgende wetsvoorstellen ingediend: nr. 1/VI - uitzonderingsmaatregelen voor de regularisatie van illegalen; nr. 2/VI - einde discriminatie van vreemdelingen bij de toewijzing van sociale woningen; en nr. 3/VI - het recht voor

Portugeessprekenden op lokaal niveau te kiezen en verkozen te worden op voorwaarde van wederkerigheid.

Pas sinds de verkiezingen van 1991 wordt er in het Parlement van de Republiek gesproken over het probleem van de immigratie en de migranten. Tot dan leken migranten voor de parlementairen niet te bestaan.

De regering heeft, onder druk van de linkse partijen, de migrantenorganisaties en de kerken, drie pakketten maatregelen met betrekking tot migranten aangenomen die een eerste aanzet vormen voor een echt migrantenbeleid: de ratificatie van de Akkoorden van Schengen, een nieuwe wet op de toegang, het verblijven en de verwijdering van niet-E.U.-vreemdelingen - DL 59/93 van 03/03/1993, en de uitzonderingsprocedure voor de regularisatie van illegalen - DL 212/92 van 12/10/1992.

Enkel de uitzonderingsprocedure trad effectief in werking in Portugal, en dan nog slechts gedurende een viertal maanden. Hoewel ze opgeheven werd einde februari 1993, is het nog steeds niet duidelijk wat de aanvraagtermijn was en hoeveel mensen ervan gebruik gemaakt hebben. Men veronderstelt dat heel wat mensen, met inbegrip van in Portugal geboren kinderen, die ook na de herziening van de nationaliteitswetgeving in 1980 de Portugese nationaliteit niet hadden en dus als illegalen beschouwd worden, zich nu nog steeds in die situatie bevinden door een gebrek aan informatie.

De wet op de toegang, het verblijven en de verwijdering van niet-EU-vreemdelingen, bemoeilijkte de toegang tot het

land, en vereenvoudigde de verwijdering, dooruitzetting mogelijk te maken via een administratieve beslissing en door het oprichten van de zo omstreden Detentiecentra voor Uitgewezenen. Deze wet kreeg kritiek van de linkse partijen, de migrantenorganisaties, en de kerken, vooral van de katholieke Kerk, en werd op initiatief van de Procureur-Generaal van de Republiek en van de afgevaardigden van de P.S. voor het Grondwettelijk Hof gebracht wegens ongrondwettelijkheid.

Om een minder beperkende asielwetgeving te kunnen ontwikkelen, werd de Conventie van Dublin geratificeerd en werd er een nieuw wetsvoorstel ingediend. Door het veto van de president van de republiek, Mario Soares, die ook dit voorstel te beperkend vond, kwam alles terug ter discussie in het Parlement. De linkse partijen bleven in de oppositie en de humanitaire en burgerrechtelijke verenigingen en de katholieke Kerk uitten hun kritiek. Het is goed mogelijk dat het Grondwettelijk Hof terug geraadpleegd wordt met betrekking tot tal van bepalingen in de nieuwe wet. Men moet weten dat het aantal vluchtelingen dat in Portugal asiel verkreeg in 1990 zich beperkte tot 7, in 1991 tot 10 en in 1992 tot 11, ... maar de regering verkiest er de aandacht op te vestigen dat er op 31 juli 1993 1.171 asielaanvragen ingediend waren. Men vermeldt niet dat er in 1980 ook al 1.625 aanvragen ingediend werden.

En toch blijft men spreken van een geïntegreerd migrantenbeleid dat zeker niet herleid kan worden tot controles door de grenspolitie.

Nu nog stelt men ontoelaatbare vormen van discriminatie vast bij het toekennen van sociale woningen, en in de slaag- en uitvalcijfers van de tweede generatie op school. Enkel een sociaal integratiebeleid kan racistische reacties en confrontaties vermijden. Onder invloed van de steeds herhaalde druk m.b.t. de noodzakelijkheid van een geïntegreerd migrantenbeleid en de noodzaak van een coördinerende beleidsverantwoordelijke, keurde de regering, met de resolutie nr. 38/93 van 15/3/93 van de Ministerraad, een aantal maatregelen goed voor hulp aan

migranten en etnische minderheden; maatregelen waarvan de impact tot nu toe niet kon worden geëvalueerd. De zelfde tekst belast: "... de Minister van Tewerkstelling en Sociale Zekerheid met de coördinatie van de maatregelen die tot doel hebben de volledige integratie van migranten en etnische minderheidsgroepen, zowel op sociaal als op professioneel vlak, te verwezenlijken", voor de sectoren onderwijs, tewerkstelling, vorming en sociale actie.

Voor één punt moet er zeker een brede consensus bestaan bij zowel de publieke opinie als de politieke verantwoordelijken, nl. dat de immigratiepolitiek naar Portugal de mensen afkomstig uit Portugeesprekende landen zal moeten blijven bevoordelen. Omdat zij zowel culturele als menselijke banden hebben met het Portugese volk zal hun integratie in de Portugese maatschappij harmonieuzer verlopen.

In de Portugeesprekende landen leven trouwens miljoenen Portugezen aan wie men burgerrechten en, in het geval van Brazilië, zelfs politieke rechten toekent.

De noodzakelijke voorwaarde voor een succesvolle en harmonieuze integratiepolitiek is dat Portugal, ook naar de toekomst toe, de mogelijkheid blijft behouden te kiezen welke migranten het zal toelaten. Er wordt zeker niet geopteerd voor een centralistisch en bureaucratisch beheer van de immigratie op het niveau van de Europese Unie.

*José Leitao,
Nationaal Verantwoordelijke
Immigratie P.S.*

vertaald door Frieda Bex
uit: Forum, nr. 4 - 1993

Historiek

Chinese migratiestromen naar Vlaanderen

Het Steunpunt Migranten publiceerde vorig jaar het cahier 'Tussen inpassing en identiteit; de Chinese gemeenschap in België'. Deze uitgave kadert in een reeks waarin aandacht wordt besteed aan andere types migratie(-geschiedenissen) dan de arbeidsmigratie van de zestiger en zeventiger jaren. De reeks heeft de bedoeling te wijzen op de complexiteit van het migratiegebeuren. In heel wat middelen is het denken over migratie immers verengd tot de intussen stereotiepe denkbeelden over 'gastarbeidsmigratie'.

De pioniers: zeelieden en 'jumped-ship'-migranten uit Zhejiang en Guangdong

De migratie van de Chinezen naar Vlaanderen kwam op gang rond 1930. Het waren doorgaans zeelieden die aan wal kwamen op zoek naar betere bestaansmogelijkheden. Ze waren afkomstig uit de zuidelijke provincies Zhejiang en Guangzhou. Beide provincies waren in de late Qing-dynastie (1800-1911) opengesteld voor buitenlandse handel door het systeem van verdragshavens. Ze vormden als het ware een enclave binnen het immense Chinese rijk, dat gesloten was voor de buitenwereld. Naarmate de Qing-dynastie verzwakte, konden westerse handelsslui steeds meer verdragshavens afdwingen in China.

De - vooral voor de westerse handelaars - lucratieve handel bracht ook een nieuwe klasse van Chinese arbeiders voort. Een groot aantal van hen vond werk op de buitenlandse scheepswerven. Het industriële proletariaat nam gestaag toe. In 1894 bedroeg hun aantal ongeveer 10.000 (Sun Yu-Tang in Fairbank, 1978). In 1912 was dit reeds gestegen tot 661.000 (Ch'en Chen en Yao Lo in Fairbank, 1978). Een deel van de verpauperde boeren sloot zich aan bij het industrieel proletariaat. Maar een groter aantal onder hen ging werken in de handwerksector. De 'hang naar het exotische', in dit geval naar de 'chinoiserie', lag aan de basis van de bloeiende Chinese ambachtelijke nijverheid, die bijzonder winstgevend was voor de westerse handelaars en hun Chinese tussenpersonen, maar niet voor de ambachtslieden zelf. De markt was niet voldoende geregulariseerd om de enkeling te beschermen tegen grote fluctuaties in vraag en aanbod. Bovendien had de hoge competitie een negatieve uitwerking op de rentabiliteit. Dit leidde tot migraties, zowel intern als extern. Door de aanwezigheid van economische structuur en interne sociale onrust, zagen velen zich genoodzaakt te kiezen voor de zee en onbekende oorden.

De meeste schepen op de Stille-Oceanroutes legden aan in deze verdragshavens. Chinezen werden er aangeworven omdat hun arbeid goedkoper was dan die van hun Europese tegenhangers (Watson, 1975). Aan boord vervulden ze de lagere functies zoals wasser, stoker, schilder, tremmer, enz. Sommigen van hen kwamen aan wal in Antwerpen. Daar konden ze terecht in de 'logementshuizen'. De toenmalige

logementshuizen waren een volkse versie van restaurant-hotels. Doorgaans hadden deze migranten geen lange termijnplannen om zich hier voorgoed te vestigen, maar leefden ze van dag tot dag. Sommigen deden wat kleine werkjes aan wal, zoals werken in de logementshuizen. Anderen, en vooral zij die van de provincie Zhejiang afkomstig waren, probeerden het eigengemaakte handwerk zoals poppetjes en allerhande prullaria aan de man te brengen. Omwille van het beperkte aantal en de hoge mobiliteit van deze groep, zijn er weinigen uit deze groep overgebleven. Momenteel bestaat er nog een Chinees restaurant uit die periode in het schipperskwartier, namelijk 'Wah Kew' (wat in het Nederlands zoveel betekent als 'Overzeese Chinezen').

De Cantonees-Vlaamse connectie: sociale-netwerkmigratie

Push-factoren in het land van herkomst

Een versnelling in het emigratieproces naar België greep plaats in de vijftiger jaren. Als gevolg van de communistische machtsovername in China in 1949, waren er heel wat mensen gevlucht naar Hong Kong.

Deze emigratie uit China was vrij massaal. Hong Kong was toen nog niet het industriële en financiële centrum van nu, maar een goederenhaven. Het aantal arbeidsplaatsen was vrij beperkt, zodat niet alle gevluchte vastelandchinezen een plaats vonden op de arbeidsmarkt. De Leung (Liang) lineage is één van de zovele Zuidchinese clans die gedurende eeuwen in Sen Dak (Shun De), een dorp en marktplaats in de provincie Guangdong, woonden. Enkele leden van die clan, die als koks in de scheepvaart tewerkgesteld waren, zijn in Antwerpen gebleven op zoek naar wat stabiliteit in een nieuw leven. De vooruitzichten om werk te vinden in Hong Kong waren immers minimaal. Dus openden ze in Antwerpen zeer bescheiden eethuisjes. Vrij snel verspreidden het gerucht over de toekomstperspectieven in België zich onder de andere leden van de Leung lineage.

De familie Cheung getuigt van een gelijksoortig lot. Zij behoren tot een van de grotere Zuidchinese clans in de provincie Guangdong. Ook zij moesten zoeken naar betere levensomstandigheden. Op gelijksoortige wijze vonden zij hun weg naar België en openden er eethuizen.

De provincie Guangdong is één van de meest zuidelijk gelegen provincies van China. De hoofdstad is Canton, één van de zogenaamde verdragshavens die opengesteld werden voor buitenlandse handel. De Britse kroonkolonie Hong Kong grenst aan deze provincie. Hong Kong zelf bestaat uit drie delen (Hong Kong eiland, Kowloon en de New Territories) die in verschillende fasen onder Brits protectoraat kwamen. De Chinese nederlaag in de eerste opiumoorlog (1839-1842) leidde tot de ondertekening van het verdrag van Nanjing. China moest het eiland Hong Kong afstaan aan de Engelsen. Eentweede Anglo-Chineseconfrontatie ('Arrow' oorlog 1856-1858) vloede onder meer voort uit de discussies over de interpretatie van het Nanjingverdrag. De tweede westerse overwinning leverde de uitbreiding van de kroonkolonie met het schiereiland Kowloon en de Stone Cuttereilanden op. Later slaagden de Britten erin hun bezittingen op het schiereiland uit te breiden met de zogenaamde New Territories. Dit zuidelijke pachtgebied was niet alleen economisch interessant, maar fungeerde eveneens als uitkijkpost op de Franse activiteiten in Zuid-China.

In de jaren vijftig greep er een landbouwrevolutie plaats in Hong Kong. De rijstbouw werd omgeschakeld naar de meer lucratieve groenteteelt en visserij. Deze ommekeer werd teweeggebracht door een snelle toename van de bevolking als gevolg van de massale uittocht uit communistisch China. De professionelen en kapitaalkrachtigen, voornamelijk uit Shanghai, weken uit naar de stedelijke gebieden, terwijl de mindergeschoolden en armere inwijkelingen zich vestigden aan de rand van dorpen in de New Territories. De omschakeling in de landbouw verliep niet altijd even gemakkelijk. De nieuwe inwijkelingen uit de provincie Guangdong waren meer bedreven in de groenteteelt dan de oorspronkelijke clanleden van de New Territories (zie kaderstukje). Daarenboven steunde de overheid van Hong Kong de groenteboeren omdat ze de kolonie onafhankelijk van China wilde maken op het gebied de voedselvoorziening. Al deze factoren droegen bij tot een definitieve omschakeling van de rijstbouw naar groenteteelt en visserij (Watson, 1975; Sit, 1985).

Zoals gezegd hadden sommige partijen het moeilijk met de nieuwe situatie. In het dorp San Tin bij voorbeeld, was de grond niet geschikt voor de groenteteelt. De inwoners van het voornoemde dorp, de Man's, werden genoodzaakt (de push-factor) te emigreren naar Engeland. Deze migratie werd mogelijk gemaakt omdat ze relatief rijk waren en het nodige netwerk bezaten in Engeland. Dit is een klassieke pull-factor. Andere minderbedeelde clans kenden weliswaar eenzelfde push-factor, maar ze beschikten niet over de middelen of connecties om te migreren. Hun zonen vonden werk in de lagere civiele ambten van de Britse gewapende krachten (Watson, 1975) of van de Britse Royal Police. Maar de combinatie van lage lonen, de algemene uitzichtloosheid, en de toenemende sociale onrust ten gevolge van de Grote Culturele Revolutie, bracht een nieuwe migratiestroom teweeg naar Europa, waaronder België. In de jaren zestig zijn er heel wat leden van dezelfde clans of van de aangetrouwde clans vanuit de New Territories naar België geëmigreerd.

Pull-factoren in het immigratieland

De Belgische wetgeving t.a.v. buitenlandse arbeidskrachten was in de vijftiger en zestiger jaren vrij soepel en liberaal. De meeste 'klassieke' 'gastarbeiders' waren naar België gekomen via officiële wervingskanalen. De brochure *Vivre et travailler en Belgique*, uitgebracht door het Belgisch Instituut voor Informatie en Documentatie in opdracht van het Ministerie van Arbeid (Blaise en Martens, 1992) is tekenend voor deze migratie. De Chinese migratie verliep echter vooral met behulp van familiale banden en buiten de officiële 'economische' wervingskanalen. De pas aangekomen ging in de leer in de keukens van familieleden die zich al eerder gevestigd hadden in België. Indien daar een verzadiging was van werkkrachten, werd men op aanbeveling aangenomen in de restaurants van de 'eerste Chinezen' zoals de Leung en de Cheung clanleden. Zo heeft bijv. het restaurant China West, Chung Sai, dat gelegen is nabij het Centraal Station in Antwerpen, een aanzienlijk aantal mensen opgeleid. Het diende als leerschool voor de pas aangekommenen. Na enkele jaren werk en ervaring hadden de meesten onder hen genoeg gespaard om vrouw en kinderen te laten overkomen en een eigen zaak te beginnen. Migratie van aangetrouwde familie

werd eveneens aangemoedigd om in eerste instantie in het restaurant te werken en daar een eigen zaak te beginnen. Zo treft men heden ten dage een waaier van clannamen aan in België, zoals de Hou's, de Liu's, de Lam's, de Pang's, de Tang's, e.a.

Voor de financiële kant van het nieuwe eethuis en alles wat ermee gepaard gaat, richtte men zich tot de gevestigde leden van de clan voor een interestloze lening gebaseerd op een mondeling akkoord. De terugbetalingsprocedure werd bepaald bij een mondelinge overeenkomst. Men rekende op sociale druk en sancties binnen de gemeenschap om een vlotte terugbetaling te waarborgen. De relatief gunstige werkomstandigheden, de financiële steun van de clan en het tekort aan Chinese koks op de arbeidsmarkt samen met de liberale wetgeving van toen hebben geleid tot een toename van het aantal Chinese migranten. Gedurende de zeventiger jaren blijft de migratie van Chinezen uit Hong Kong en Canton aanhouden.

De migratiestop van 1974 weerhield de Chinezen er niet van om naar België te komen, zelfs indien dit als gevolg had dat ze in de illegaliteit moesten werken. Dit is te verklaren door twee factoren:

Alhoewel de economische situatie van Hong Kong aanzienlijk verbeterde en de nieuwe urbanisatie en industrialisatieplannen in de richting van de New Territories (Sit, 1981) uitbreidden, ondervond de plaatselijke bevolking op dat ogenblik nog geen effect van deze verbetering. Ten tweede kent de 'Chinese cuisine' een ongeëvenaarde 'boom' op de Belgische markt. Dit is dikwijls door de restaurateurs in verband gebracht met de voorbereiding op de normalisering van de diplomatieke betrekkingen tussen de Verenigde Staten en de Volksrepubliek China en het bezoek van de toenmalige Amerikaanse president Nixon aan China in 1979. Verder kwam er geleidelijk een betaalbare restaurantcultuur tot stand onder de Vlaamse bevolking.

In de tachtiger jaren is er geleidelijk een einde gekomen aan de migratie van Chinezen uit Hong Kong. Omwille van de economische boom en de nieuwe welvaart in Hong Kong voelen de meeste jonge mensen zich niet aangetrokken tot migratie naar Europa. Van 1948 tot 1960 nam het BNP van Hong Kong toe met ongeveer 7% per jaar. Van 1961 tot 1981 was deze groei per jaar ongeveer 9% (Rabushka, 1987).

De nieuwe generatie Hong Kong-jongeren is beter geschoold. Deze vormen de 'nieuwe middenklasse' of de 'salarisverdienende werknemers in niet-manuele beroepen' (Lee, 1982). De kans om een white-collar-job te vinden is daar groter dan in België. In de zeventiger jaren is het aandeel van de tertiaire sector in de hele economie toegenomen van 62,8% in 1970 tot 67,6% in 1979 (Lee, 1982).

Hong Kongs soevereiniteitsoverdracht van Groot-Brittannië naar China in 1997 geeft weliswaar een nieuwe impuls aan de migratie. Maar de Hong Kong-Chinezen kiezen voorlopig te emigreren naar de Verenigde Staten, Australië en Canada boven Europa.

Dit betekent evenwel niet dat het aantal Chinezen dat België binnenkomt drastisch afneemt. Op het einde van de jaren '70, na de normalisering van de diplomatieke relaties tussen China en het Westen, en dus ook België, is de aanwezigheid van Chinezen uit communistisch China op de campussen van de Belgische universiteiten opvallend. Aangezien ze het land binnenkomen met een studentenvisum en dus niet strikt vallen onder de categorie migranten, worden ze hier buiten beschouwing gelaten. De eerste delegatie Chinese studenten in het kader van het Belgo-Chinese uitwisselingsprogramma kwam in 1978 naar België. Ze behoren tot een ander politiek, socio-economisch en in min of meerdere mate ook (sub-)cultureel bestel. Zespreken over het algemeen het Mandarijns, terwijl de Chinese migranten het Cantonees hanteren. Alhoewel ze beiden Chinees zijn in de zin dat ze gelijksoortige fenotypische kenmerken vertonen een éénzelfde cultuur claimen, verschillen ze van de Cantonezen door hun taal, levenswijze, levensopvatting, scholing en relatie tot de Belgische maatschappij.

Ching Lin Pang

Bibliografie

- Blaise en Martens, Des immigrants à intégrer : Choix politiques et modalités institutionnelles, *Courier Hebdomadaire*, nr. 1358-59, Centre de Recherche et d'Information Socio-politiques.
- Fairbank, J. en Lin, K.C., *The Cambridge History of China*, vol. 11, Late Ch'ing, 1800-1911, Part II, Cambridge University Press, Cambridge, 1980.
- Lee, M.K., Emerging Patterns of Social Conflict in Hong Kong Society, in *Hong Kong in the 1980's*, Cheng J.Y.S. (ed.).
- Rabushka, A., *The New China, Comparative Economic Development in Mainland China, Taiwan and Hong Kong*, Westview Press, San Francisco, 1987.
- Sit, V.F.S. (ed.), New Territories : Site for Hong Kong Second Industrialisation, in *Urban Hong Kong*, Summerson Educational Research Centre, Summerson Eastern Publishers Ltd., Hong Kong, 1981.
- Watson, J.L., *Emigration and the Chinese Lineage. The Mans in Hong Kong and London*, University of California Press, Berkeley, 1975.

Documentatie

De Gemeenteraadsverkiezingen

Centrum Buitenlandse Werknemers. Bongerhout, C.B.W., 1994.

Voorlichtings- en vormingsmateriaal (brochures, slide-schema's,...) rond de gemeenteraadsverkiezingen in het algemeen en de Antwerpse situatie in het bijzonder. Sommige stukken zijn ook in het Arabisch en Turks vertaald.

Dossier Stemrecht

[s.n.]. Antwerpen, Hand-in-Hand, 1994. - 39p.-

Bundeling van 'Herziening art. 8 van de Grondwet', van voorstellen tot herziening van de grondwet en van de wetsvoorstellen die alle betrekking hebben op nationaliteitsverwerving of stemrecht.

Stemrecht en recht op kiesbaarheid voor vreemdelingen bij de gemeenteraadsverkiezingen in België: Toelichting bij het standpunt

[s.n.]. Brussel, Welzijnszorg, 1990. - 19p.-

Interessante achtergrondinformatie m.b.t. tot stemrecht voor migranten, omdat niet alleen het eigen standpunt wordt toegelicht, maar het standpunt wordt gesitueerd in de Belgische en Europese context.

Debat: stemrecht voor migranten?

In: *Markant*. Jg. 2, nr. 48, 9/12/93; Jg. 2, nr. 49, 16/12/94; Jg. 2, nr. 50, 23/12/94; Jg. 3, nr. 1, 6/1/94; Jg. 3, nr. 4, 27/1/1994.

Reeks waarin achtereenvolgens Annemie Neyts-Uyttebroeck (VLD-volksvertegenwoordiger), Frans Lozie (Agalev-senator), Vic Anciaux (VU-volksvertegenwoordiger), Frank Vandenbroecke (SP-voorzitter), Johan Van Hecke (CVP-voorzitter), Jan Blommaert, Emiel Vervliet (Directeur VCIM), Cecile Hamie (indieners van het wetsvoorstel dat door Objectief 479.917 wordt verdedigd), Mil Kooyman (Gewelstelijk secretaris ABVV Gent-Eeklo) en Guy Tordeur (Nationaal secretaris LBC-NVK) hun mening over stemrecht voor migranten geven.

Waarom het ACW het gemeentelijk stemrecht voor migranten krachtig moet verdedigen: een standpunt

Emiel Vervliet. In: *De Gids op Maatschappelijk Gebied*. Jg. 85, nr. 3, 1994, p. 295-300.

In dit artikel bevestigt Emiel Vervliet zijn steun aan de platformtekst van de Hand-in-Hand-manifestatie waarin o.m. het toekennen van gemeentelijk stemrecht aan migranten wordt bepleit. Volgens hem mag de nationaliteit niet meer doorslaggevend zijn bij het toekennen van politieke rechten o.m. omdat bij de vele internationale verdragen van na de tweede wereldoorlog de nationaliteit als criterium aan belang heeft ingeboet. Hij vindt ook dat vooral de arbeidersbeweging moet beletten dat er een 'etnische onderklasse' ontstaat van 'tweederangsburgers' zonder politieke rechten.

"Politieke rechten loskoppelen van nationaliteit"

Stef Debusschere. In: *Nieuw Links*. Jg. 7, nr. 23, 1/4/1994, p. 4-8.

Interview met Abdel El Mouden waarin hij o.m. een pleidooi houdt voor het toekennen van stemrecht aan migranten en ingaat op wat het begrip 'nationaliteit' inhoudt. Ook heeft hij het over zijn 'eigen' politieke participatie en engagement.

Stemrecht voor migranten op niveau van de gemeente

Dienst Migrerende Werknemers ACV. Brussel, ACV, 1988. - 59p.-

In deze brochure wordt een samenvatting van de problematiek rond stemrecht gegeven met de bedoeling een leidraad te hebben bij discussies erover. Wat erin aan bod komt, is o.m. van stemrecht op sociaal vlak naar stemrecht op politiek vlak; een overzicht van de eerste initiatieven, acties en voorstellen tot het bekomen van stemrecht op gemeentelijk vlak; de houding van de 2 vakbonden anno '88; de weerlegging vooroordelen, enz..

Politiek stemrecht voor vreemdelingen: Analyse van de participatiemogelijkheden voor niet-Belgen aan het Belgische openbare leven

Johan Van der Auwermeulen. Leuven, K.U.L. Faculteit der Sociale Wetenschappen Departement Politieke Wetenschappen, 1984. (Eindverhandeling aangeboden tot het verkrijgen van de graad van Licentiaat in de Politieke en Sociale Wetenschappen). - 141p.-

Hoewel deze verhandeling van '82 dateert, is hij nog actueel omdat er m.b.t. stemrecht weinig geëvolueerd is. Na een eerste inleidend hoofdstuk over de evolu-

tie van de immigratie, wordt ingegaan op het 'sociaal stemrecht' en de 'gemeentelijke adviesraden voor vreemdelingen' als vormen voor mogelijke politieke participatie. In een vierde hoofdstuk wordt het stemrecht behandeld. Daarin worden o.m. partijstandpunten en wetsvoorstellen geanalyseerd en vergeleken met de Europese richtlijnen en de situatie in het buitenland.

Leadership et pouvoir dans les communautés d'origine immigrée: L'exemple d'une communauté ethnique en Belgique

Marco Martiniello. Paris, Editions l'Harmattan/CIEMI, 1992. - 317p. - ISBN 2-7384-1584-8.

De stelling van de auteur is dat de meeste migrantengroepen ongeacht hun 'integratiegraad' lijden aan een chronische politieke onmacht. In dit boek probeert hij te achterhalen in hoever 'leiders' afkomstig uit migrantenmiddelen de onmacht van hun etnische groep kunnen verminderen. Ook wordt de vraag gesteld of hun persoonlijke 'sociale promotie' gepaard gaat met een toenemende emancipatie van de hele groep en in hoever men ook politieke macht krijgt. In een eerste deel wordt het kader geschetst en de verschillende concepten uitgediept. Het tweede deel geeft een grondige terreinverkenning naar de politieke participatie van de Italiaanse gemeenschap in Franstalig België op de verschillende niveaus en bij de verschillende gelegingen.

Ervaringen van allochtone gemeenteraadsleden in Nederland: Literatuuronderzoek in opdracht van G.M.J.M. Koolen, Directie Coördinatie Minderhedenbeleid, Directoraat-Generaal Openbaar Bestuur

A.Th.J. te Brake. 's Gravenhage, Ministerie van Binnenlandse Zaken Directie Communicatie, Documentatie en Bibliotheek, 1994. (Serie literatuurrapporten: nr. 35). - 67p.-

Dit onderzoek naar de positieve en negatieve ervaringen van allochtone raadsleden is bedoeld als hulp voor toekomstige allochtone raadsleden. De studie richt zich naar politieke partijen, belangenorganisaties van allochtonen en toekomstige allochtone en autochtone raadsleden. In 'Aanloop naar het raadslidmaatschap' komen de motivatie, de kandidaatstelling en de verkiezingen aan de orde; vervolgens wordt gesproken over de gemeenteraad zelf als een wereldje apart. In 'Vervolg' wordt ingegaan op de redenen waarom allochtonen stoppen met raadswerk en op

hun ambities om verder te gaan. Ter afsluiting wordt gekeken of er een profiel van 'het' allochtone raadslid kan worden geschetst. Het antwoord is ontkennend.

Leerjaren: Ervaringen van de eerste buitenlandse gemeenteraadsleden in Nederland

Dick Carton, Giovanni Massaro. Utrecht, NCB, 1990. - 52p.-. ISBN 90-71938-25-5.

Toen er in 1986 voor het eerst allochtonen in sommige Nederlandse gemeenteraden kwamen, verliep dit niet probleemloos. Als hulpmiddel voor toekomstige raadsleden - zowel voor migranten als voor Nederlandse collega's - werd er een verslag gemaakt van hun ervaringen. De thema's die hierbij aan bod kwamen, zijn o.m.: motivatie, functie, reacties en relaties, ondersteuning.

Van de partij zijn: Een cursus voor allochtonen over lokale politiek. Handleiding voor begeleiders

Ed van der Veen. Utrecht, NCB, 1993. - 39p. - ISBN 90-5517-025-9.

De deelname van allochtonen aan de Nederlandse politiek is buitengewoon beperkt: er zijn slechts weinigen lid van een politieke partij en nog minder behoren tot het kader van politieke partijen. Dit geldt ook voor Nederlandse maatschappelijke organisaties. Toch vindt iedereen dat allochtonen veel meer moeten deelnemen aan het politieke leven in Nederland, omdat dit de integratie bevordert en betere mogelijkheden geeft tot de beleidsbeïnvloeding.

Dit cursusprogramma - met tips, suggesties, aanwijzingen - probeert aldus de afstand tussen allochtonen en de lokale politiek te verkleinen.

Komt tijd, komt raad!: Politieke participatie van migranten in West-Brabant

E. Üçerler, S. Bolten. ..., Centrum Buitenlanders West-Brabant, 1993. - 32p.-

Omdat er in West-Brabant nauwelijks participatie van buitenlanders is binnen politieke partijen en gemeenteraden, werd er door het Centrum Buitenlanders een onderzoek hiernaar opgezet. Hiervoor werden voornamelijk gesprekken gevoerd met voorzitters van bestuur en fractie. Het rapport zelf bevat 2 delen: 1) algemene conclusies en aanbevelingen n.a.v. het onderzoek; 2) overzichten van de gestelde vragen en per gemeenten en partij de antwoorden.

We moeten het zelf doen: Verslag van een discussie over integratie zoals die gevoerd is in het Marokkaanse radioprogramma van de NOS op Radio 5

Hilversum, NOS, 1992. - 95p.-

Neerslag van een radiodiscussie over onderwerpen als integratie, politieke participatie van migranten, onderwijs in eigen taal en cultuur, enz.. Aan de discussie werd deelgenomen door een aantal Nederlandse politieke fractieleiders, door Marokkaanse politici, welzijnswerkers en intellectuelen en door Marokkaanse zelforganisaties.

Migranten, de Centruumpartij en de Deelraadsverkiezingen van 16 mei 1984 te Rotterdam

Jan Rath. Leiden, Centrum voor Onderzoek van Maatschappelijke Tegenstellingen, 1985. (Uitgave 20) - 257p. - ISBN 90-71042-15-4.

Grondige analyse van de Rotterdamse deelraadsverkiezingen in 1984, die belangrijk waren omdat migranten voor de 2e maal mochten stemmen en er voor de 1e keer een anti-vreemdelingenpartij meedeelde. Na een inleiding waarin Rath de stand van zaken, de opzet, de werkwijze, enz. aangeeft, beschrijft hij eerst de voorafgaande periode met aandacht voor het draagvlak van de deelraden, de landelijke trends, de verhouding deelgemeenten en migranten. In de volgende hoofdstukken gaat hij achtereenvolgens in op: 1) de kandidaatstelling zowel van migranten als van de Centruumpartijleden; 2) de doelen, de werkwijze en de effecten van de campagne; 3) de verkiezingsuitslag. Bij wijze van algemene conclusie worden in het 6e hoofdstuk de verkiezingen verder geanalyseerd en wordt er bekeken wat de theoretische implicaties ervan zijn.

Policy-making in cooperation with the people concerned. Introduction by Mrs. A.C. van Kampen, Alderman of The Hague with special responsibility for Education, Emancipation, Social and Cultural Work and Policy on Immigrants, on the occasion of the congress entitled "Europe 1990-2000: Multiculturalism in the city" in Frankfurt am Main on 29th, 30 and 31st of May 1991

A.C. van Kampen. The Hague, The Municipality of The Hague, 1991. - 4p.-

De wethouder van Den Haag houdt een betoog voor een grote politieke betrokkenheid van migranten op alle niveaus en gaat in op de situatie in Den Haag.

The Political rights of Migrant Workers in Western Europe

Zig Layton-Henry (ed.). London/Newbury Park/New Delhi, SAGE Publications, 1990. - 200p. - ISBN 0-80939-8271-2.

Dit boek behandelt uitvoerig de politieke rechten van migranten in 7 Westeuropese landen (België, Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Nederland, Zweden, Zwitserland). Aan bod komen o.m.: de sociale en burgerrechten van migranten, de rol van migrantenverenigingen bij politieke emancipatie; adviserende organen voor migranten; stemrecht al dan niet gekoppeld aan nationaliteit; naturalisatie. Er zijn bijdragen bij van Jan Vranken, Jan Rath, Catherine Withol de Wenden, enz..

Black Politics in Britain

Harry Goulbourne (ed.). Aldershot, Avebury, 1990. (Research in Ethnic Relations Series). - 201p. - ISBN 0-566-07148-7.

In een tiental bijdragen wordt de analyse gemaakt van de politieke participatie van de 'zwarte' bevolking in Groot-Brittannië. Het eerste deel concentreert zich op het kiesgedrag, in het tweede deel is de focus gericht op bepaalde groepen en bepaalde thema's als racisme, aanwezigheid binnen de Labour Party, enz..

Mobilisations des migrants en Europe du national au transnational

Themanummer van *Revue Européenne des Migrations Internationales*. Volume 10 - N°1. Poitiers, Université de Poitiers, 1994. - 216p. - ISSN 0765-0752.

De meeste artikels van dit nummer, zoals 'La mobilisation ethnique en Grande-Bretagne (John Rex) of 'Demander la lune: la participation politique des immigrés dans la communauté européenne (Patrick Ireland) belichten aspecten of moeilijkheden die verband houden met de mobilisatie en politieke participatie van etnische minderheden op lokaal, nationaal en Europees niveau.

Citoyennetés

Themanummer van *Hommes & Migrations*, n°1139, janvier 1991. Paris, Hommes & Migrations, 1991. ISSN 0223-3290.

In dit nummer wordt aan de hand van bijdragen van o.m. Jan Rath (over Nederland) en Catherine Withol de Wenden (over Duitsland en Groot-Brittannië) en een rondetafelgesprek ingegaan op stemrecht voor migranten en burgerschap.

Aangekondigd

The Millennium Conferences

De Koning Boudewijnstichting wil in ons land de reflectie stimuleren over een aantal onderwerpen die belangrijk zijn voor de toekomst van de maatschappij. In dit kader organiseert zij elk najaar 'The Millennium Conferences'. Net als de vorige jaren zijn de onderwerpen die aan bod komen reële uitdagingen voor de 21e eeuw: de relatie tussen de Islam en Europa (op 17/10), de gevolgen van de vrijhandel (op 21/11), de drugsproblematiek (op 5/12).

De 'Conferences' gaan door in de Koninklijke Muntscouwburg te Brussel, telkens van 19u30 tot 21u30. Deelnameprijs: 250 Bfr.

Inlichtingen en inschrijvingen: Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, 1000 Brussel. Tel. 02/511.18.40, fax 02/511.52.21.

Intercultureel Aanbod - Culturele Manifestaties voor Erkende Verenigingen van Migranten

Zoals bekend heeft het Intercultureel Centrum voor Migranten een bestand uitgewerkt van allochtone muziekgroepen. Een vijftigtal van deze groepen werden door de Afdeling Volksontwikkeling en Bibliotheken van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap geselecteerd en opgenomen in de brochure 'Intercultureel Aanbod - Culturele manifestaties voor Erkende Verenigingen van Migranten'.

Dit betekent dat de Vlaamse Gemeenschap financieel bijdraagt als een zelforganisatie één van de geselecteerde muziekgroepen wil programmeren.

Meer informatie: ICCM, Gallaitstraat 78, 1210 Brussel. Tel. 02/245.88.30, fax 02/245.58.32.

Plaatselijk jeugd(-werk-)beleid

De eerste generatie plaatselijke jeugdwerkbeleidsplannen ligt er. Wat is dat, jeugdwerk, wat staat er in die plannen, en hoe moet het nu verder? De Jeugdraad voor de Vlaamse Gemeenschap en het tijdschrift *Virus* organiseren vorming rond dit thema.

- Trefdagen plaatselijk jeugdbeleid, voor jeugdwerkers, mandatarissen en ambtenaren, op 19 november in Brus-

sel, op 26 november in Hasselt of op 3 december in Brugge. Deelname kost je 400 Bfr.

- Voortgezette Vorming plaatselijk jeugd(-werk-)beleid, voor de leden van de plaatselijke stuurgroepen die de beleidsplannen opmaken, op 21-23 oktober in Sint-Kathelijne-Waver of op 7-8 november in De Hoge Rielen, Lichtaart. Deelname kost 1.500 Bfr.

Inlichtingen en inschrijvingen: Jeugdraad voor de Vlaamse Gemeenschap, Matti Brouns, Markiesstraat 1, 1000 Brussel.

Fair Trade

2.500 eerlijke produkten uit de Derde Wereld krijgen een nieuwe naam: S.O.S. Wereldhandel, al twintig jaar een voortrekker op het gebied van de eerlijke handel met de Derde Wereld, veranderde van naam en heet nu 'Fair Trade'.

De produkten van Fair Trade zijn te koop in de wereldwinkels of rechtstreeks uit hun catalogus.

Fair Trade, Hoogstraat 35E, 3360 Bierbeek, 016/46.14.44.

solidariteitsagenda

**te koop in
wereldwinkels
en boekhandels**